

Två år efter SAAB-kraschen

En studie av hur deltagare och aktörer ser på omställningsstödet TSL

Författare: Anna Danielsson Öberg

Förord

Denna rapport handlar om det avtalade omställningsstödet för arbetare i privat sektor, stöd inom ramen för Trygghetsfonden TSL. Det är omställningsstödet efter Saab-konkursen 2011 som studeras. Nedläggningen av Saab-fabriken i Trollhättan blev en stor uppgift för TSL. Omkring hälften av de drygt 3 000 arbetstagare som förlorade sina arbeten omfattades av TSL och de allra flesta valde att ta del av det avtalade omställningsstödet. Genom djupintervjuer med deltagare i omställningsstödet, men också med lokala och centrala aktörer, skildras och analyseras arbetet med omställning. Det är ingen effektutvärdering som görs utan en djupgående granskning av hur stödet upplevs – av dem som tar del av det, av dem som ger det och fler därtill.

Att följa hur omställningsstödet fungerar är att vårda avtalet. TSL uppvisar goda resultat. En stor andel av de arbetstagare som tar del av omställningsstödet finner ny sysselsättning och målet om att undvika arbetslöshet uppfylls i stor utsträckning. Samtidigt finns behov av att öka kunskapen om vilken roll det avtalade stödet spelar, hur det uppfattas av dem som tar del av det och hur det fungerar i relation till den statliga arbetsmarknadspolitiken. Denna rapport syftar till att utveckla den kunskapen.

De många intervjuer som denna rapport bygger på tecknar en bild av ett stöd som uppskattas, men också kritiserats. De ger en bild av en svår gränsdragning mellan det avtalade stödet och den statliga arbetsmarknadspolitiken. Vikten av samverkan blir tydligt betonad, liksom svårigheterna i att så göra. Sammantaget är det många viktiga lärdomar som synliggörs.

Rapporten är skriven av journalisten Anna Danielsson Öberg, på uppdrag av LO. Rapportförfattaren ansvarar för innehållet. Från LO har Patrick Roselin och Linda Grape ingått i den arbetsgrupp som formulerat uppdraget och fungerat som bollplank i arbetet.

Torbjörn Johansson, LOs avtalssekreterare
December 2013

Om Trygghetsfonden TSL

Omkring 900 000 arbetare anställda inom 100 000 företag i privat sektor omfattas av det omställningsstöd som LO och Svenskt Näringsliv slutit avtal om. Avtalet som kom till 2004 är ett av de större omställningsavtalen på svensk arbetsmarknad. Stödet administreras genom kollektivavtalsstiftelsen Trygghetsfonden TSL och finansieras genom en avgift på lönesumman.¹

Avtalet kom till eftersom båda parter såg nyttan av tidiga insatser för arbetstagare som blir varslade om uppsägning på grund av arbetsbrist. Målsättningen är att genom tidigt stöd till annat arbete undvika inträde i arbetslöshet. TSLs målsättning är att minst 70 procent av dem som får stöd ska ha fått nytt arbete, tillgång till utbildning eller startat eget företag inom ett år från sista anställningsdagen.

Omställningsstödet genom TSL innebär stöd i jobbsökande, stöd i upprättande av handlingsplan för den som inte finner nytt arbete och hjälp vid en övergång till Arbetsförmedlingen.² För varje deltagare i omställningsstödet avsätts i dagsläget 20 000 kronor per person till de leverantörer av omställningsstöd som används inom TSL. I avtalet finns också en omfördelningsprincip som innebär att kvarvarande medel efter snabb omställning till arbete för en individ kan användas för förlängt stöd till andra.

För att en individ som blir uppsagd på grund av arbetsbrist ska få del av omställningsstöd via TSL ska:

- arbetsplatsen ha kollektivavtal,
- den anställde ha haft en tillsvidareanställning sammanhängande under minst tolv månader, hos en eller flera arbetsgivare anslutna till TSL, och arbetat i genomsnitt minst 16 timmar per vecka. Tid i föräldraledighet, tjänstledighet och sjukfrånvaro räknas som anställningstid, samt
- den anställde vara högst 64 år och 11 månader gammal.

Det är fack och arbetsgivare som gemensamt ansöker om omställningsstöd för uppsagd personal. Under det knappa årtionde som omställningsstödet genom TSL funnits har omkring 200 000 privatanställda arbetare fått stöd i omställning efter uppsägning på grund av arbetsbrist.

¹ År 2013 motsvarar avgiften till omställningsförsäkringen 0,15 procent av lönesumman för företag som är anslutna till Svenskt Näringsliv. Företag med så kallat hängavtal betalar 0,45 procent och företag som är medlemmar i andra arbetsgivarorganisationer men bundna till kollektivavtal om omställningsförsäkring betalar 0,32 procent.

² I den avtalade omställningsförsäkringen ingår också en ekonomisk ersättning (avgångsbidrag) i form av ett engångsbelopp till den som uppfyller vissa villkor.

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Syfte och metod	5
Läsanvisningar	5
Bakgrund.....	6
Del 1: Deltagare och aktörer om stödet.....	9
TSL-deltagarna.....	9
Sammanfattning av intervjuerna	9
Lokala aktörer	13
Många lärdomar	24
Centrala aktörer	32
Avslutande reflektioner	38
Del 2: 17 djupintervjuer	44
Christian Abrahamsson, Trollhättan	44
Johnny Andersson, Trollhättan	46
Thommy Carlsson, Vargön	48
Ritva Hallberg, Trollhättan	50
Jörgen Hallberg, Trollhättan	53
Roland Harald, Vänersborg	56
Markku Heikkinen, Trollhättan	58
Kent Johansson, Stora Mellby	60
Martin Karlsson, Uddevalla	62
Stefan Karlsson, Trollhättan	64
Pii Kähkönen, Vargön	67
Thomas Lanz, Främmestad	69
Britt-Marie Larsson, Trollhättan	70
Kjell-Åke Lindberg, Trollhättan	72
Patrick Linder, Trollhättan	75
Jolanta Walkow, Trollhättan	77
Ossi Vallo, Lilla Edet.....	79
Bilaga: Förteckning över intervjuade personer	81

Sammanfattning

När Saab i Trollhättan ansökte om konkurs den 19 december 2011 blev över 3 000 personer arbetslösa över en natt. Av dem var runt 1 400 arbetare som omfattades av det så kallade TSL-stödet. Det här är en studie av hur några av dem som tog del av stödet anser att det fungerade, men lika mycket en skildring av hur olika lokala och centrala aktörer upplever att samarbetet mellan dem fungerade.

Den bild aktörerna ger – ansvariga på Arbetsförmedlingen på olika nivåer, kommunansvariga i Trollhättan, omställningsföretag, TSLs ledning och facket – är att alla ville väl. Effekterna av Saabkonkursen skulle mildras på alla sätt som var möjliga. Men det visade sig vara svårare än vad någon inledningsvis hade trott. Tolkningar av regelverk krockade, liksom uppfattningarna om hur mycket pengar som fanns till åtgärder och vad de borde användas till.

De som omfattades av TSL-stödet befann sig i en helt ny situation. Det var länge sedan de haft någon kontakt med Arbetsförmedlingen och TSL visste de flesta inte vad det var. Djupintervjuerna med 17 personer som tog del av omställningsstödet visar att merparten är nöjda. Få är nöjda med Arbetsförmedlingen, där bemötandet av många upplevdes som nonchalant och hjälpen var inte lika omfattande som man hoppats. ”Enligt namnet ska jobb förmedlas, men så är det ju inte”, säger en av de intervjuade.

Ändå fick de som drabbades av Saabkonkursen tillgång till mer insatser än många andra som drabbas av arbetslöshet. Det förklaras av att Sverige ansökte om bidrag från EUs globaliseringsfond och fick pengar. Insatsen innebar bland annat att det var möjligt att erbjuda utbildningsplatser snabbare och att de som studerade fick aktivitetsstöd under studierna. Med fonden blev det, som flera konstaterar, helt enkelt möjligt att runda Arbetsförmedlingens eget regelverk.

Innan det blev klart att fondpengar skulle sökas, tycks just regelverket ha försvårat samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och företaget Startkraft, som var den TSL-leverantör som anlätades i Saabkonkursen. Diskussioner uppstod om vem som skulle betala vad och hur och vilka grupper bland de arbetslösa som skulle prioriteras. Slutsatsen som aktörerna drar efter erfarenheterna från Trollhättan är att de är beroende av varandra och att deras samarbete är viktigt. Men för att undvika onödiga diskussioner behövs tydliga ramar för hur samarbetet ska gå till.

Flera av de som intervjuas i studien – deltagare av omställningsstödet och aktörer – återkommer till att det finns en okunskap om vilket stöd dagens arbetsmarknadspolitik ger till personer som just blivit arbetslösa. Enligt Arbetsförmedlingens regelverk ges begränsat stöd, medan många har förväntningar på ett omfattande stöd. Regelverket måste tydliggöras mer, anser företrädare för Arbetsförmedlingen. Några av de lokala aktörerna anser att användandet av globaliseringsfonden visar på vikten av att vidga Arbetsförmedlingens regelverk till att omfatta fler, andra tycker att användandet är problematiskt. Företrädare för TSL anser att staten borde bidra mer ekonomiskt till insatser som omställningsföretagen föreslår.

Inledning

Mitt på dagen den 19 december 2011 fylldes Saab Automobiles monteringshall i Trollhättan av anställda. Vd Victor Muller berättade att konkursansökningar var inlämnade. Efter talet fick han en lång applåd av de församlade i monteringshallen eftersom han ansågs ha kämpat hårt för att rädda företaget. Men försöken misslyckades och därmed befann sig alla anställda, saabare som de kallas i Trollhättan, i en helt ny situation. Men andra påverkades också.

Även om alla pratar om konkursen som en enda var det tre konkursansökningar som hade lämnats in. Det var för Saab Automobile, Saab Powertrain och Saab Automobile Tools. Sammantaget berördes runt 3 300 anställda varav merparten, runt 3 000, arbetade på Saab Automobile och av dem var ungefär hälften tjänstemän och hälften arbetare. Den här studien fokuserar på stödet till arbetarna på Saab Automobile.³

Syfte och metod

Syftet med rapporten är att studera hur de som omfattats av stödet, deltagarna, och aktörerna runt omkring dem ser på TSL-stödet och hur detta samverkar med andra stöd. Minst lika viktigt är att undersöka vilka lärdomar som går att dra av erfarenheterna av det som hände. För att undersöka deltagarnas och de olika aktörernas uppfattningar har en rad intervjuer genomförts i Trollhättan med omnejd och i Stockholm. Intervjuerna med deltagarna skedde först, därefter intervjuer med de lokala och sist de centrala aktörerna. Det har därför varit möjligt att skildra vilka svar aktörerna har på deltagarnas invändningar och reflektioner, liksom hur de centrala aktörerna ser på den bild som deltagarna i TSL-stödet och de lokala aktörerna ger.

Vilka som är intervjuade framgår av en lista i slutet av rapporten. Ledningen för arbetsmarknadsdepartementet har sagt nej till att ge sin bild. Konkursförvaltarna har också sagt nej eftersom de ansåg att det var omöjligt att uttala sig innan konkursen var avslutad, vilket den inte var när den här studien genomfördes.

Läsanvisningar

Redovisningen av vad som framkommit i de många intervjuer som studien bygger på sker i tre avsnitt i rapportens första del:

- I det första avsnittet sammanfattas de 17 djupintervjuerna med TSL-deltagare. I intervjuerna beskriver de hur det kändes när konkursen var ett faktum, hur de uppfattade det avtalade TSL-stödet och hur stödet från Arbetsförmedlingen upplevdes. Intervjuerna visar att många upplevelser var likartade i samband med konkursen. De visar också att livet förändrats radikalt för alla. En del anser att det är till det bättre, andra till det sämre.
- I det andra avsnittet redogörs för hur de lokala aktörerna uppfattar sina och andras åtgärder och samarbete. Det är inte en redogörelse av allt som gjordes eller alla invändningar mot vad som inte gjordes utan mer en sammanfattning av ett förlopp och av de lärdomar som går att dra av det som hände. Bland annat intervjuas företrädare för Arbetsförmedlingen och Startkraft som var det omställningsföretag som fick ansvar för att genomföra TSL-stödet för de som omfattades. Företrädare för kommunen ger också sin bild.

³ Från och med nu kallas företaget Saab, och därför hänvisas fortsatt till *en* konkurs.

- I det tredje avsnittet reflekterar bland annat TSLs vd och Arbetsförmedlingens tf generaldirektör över vad det var som hände i Trollhättan och vilka lärdomar som går att dra.

Rapportens första del avslutas med några reflektioner kring det som framkommit. I rapportens andra del återges intervjuerna med de 17 personer som tog del av TSL-stödet i samband med Saab-konkursen.

Bakgrund

Fram till konkursen hade Saab haft en minst sagt skakig resa. Antalet anställda minskades vid flera tillfällen. Och när Saab skulle avvecklas ”under ordnade former” 2009, enligt den amerikanska ägaren General Motors var det många som trodde att en konkurs stod för dörren. I februari 2010 verkade det dock som krisen var över när företaget fick en ny ledare i Victor Muller. Många andades ut. Men det blev en kort tid med lugn och ro. Våren 2011 stannade produktionen och många arbetare gick hem med betalning. Produktionen återupptogs visserligen men högst tillfälligt och till sommaren visade det sig att det inte fanns några pengar till de anställdas löner. Flera turer skedde under hösten, bland annat begärde facken att företaget skulle försättas i konkurs på grund av uteblivna löner. Ett försök till rekonstruktion genomfördes men den 19 december 2011 var det slut. Saab begärde sig i konkurs vid Vänersborgs tingsrätt och samma dag utsågs Anne-Marie Pouteaux och Hans L Bergqvist till konkursförvaltare.

Flera aktörer satte igång ett intensivt arbete så snart beskedet var ett faktum: Arbetsförmedlingen, omställningsföretagen, kommunen och utbildningsanordnarna. Alla insåg dramatiken i det som hände. Över en natt skulle Trollhättan med 56 000 invånare och de närliggande kommunerna Vänersborg med 36 900 invånare och Uddevalla med 31 000 drabbas. Drygt hälften av de Saabanställda bodde i Trollhättan, merparten av de andra i Uddevalla, Vänersborg eller andra grannkommuner. Arbetslösheten var redan hög när konkursen inträffade. I Trollhättan hade den parkerat på runt 14 procent sedan hösten 2010.

Förberedelser inför konkurs

I samband med att GM 2009 ville avveckla Saab ansåg företrädare i regionen att åtgärder var nödvändiga. Initiativ togs till att skapa grupper som träffades för att diskutera vad som hände. I en av grupperna ingick bland annat representanter för Arbetsförmedlingen, facken, utbildningsväsendet och omställningsaktörerna.

Under 2011 när mer och mer pekade på att Saab inte skulle klara krisen togs underlag fram för vilka åtgärder som behövdes vid konkurs. Utbildnings- och

FAKTA

Europeiska Globaliseringsfonden, EFG

Globaliseringsfonden tillkom 2007 och ger stöd för omställning till anställda i EU-länderna, som blivit arbetslösa på grund av strukturomvandlingar i världshandeln.

Ett av många kriterier som måste uppfyllas för att kunna söka pengar ur fonden är att minst 500 anställda har blivit uppsagda. Det är regeringarna i respektive EU-land som söker och som också ska bidra med hälften av finansieringen av åtgärderna som ska vara aktiva arbetsmarknadsinsatser.

infrastruktursatsningar och pengar från Europeiska globaliseringsfonden⁴ var några insatser som stod på listan.

När konkursen väl skedde fick regeringen en lista på åtgärder som de lokala aktörerna ansåg var nödvändiga. Representanter för regeringen besökte också Trollhättan och lovade att pengar inte skulle saknas för att stötta de som drabbats och regionen. Ansökan till globaliseringsfonden skickades in i maj 2012 och en projektgrupp inom Arbetsförmedlingen utsågs att vara ansvarig för fonden.

Oenighet mellan aktörer

Samma dag som konkursbeskedet kom började alla aktörer arbeta. IF Metall utsåg företaget Startkraft till leverantör av TSL-stödets omställningstjänster. Av de 1 400 som omfattades ville 1 330 av IF Metalls medlemmar ta del av tjänsterna. Eftersom varje deltagare genererade 20 000 kronor innebar det att Startkraft hade sammantaget 26,6 miljoner kronor att använda till omställningsinsatser.

I början fungerade samarbetet mycket bra mellan de olika aktörerna. Men efter ett tag hände något. Enligt TSLs ledning i Stockholm följdes inte det samarbetsavtal som fanns mellan Arbetsförmedlingen och alla omställningsaktörer. Avtalet hade undertecknats i maj 2011 och målet var att samarbetet skulle vara till nytta för de arbetslösa och underlätta deras möjligheter att hitta ett nytt arbete. Det innebar bland annat att dubbelarbete skulle undvikas, att en samrådsgrupp skulle bildas vid större varsel och att samarbete skulle initieras i ett tidigt skede. TSLs ledning ansåg att intentionerna i avtalet inte följdes och i juni 2012 beslutade TSL och de privatanställda tjänstemännens omställningsorganisation TRR att säga upp avtalet med Arbetsförmedlingen.

Ett drygt halvår senare, i februari 2013, publicerade TSL en rapport där mycket hård kritik riktades mot många av de lokala och regionala aktörer som hanterat samarbetet med TSL. Mest kritik fick Arbetsförmedlingen. Sedan dess pågår försök att återupprätta förtroendet mellan TSL och Arbetsförmedlingen.

Hög arbetslöshet

Som väntat steg arbetslösheten kraftigt i Trollhättan och regionen i samband med konkursen. Förutom de Saab-anställda drabbades också anställda på underleverantörsföretag av arbetslöshet. Det innebar att en redan hög arbetslöshet, jämfört med Sverige i övrigt, blev ännu högre.

Hösten 2011 var arbetslösheten 8,2 procent i Sverige. I Trollhättan var den 14,3 procent, i Uddevalla 9,8 och i Vänersborg 9,6 procent. Några månader efter konkursen steg den kraftigt, inte minst i Trollhättan där den var nära 20 procent i början av 2012. Arbetslösheten steg också i Uddevalla och Vänersborg, men inte lika kraftigt.

Hösten 2013 är arbetslösheten fortfarande högre i regionen än i landet i övrigt, men inte lika hög som direkt efter konkursen. I Trollhättan var den 15,6 procent, i Vänersborg 10,3 procent och i Uddevalla 9,2 procent. Det ska jämföras med landet i övrigt där arbetslösheten var 8,5 procent hösten 2013.

⁴ Från och med nu bara *globaliseringsfonden*.

Resultat

Hur har det då gått för arbetarna som drabbades av konkursen? Bra, anser både Startkraft och Arbetsförmedlingen – även om deras sätt att redovisa utvecklingen och resultatet är olika. Enligt TSLs regler ska omställningsaktörerna lämna en slutredovisning av projektet ett år efter att alla anställningar löpt ut och Startkraft gjorde det i juni 2013. Enligt redovisningen hade 1 084 personer eller 81,5 procent av alla som omfattades, hittat en ny lösning i form av jobb, utbildning eller startat eget företag. 260 hade fått tillsvidareanställning, 205 visstidsanställning längre än sex månader och 322 visstidsanställningar som var kortare än sex månader.

Samtidigt hade 141 personer eller 10,6 procent lämnat arbetsmarknaden och 105 personer, eller 7,9 procent, fanns hos Arbetsförmedlingen, enligt redovisningen. Vanligaste sektorer för anställning var fordonstillverkning, verkstad och hälso- och sjukvård.

Arbetsförmedlingen genomförde en konferens i slutet av oktober 2013 där en redovisning gjordes av hur det gått för deltagarna inom globaliseringsfonden sedan starten sommaren 2012. En slutredovisning ska lämnas under våren 2014, när globaliseringsfonden avslutas. Sammantaget omfattades 3 738 personer, Saab-anställda och anställda hos olika underleverantörer. Av dem hade 2 242 fått arbete och 882 var fortfarande arbetslösa eller i program i september 2013. Ytterligare drygt 600 var inte registrerade, bland annat för att de hade fått jobb eller gått i pension.

Enligt en separat redovisning av hur det gått för IF Metalls medlemmar på Saab (utan underleverantörer) var 1 368 anmälda vid Arbetsförmedlingen i januari 2012. I september 2013 hade antalet minskat till 588 personer. Av dem fanns 407 i arbetsmarknadspolitiska program och 181 var öppet arbetslösa.

Olika redovisningar

Skillnaden mellan Arbetsförmedlingens och Startkrafts siffror är tämligen stor. Enligt Startkrafts redovisning var det 105 personer som fanns registrerade hos Arbetsförmedlingen i juni 2013, medan Arbetsförmedlingen registrerar 588 av IF Metalls medlemmar i september 2013. En förklaring till skillnaden är mättillfället. Sannolikt blev en del av dem som hade korta visstidsanställningar, eller gick utbildningar under sommaren, arbetslösa under hösten.

Enligt Arbetsförmedlingen var det under hösten 2013 för tidigt att göra prognoser över hur slutresultatet blir när projektet avslutas våren 2014. Men mycket tyder på att antalet arbetslösa och antalet personer i program kommer att minska ytterligare.

Del 1: Deltagare och aktörer om stödet

TSL-deltagarna

De flesta av arbetarna på Saab som erbjöds TSL-stöd ville ha det. Många är nöjda, men vissa coacher uppfattades som överdrivet optimistiska och okunniga, enligt djupintervjuerna med några deltagare. Facket uppfattas av en del som för passivt. Men mest kritik får Arbetsförmedlingen.

Det fanns en grupp som in i det sista vägrade tro att konkursen skulle förverkligas på Saab och det var de anställda. De blev trots den berg- och dalbana som Saab befunnit sig i sedan mitten av 2000-talet kvar på företaget. Den förklaring som ständigt ges i regionen till varför ytterst få lämnade företaget är det som kallas ”saabandan”. Den tycks innefatta flera positiva saker: Lojalitet med företaget och arbetskamraterna, en benhård tro på att de egna produkterna var bättre, inte minst bättre än Volvos och att företaget alltid skulle klara svårigheter, hur stora de än var.

Av de dryga 1 400 arbetarna som omfattades av konkursen ville 1 330 delta i TSL-stödet. Många av dem hade upplevt företagets upp- och nedgång men valt att vara kvar. En undersökning som Startkraft genomförde bland de som deltog i omställningsarbetet visade att genomsnittsåldern i gruppen var 48 år och att den genomsnittliga anställningstiden var över 25 år. Många hade börjat på företaget i 18-årsåldern och var fortfarande kvar. Merparten av arbetarna var män – 86 procent. Andelen kvinnor var således 14 procent.

För att komma i kontakt med personer som har erfarenhet av TSL-stödet har IF Metall och Startkraft frågat ett urval av de drabbade om de vill berätta om sina erfarenheter. Merparten av de tillfrågade svarade ja. De ville gärna berätta om konkursen och hur det kändes. Men också om styrkor och svagheter i det stöd de fått. Inte bara från TSL och Arbetsförmedlingen utan också från facket.

Sammantaget har 17 personer djupintervjuats. Det är givetvis en bråkdel av alla som omfattades men de är valda för att ge ett så representativt urval som möjligt. Av de intervjuade är fyra kvinnor och merparten i 40- till 50-årsåldern. En strävan har varit att få med exempel på vad som hänt dem som drabbades av konkursen. En del har fått anställningar i Trollhättan inom liknande yrken som de hade tidigare, andra pendlar men har liknande yrken, andra har bytt yrke och jobbar antingen i Trollhättan med omnejd eller pendlar. Anställningsformerna varierar också. En del har valt att studera och andra att lämna arbetsmarknaden och de finns också representerade bland de intervjuade.

Sammanfattning av intervjuerna

Som framgår av intervjuerna som finns återgivna i del 2 av rapporten fanns det en tro in i det sista på att en konkurs skulle vara möjlig att undvika. De flesta beskriver sin tid på Saab – i många fall över 30 år – som en positiv tid med bra arbetsuppgifter och inte minst bra arbetskamrater. Därför verkade det finnas en förhoppning under 2011 att allt skulle bli som vanligt igen. Mycket talade visserligen emot. Många var hemskickade eftersom produktionen låg nere och lönen kom inte som den skulle – ändå hoppades man. Uttryck som chock, tomhet och sorg är vanliga när de intervjuade ska beskriva hur det kändes den 19 december 2011.

När det väl sjunkit in att fabriken skulle stänga, vilket tog olika lång tid för de intervjuade, inleds en tid av osäkerhet. Ett helt nytt liv väntar. Den tidigare strukturen är borta. Att bli av med tryggheten som ett fast jobb innebär leder till att många känner oro för den egna ekonomin, i vissa fall berörs både man och hustru av konkursen. Att pengar kommer att betalas ut i form av en lönegaranti vet alla, men det finns många frågor om hur mycket pengar det handlar om och hur länge de räcker. Det finns också en osäkerhet om vad som väntar mer i största allmänhet. Går det att få ett nytt jobb och vilken hjälp finns för att hitta jobb?

Kunskapen om att LO och Svenskt Näringsliv träffat ett omställningsavtal är begränsad bland de intervjuade, liksom att stödet kallas TSL. De som varit fackligt aktiva känner dock till avtalet. Merparten av de intervjuade har hört talas om Startkraft. I Saabs fall är det tämligen naturligt eftersom företaget varit omställningsleverantör vid minskningar av personalen tidigare.

Startkraft uppfattas positivt

Den första informationen om att Startkraft ska hantera omställningen efter konkursen får deltagarna i samband med IF Metals informationsmöten. Ytterst få av de intervjuade har en tydlig minnesbild av när informationen kom eller när den coach som anvisats hörde av sig första gången. Däremot tycker merparten av de intervjuade att det tog tid innan de fick kontakt både med Startkrafts coacher och med Arbetsförmedlingens handläggare. Bland kritikerna anses en del av coacherna okunniga. De kan för lite om hur industrijobb fungerar. En annan invändning är att en del coacher är för positiva. Att coacher pratar om hur många möjligheter som väntar uppfattas som överdrivet.

Samtidigt uttrycker flera att det är positivt att få möjligheten att prata av sig i lugn och ro med någon som lyssnar. Det anses också positivt att coacherna uppmuntrar till att ta tag i gamla tankar och drömmar och att tydliggöra erfarenheter. Hjälpen att skriva cv beskrivs som viktig och värdefull.

Det verkar också vara så att det är coacherna som får hjälpa de intervjuade att orientera sig fram i olika system, allt från a-kassa till studielån. Ett samlat intryck är också att merparten anser att den hjälp de fått av coacherna gjort skillnad. Omfattningen varierar visserligen, men coacherna anses ha påverkat situationen för de intervjuade på olika sätt.

Mer negativ inställning till Arbetsförmedlingen

Även om några av de intervjuade är nöjda med sina handläggare på Arbetsförmedlingen, finns det ett utpräglat missnöje med Arbetsförmedlingen hos merparten av de intervjuade. En del är missnöjda för att de har hört andra klaga, andra för att de anser att bemötandet från handläggaren varit dåligt. De som är mest kritiska är de som anser att det varit svårt eller omöjligt att få tag i handläggarna och de som anser att bemötandet varit dåligt. Det finns en genomgående besvikelse över att hjälpen, åtminstone initialt, är dålig. Många har haft en föreställning om att de ska få stöd, hjälp och åtgärder av Arbetsförmedlingen och blir förvånade över att de inte får det. Att handläggarna inte hjälper till mer praktiskt i jobbsökandet har många svårt att förstå. En myndighet vars namn är Arbetsförmedlingen borde ha som en av sina främsta arbetsuppgifter att hjälpa till att förmedla jobb, är invändningen.

Flera uttrycker också en undran över att beskedet från handläggarna verkar variera. Medan någon får krav på sig att söka många jobb, kan en annan inte få samma krav. Olikheterna skapar osäkerhet över vad som gäller.

Men bemötandet och svårigheterna att få tag i handläggarna är ändå de största källorna till kritik. Någon vittnar om hur en handläggare skrattat åt hans förslag och andra hävdar att de hört om tidigare arbetskamrater som känt sig illa behandlade. Det finns också en frustration över att handläggarna inte finns på plats trots avtalad tid. Men kritiken kommer inte från alla. En del uttrycker förståelse för att handläggarna är hårt belastade och tror att de gör så gott de kan.

I samband med att klartecknen kommer att ansökan till globaliseringsfonden är inskickad kan handläggarna bevilja kurser som flera av de intervjuade sökt till. Andra får möjlighet till praktikplatser, vilket leder till anställningar för flera. Även om besluten om åtgärderna upplevs som positiva verkar det inte påverka den allmänt negativa bilden av Arbetsförmedlingen bland de intervjuade. Men de som hittat nya jobb eller tagit steget till en ny utbildning uttrycker mer tillfredsställelse över stödet från Arbetsförmedlingen än de som inte fått något nytt jobb.

Samtidigt tar flera av de intervjuade upp rimligheten i att det ställs krav på de arbetslösa. För att ta emot stöd krävs att man bidrar själv. Men att de arbetslösa är olika rustade för att hantera situationen och att de som behöver mer hjälp ska få det, är en återkommande invändning.

Otydlig bild och facklig kritik

Flera av de intervjuade uttrycker en osäkerhet om hur stöden fungerar ihop. De upplever att det sker dubbelarbete mellan Startkraft och Arbetsförmedlingen. De som tar upp frågan anser att det i första hand är den statliga arbetsmarknadspolitikens ansvar att hjälpa till vid arbetslöshet. Fackens roll anser en del också är otydlig. Informationen var otillräcklig och flera anser att de fackliga företrädarna verkade dåligt förberedda.

När arbetslösheten blir långvarig, försvinner också det fackliga stödet, hävdar några. Det är också vanligare att de som inte fått jobb eller inte valt utbildning uttrycker en känsla av övergivenhet. I början av arbetslösheten fick de stöd. Då fanns facket där för att svara på frågor och coacherna visade intresse för att hjälpa till. Men när tiden går försvinner både fack och coacher, hävdar flera. Den upplevda otydligheten om Arbetsförmedlingens regelverk och hur det fungerar tillsammans med omställningsstödet skapar irritation hos flera som anser att det är fackets uppgift att skapa tydligare roller. En annan invändning är också att facket inte visar något intresse för att företräda sina arbetslösa medlemmar.

Osäkra jobb

Bland dem som fått jobb är det uppenbart att många av jobben är osäkra. Det handlar om anställningar i bemanningsföretag som kan upphöra vid semestrar, eller tillfälliga anställningar direkt i företag som upphör för att arbetsbrist råder. I början av arbetslöshetsperioden gör visserligen de intervjuade lite olika val. En del tar det lugnt först, för att sen öka ansträngningarna att hitta jobb. Andra söker allt som finns direkt. Det

är enbart när det finns andra jobberbjudanden eller utbildningar som de intervjuade säger nej när arbetsgivare hör av sig, berättar de.

Flera av de intervjuade har också hunnit uppleva nya varsel sedan Saabkonkursen. Rädslan för att bli uppsagd igen eller att väljas bort vid en anställning är också stor hos merparten. Inför arbetsgivarna döljs därför sjukdom, svårigheterna att hänga med i ett uppskruvat arbetstempo eller viljan att vara ledig i stället för att jobba på kort varsel.

Nystart för en del

Trots det missnöje med stödet som många uttrycker och den osäkra situation som flera lever med, finns också en annan bild. Flera är mycket nöjda med hur deras liv utvecklats efter konkursen. Några anser till och med att konkursen är det bästa som hänt dem. Skälen till den positiva upplevelsen varierar. Det kan vara studier, en helt ny yrkesinriktning eller en ny arbetsplats som anses intressantare och mer givande än Saab. Flera anser så här i efterhand att de borde ha tagit steget tidigare och ändrat inriktning – men de konstaterar samtidigt att det under Saab-tiden var svårt att tänka sig att lämna företaget.

Lokala aktörer

Representanter för kommunen, Arbetsförmedlingen, facket och omställningsföretagen hade långa listor på allt som skulle göras när konkursansökan blev offentlig. De visste att de stod inför en gigantisk utmaning. Så här efteråt hävdar merparten att de är nöjda med insatserna. Men alla är inte nöjda med allt.

Arbetet med att försöka förutse vad som skulle kunna hända och planera för vad som behövdes om Saab försvann från Trollhättan inleddes flera år före konkursen. I samband med att finanskrisen nådde Sverige hösten 2008 blev det uppenbart att fordonsindustrin och dess underleverantörer drabbades hårt och snabbt. Trollhättans stad och stadsdirektör Annika Wennerblom fick av samverkande kommuner i området uppdraget att planera åtgärder. Det var inte bara finanskrisen som hade tydliggjort att industrin i regionen var satt under press. Saab hade genomfört en rad personalminskningar under årens lopp och andra industriföretag hade minskat eller helt upphört med verksamheten. En effekt av utvecklingen var att arbetslösheten i regionen var hög, inte minst i Trollhättan. Om Saab försvann skulle något mycket dramatiskt ske.

– Vi var för sårbara helt enkelt, säger Annika Wennerblom.

Annika Wennerblom tog initiativ till att en grupp bildades som efter en tid fick namnet OMF-gruppen⁵. I den fanns representanter för Arbetsförmedlingen, fackliga organisationer, Högskolan, Vuxenutbildningen, Startkraft och TRR. Gruppen träffades av och till och diskuterade det som hände. Ett omställningsprojekt för att locka nya företag till orten inrättades och Trollhättans Stad och Västra Götalandsregionen diskuterade vad som mer skulle behövas om Saab stängde igen. Våren 2011 intensifierades arbetet när Saab införde produktionsstopp och lönerna uteblev några månader senare. Hösten 2011 uppvaktade Trollhättan och Västra Götalandsregionen regeringen med en plan på vilka åtgärder som ansågs nödvändiga vid en konkurs. Utbildningsplatser, satsningar på infrastruktur, näringsliv och pengar från globaliseringsfonden var några punkter. Det socialdemokratiska kommunalrådet Paul Åkerlund, som fram till 2010 var ordförande för verkstadsklubben på Saab beskriver processen som att en ”plan B” togs fram.

”Utåt sett höll vi masken men i kulisserna hade vi förberett oss.”

– Utåt sett höll vi masken men i kulisserna hade vi förberett oss.

I förberedelsearbetet och under arbetet efter konkursen var det viktigt att ha ett bredare perspektiv än Trollhättans på det som hände, förklarar han. Drygt hälften av de som jobbade på Saab bodde i kommunen, andra bodde i Vänersborg, Uddevalla och på andra orter runt om. Det som underlättade förberedelsearbetet var att det fanns stor erfarenhet från tidigare kriser.

– Vi hade lärt oss att det var viktigt att vara förberedd, säger Paul Åkerlund.

Bra möjligheter till utbildning var en sådan lärdom. En annan att det var nödvändigt att hitta lösningar som innebar att de drabbade inte var beroende av att ta studielån. I det paket som förbereddes ansågs därför en ansökan till globaliseringsfonden som

⁵ OMF står för Omställning för framtiden.

prioriterad. Med den i ryggen visste aktörerna att de kunde erbjuda de som drabbades av en konkurs en bredare åtgärdsarsenal.

– Vi visste att med den skulle det vara möjligt att erbjuda utbildning som annars var omöjlig eftersom Arbetsförmedlingens regelverk sätter stopp för det. Enligt regelverket arbetar Arbetsförmedlingen inte med dem som blivit nyligen arbetslösa, säger Paul Åkerlund.

Hopp och förtvivlan

Också hos Arbetsförmedlingen pågick förberedelsearbetet. Representanter för förmedlingen ingick i OMF-gruppen och Eva Lindh-Pernheim, marknadschef för Arbetsförmedlingens region Nordvästra Götaland, uppfattade diskussionerna i gruppen som bra. Vid tidigare större varsel hade Arbetsförmedlingen flyttat in tillfälligt i Saabs lokaler. Men vid en konkurs var det inte möjligt.

– Jag började därför titta på lokaler utanför Saab under hösten, säger hon.

IF Metalls medlemmar på Saab tillhörde den avdelning som kallas Norra Älvsborg. Många medlemmar hade under årens lopp blivit av med jobbet. Ombudsman Leif Håkansson beskriver 2011 och inte minst hösten som ett tillstånd mellan hopp och förtvivlan. Han uppskattade mötena i OMF-gruppen. Aktörer med olika kompetenser pratade öppet och kreativt med varandra om vad som skulle behövas om Saab lade upp årorna.

– När konkursen blev verklighet hade vi stor glädje av att det fanns ett upparbetat kontaktnät.

Eftersom Startkraft hade haft omställningsuppdrag på Saab under många år, ingick redan några av företagets representanter i OMF-gruppen. Det var till att börja med Kjell Roslund-Pettersson, företagets regionchef för Västra Götaland, och efter några år projektledaren Carina Persson. Under hösten 2011 pågick ett omställningsarbete eftersom flera hundra kollektivanställda skulle sägas upp, och det fanns en oro för att något större väntade. Men redan det varsel som låg krävde stora lokaler att jobba i och därför sökte Startkraft och TRR gemensamt efter lokaler.

– När vi gjorde det, letade vi efter lokaler om det skulle bli ”worst case” som vi kallade det för, säger Carina Persson.

Det alla väntat på

Den 19 december 2011 kom så beskedet. På en dag blev 3 300 Saab-anställda arbetslösa, varav 1 400 arbetare. I Trollhättan steg arbetslösheten från 14 till 20 procent. Håkan Skött, verkstadsklubbens ordförande som varit anställd på företaget i 29 år och sett bilmodeller komma och gå trodde att det skulle gå vägen. Den nya bil som lanserades 2010 trodde han och många andra mycket på. Och det fanns så många andra positiva tecken. IF Metalls dåvarande ordförande Stefan Löfven var tillsammans med några andra på förbundskontoret i Stockholm mycket aktiv i arbetet att rädda Saab.

– Minst en gång om dagen pratade vi med dem i Stockholm, säger Håkan Skött.

Sedan tidigare var verkstadsklubben kallad till ett möte halv åtta på måndagsmorgonen den 19 december. Vid mötet lämnades beskedet om konkursen. Det blev också klart att ett möte skulle hållas senare på dagen då Victor Muller skulle berätta vad som hänt. Det beslutades att innan det mötet var slut skulle Håkan Skött uppmana IF Metalls medlemmar att titta på avdelningens hemsida. Några dagar senare genom-

förde klubben åtta informationsmöten, eftersom medlemmarna var så många att de måste delas upp i grupper.

Frågor om lönegarantin och arbetslöshetsförsäkringen var vanligast. Medlemmarna hade visserligen kommit i kontakt med lönegarantin förut eftersom Saab befunnit sig i rekonstruktion tidigare. Det var ändå många frågor om lönegarantins storlek och när den skulle utbetalas. Gång på gång fick Håkan Skött och de andra förtroendevalda berätta att högsta ersättning var 171 200 kronor. Mer pengar skulle inte betalas ut, oavsett hur mycket inestående semester eller annat som företaget hade i skuld till de anställda.

– Det fanns alltså ett tak för hur mycket man kunde få och det i sin tur påverkade i vilken takt som pengarna skulle betalas ut. Det var mycket som påverkade hur länge garantin räckte, till exempel inestående semester eller komptid, säger Håkan Skött.

Det visade sig senare att merparten av medlemmarna, drygt tusen personer, uppnådde taket i lönegarantin mellan mitten av mars och mitten av april. För dem som inte hade fått jobb när lönegarantin tog slut väntade a-kassa och eventuellt en mindre kollektivavtalad ersättning i form av en engångssumma – avgångsbidrag (AGB). För att få rätt till arbetslöshetsersättning krävdes ett arbetsgivarintyg med information om arbetad tid, lön och eventuell frånvaro. Ett intyg krävdes också för att få rätt till den avtalade ersättningen. AGB betalas inte till alla, för att få ersättningen krävs till exempel att man fyllt 40 år. Konkursförvaltarna som utsågs den 19 december 2011 arrangerade ett gemensamt möte med flera representanter för de fackliga organisationerna några dagar efter konkursen. Förutom att de såg till att medlemmarna fick en lön utbetalad före jul var konkursförvaltarna inte speciellt tillmötesgående, anser IF Metalls företrädare Leif Håkansson och Håkan Skött. På mötet fick de veta att alla metallare skulle få ett rekommenderat uppsägningsbesked hemskickat och att datum för uppsägningen skulle vara den 22 januari 2012. Håkan Skött tycker att det är märkligt att de anställda inte har större rättigheter vid en konkurs. Det var enligt honom näst intill omöjligt för klubben och avdelningen att ställa krav på konkursförvaltarna.

– Man kan säga att vi blev beroende av deras vilja att hjälpa oss.

Systemet med den statliga lönegarantin kallar Håkan Skött för stenåldersmässigt. Alla som får lönegaranti ska varje månad garantera att de inte haft någon lön eller annan ersättning under månaden.

– Har de tjänat extra ska det fyllas i en blankett som går till Länsstyrelsen som skickar den till konkursförvaltarna och som fattar ett nytt beslut och därefter skickas den tillbaka till Länsstyrelsen. Det här tog tid och folk kom till avdelningen och var vansinniga över att de inte fick sina pengar i tid.

Två dagar efter konkursbeskedet, den 21 december 2011 besökte utbildningsminister Jan Björklund, näringsminister Annie Lööf, arbetsmarknadsminister Hillevi Engström och civil- och bostadsminister Stefan Attefall Trollhättan. Med sig hade de ett paket för att ”underlätta omställningen” som det kallades i ett pressmeddelande. Sammantaget handlade det om åtgärder för 451,5 miljoner kronor, varav merparten var utbildningsinsatser. Men där fanns också 75 miljoner kronor till näringslivsutveckling, något som hade prioriterats i regionens plan B. Budskapet från ministrarna var också att Arbetsförmedlingen i budgeten för 2012 fått 1,2 miljarder kronor extra

för att förhindra och bryta långtidsarbetslöshet. Det fanns pengar att omfördela i den omfattning som krävdes, var budskapet.

Snabb inskrivning

Hos kommunen var utgångspunkten tydlig. Förutom insatserna för att främja näringslivsutvecklingen och locka fler företag till trakten var Arbetsförmedlingen den viktigaste aktören.

– Det kunde inte vara någon annan, däremot skulle alla anda involveras, säger Anika Wennerblom, kommunens stadsdirektör.

För att lönegarantin ens skulle börja gälla var det nödvändigt för alla Saabanställda att vara arbetsökande och därför var det viktigt att alla skrevs in på Arbetsförmedlingen så fort som möjligt. Eva Lindh-Pernheim, förmedlingens högsta regionala chef, skrev kontrakt på den lokal hon hittat och såg till att Västsverige dammsögs på handläggare som var villiga att arbeta med inskrivningen under dagarna efter jul och någon vecka in i januari. I samma lokaler skulle det också finnas möjlighet att få information från andra berörda statliga myndigheter, omställningsföretagen, arbetslöshetskassor och de fackliga organisationerna. För att undvika kaos kallades de drabbade gruppvis till inskrivningen och mot alla odds fungerade den utmärkt anser Startkrafts projektledare Carina Persson.

– Det blev väldigt effektivt och var väldigt välplanerat av Arbetsförmedlingen.

Av de 450 miljoner kronor som regeringen avsatte till Trollhättan och Västra Götaland utgjordes en stor del av utbildningssatsningar. Sammantaget handlade det om drygt 3 700 platser och 376 miljoner kronor inklusive studiestöd. Merparten av platserna gick till högskolan och till vuxenutbildningen. För vuxenutbildningen ökade antalet platser med 1 500. Det blev så småningom Lennart Hanssons ansvar att fördela platserna för vuxenutbildningen runt om i regionen. Han var chef för vuxenutbildningen i Trollhättan och hade också varit involverad i OMF-gruppen.

– Platserna var alltså inte enbart avsedda för de anställda på Saab eller hos underleverantörerna, säger han.

Åtta yrkesvägledare placerades i lokalerna där inskrivningen till Arbetsförmedlingen skedde. Tanken var att de som funderade över utbildning skulle kunna ställa frågor direkt. Efter någon månad visade det sig att 50 tog steget att börja yrkesutbildningar och 20 enskilda kurser bland annat inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen, komvux och yrkesvux – trots att de fick ta studielån.

När konkursansökan hade offentliggjorts var det nödvändigt att bestämma vilka som skulle få det eftertraktade omställningsuppdraget för arbetarna på Saab. Beslutet att utse omställningsleverantör ska fack och arbetsgivare göra tillsammans enligt avtalet. Efter konkursen fanns det ingen arbetsgivare och ingen fackklubb. Uppdraget att utse omställningsleverantör gick därför till Leif Håkansson, ombudsman på IF Metalls avdelning.

Efter att ha resonerat med Håkan Skött, verkstadsklubbens ordförande och Piia Kähkönen, vice ordförande, utsågs Startkraft. Alla tre hade tidigare erfarenhet av företaget och var nöjda.

– Det skedde utan upphandling och det kan en del tycka var fel. Vi hade säkert kunnat spela ut tre eller fyra leverantörer mot varandra. Det fanns också en del som

tyckte att vi skulle haft två leverantörer. Men det trodde vi inte på, det hade blivit rörigt. Med två leverantörer fanns det en risk för att de skulle skylla på varandra när saker inte fungerade. Det viktiga var att få igång verksamheten så snabbt och smidigt som möjligt, säger Leif Håkansson.

Snabba möten

För Carina Persson och Kjell Roslund-Pettersson och alla andra på Startkraft var det bara att sätta igång att arbeta. Omställningsuppdraget var ett av de största som företaget haft. Liksom alla andra tyckte de att samarbetet inom OMF-gruppen fungerade. Ett första steg var att anlita coacher och hyra lokal. Utgångspunkten var att så många coacher som möjligt skulle vara med vid inskrivningen hos Arbetsförmedlingen och där kunna ge en första information om vad omställningserbjudandet innebar. Utifrån tidigare erfarenhet visste de att omkring 10 procent av de som erbjöds stöd skulle tacka nej. De skaffar jobb på egen hand eller har jobb på gång och brukar anse att de inte behöver stöd. Men den första informationen vid inskrivningen räckte inte, visste Carina Persson. De drabbade befann sig i en känslomässig berg- och dalbana där det var svårt att ta till sig all information. Brev och telefonsamtal var nödvändiga. Målsättningen var att alla skulle ha haft en telefonkontakt med Startkraft och bokat in ett möte senast tredje veckan i januari.

Att flera av de intervjuade deltagarna hävdar att kontakten inte skedde förrän senare förklaras sannolikt av att de helt enkelt önskade komma igång senare, enligt Carina Persson.

– Det är väldigt olika. En del vill ta det lite lugnt och andra vill komma igång direkt. Men det var också så att vi hade stora problem med att få tag i aktuella kontaktuppgifter till en del av deltagarna.

Omställningsstödet är trots allt frivilligt och det är därför viktigt att coacherna är öppna för vad deltagarna vill, anser Carina Persson. Det betyder också att deltagarna träffar sina coacher i väldigt olika utsträckning. En del bara några gånger, andra vid 20 tillfällen. För att skapa alternativ till individuella träffar ordnade Startkraft också öppna grupper varje vecka med olika teman. Träffarna hölls fram till sommaren 2013 och i genomsnitt kom minst 40 personer, men oftast fler.

Kartläggning av behov

För Arbetsförmedlingens regionala chef Eva Lindh-Pernhem var den tidiga inskrivningen på Arbetsförmedlingen, förutom att den var nödvändig för att de drabbade skulle få ut sin lönegaranti.

– Vid inskrivningen var det möjligt att få en första bild av hur behoven såg ut och hur omfattande våra prioriterade grupper var, säger hon.

FAKTA

Arbetsförmedlingens uppdrag att prioritera sökande lång från arbetsmarknaden

Arbetsförmedlingens uppdrag är att prioritera arbetslösa med störst behov, det vill säga långtidsarbetslösa eller personer som utifrån en individuell bedömning har hög risk att bli långtidsarbetslösa. Ofta handlar det om utrikes födda, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, vissa ungdomar, äldre och personer som saknar gymnasieutbildning.

För dessa grupper kan Arbetsförmedlingen gå in med tidiga insatser, fördjupad förmedling eller programinsatser. För övriga arbetslösa finns begränsade insatser. Efter 300 dagar, 450 dagar i vissa fall, erbjuds deltagande i jobb- och utvecklingsgarantin.

Förhoppningen var att handläggarna med sin erfarenhet skulle bilda sig en uppfattning om vilka som skulle kunna tänkas behöva mer omedelbart stöd. Men för merparten gällde det att söka jobb, enligt Arbetsförmedlingens regelverk.

– Det var en jättelik uppgift att klara inskrivningen och identifiera behoven. Då var det skönt att veta att omställningsföretagen fanns där, säger Eva Lindh-Pernheim.

För att klara anstormningen insåg hon och alla andra på förmedlingen att det var omöjligt att sköta verksamheten från kontoret inne i Trollhättan. En tillfällig förmedling som var ansvarig för den industrirelaterade arbetslösheten behövdes för dem som direkt eller indirekt drabbades av konkursen. Den tillfälliga förmedlingen döptes till Trestad Industri och inrättades i lokalerna som användes för inskrivningen. Niklas Petterson utsågs till chef och började arbeta den 16 januari 2012. Huvudkontoret i Stockholm fördelade 20 miljoner kronor till Trestad Industri för att anställa 24 arbetsförmedlare.

På IF Metalls avdelning ökade arbetsbördan eftersom medlemmarna hade många frågor. I början av februari anställdes därför Håkan Skött och Piia Kähkönen, verkstadsklubbens ordförande och vice ordförande. De fick ansvar för Saabrelaterade frågor. Det fanns en oro på avdelningen att medlemmarnas arbetsgivarintyg skulle vara ofullständiga. Om de var det när de skickades till a-kassan skulle utbetalningen av arbetslöshetsersättningen försenas. Det var en försening som få hade råd med. – I princip alla våra medlemmar tjänande mer än 22 000 kronor i månaden, vilket innebar att de slog i a-kassetaket. Det betydde att de fick 680 kronor om dagen. Efter skatt motsvarade det 55-60 procent av den tidigare lönen. Med sådana ersättningsnivåer fick det inte bli förseningar, säger Leif Håkansson.

Alla arbetsgivarintyg kontrollerades därför innan de skickades till a-kassan. Bortsett från några kompletteringar betalades ersättningarna ut i tid, konstaterar Leif Håkansson, ombudsman på avdelningen. Även om han anser att konkursförvaltarna kunde varit mer tillmötesgående när det gällde allt underlag som behövdes för medlemmarnas räkning, fick avdelningen bra hjälp från andra. – Konkursförvaltarna anställde personalfolk som var väldigt hjälpsamma. Deras insats bidrog mycket till att vi trots allt fick fram det som behövdes i tid.

”Om det inte finns någon efterfrågan på arbetskraft spelar det ingen roll vilka arbetsmarknadspolitiska insatser som görs.”

Kommunledningen tog inte aktiv del i arbetet med att stötta de arbetslösa. Däremot prioriterades näringspolitik, enligt kommunalrådet Paul Åkerlund.

– Om det inte finns någon efterfrågan på arbetskraft spelar det ingen roll vilka arbetsmarknadspolitiska insatser som görs, därför var det viktigt, säger han.

Ingen brist på pengar

Den tillfälliga förmedlingen Trestad Industri skulle inte bara fokusera på de Saabanställda utan att också inkludera de som blivit uppsagda av underleverantörer och andra industrianställda. Några extra pengar förutom de 20 miljonerna till tillfälligt anställda handläggare och högre anslag som beräknades utifrån att arbetslösheten steg, fick inte förmedlingen.

– Det behövdes inte. Vi hade mer än tillräckligt med pengar till insatser, säger Eva Lindh-Pernheim.

Förmedlingens uppdrag var och är tydligt, anser Niklas Petterson. Regeringens krav på Arbetsförmedlingen är att den ska se till att arbetskraft inte låses in. ”Nyarbetslösa” som det heter på arbetsförmedlingsspråk – alltså personer som precis blivit av med jobbet – ska söka jobb i första hand. Därför finns det inte pengar avsatta till utbildning och andra mer omfattande insatser till den här gruppen. Så var det också i Trollhättan. De pengar som fanns skulle användas till att matcha de nyarbetslösa mot arbetsgivare som sökte arbetskraft. En av de vanligaste insatserna som handläggarna på förmedlingen beviljade var betalning till arbetslösa som ville ha resebidrag för att söka jobb.

– Och det var en helt riktig prioritering, det ingår i vårt uppdrag att låta marknaden suga upp den arbetskraft som behövs, säger Niklas Pettersson.

Det finns dock vissa grupper som har rätt till mer stöd tidigare, enligt Arbetsförmedlingens regelverk. Det är utrikesfödda, funktionsnedsatta, vissa ungdomar, äldre och personer som saknar gymnasieutbildning. Dessutom ska de som riskerar långtidsarbetslöshet prioriteras. Sedan 2012, alltså samtidigt som de Saabanställda kom ut i arbetslöshet, gäller också att de prioriterade grupperna ska få ett mer individuellt anpassat stöd.

Rapporterna från inskrivningssamtalen visade att handläggarna hade en god bild av vilka som tillhörde de prioriterade grupperna, anser Niklas Pettersson. Med tanke på att många som omfattades av konkursen var äldre och att många saknade gymnasieutbildning skulle man kunna tro att många ingick i de prioriterade grupperna redan första dagen som arbetslösa. Men den individuella bedömningen visade att det var få bland samtliga Saabanställda som omfattades, understryker han. Vid inskrivningstillfället bedömdes cirka 120 personer ha behov av att klargöra sina arbetsförutsättningar och få anpassade arbetsuppgifter.

– I praktiken var det väldigt få som tillhörde de prioriterade grupperna eftersom merparten av de Saabanställda ansågs stå så nära arbetsmarknaden att de inte omfattades av regelverket för de prioriterade grupperna.

Bland de uppgifter som prioriterades på kontoret var kontakter med arbetsgivarna och att hålla ordning på alla siffror och koder. Alla inskrivna skulle ingå i rätt register och de som fick jobb eller åtgärder skulle registreras på nytt sätt.

– Registervård är väldigt viktigt. Annars tappar man kontrollen över siffrorna och då finns det ingen möjlighet till uppföljning eller att visa hur arbetslösheten utvecklas.

Omfattande stödbehov

Startkraft kom igång väldigt snabbt med att träffa deltagare, anser Carina Persson och Kjell Roslund-Pettersson. På någon månad genomfördes tusentals samtal. Redan i samband med att uppdraget inleddes insåg Carina Persson, Kjell Roslund-Pettersson och den tredje projektledaren Pernilla Willig att det skulle bli en utmaning. Inte bara på grund av omfattningen utan också till följd av deltagarnas sammansättning. Med en så hög genomsnittsålder och med en lång anställningstid var sannolikheten stor att många av mottagarna för stödet hade låg utbildning. Efter en första genomgång visade det sig att Startkrafts antagande var riktigt, 37 procent eller 530 personer hade en utbildningsnivå som motsvarade grundskola. Majoriteten hade visserligen lång arbetslivserfarenhet, men deras utbildningsnivå var låg. Det visade sig också att ett

60-tal av mottagarna hade någon form av begränsning, fysisk eller psykisk och ungefär lika många behövde extra stöd. En person som hade arbetat inom sjukvården anställdes för att hjälpa dem som behövde stöd.

Nej upprör Startkraft

Det blev ganska snart uppenbart att många TSL-deltagare inte hade använt dator i någon större utsträckning. De visste helt enkelt inte hur de skulle använda Arbetsförmedlingens sökfunktioner för att leta efter jobb eftersom det skedde med datorer. Initialt förutsatte Carina Persson att det bara var en tidsfråga innan Arbetsförmedlingen skulle arrangera en kurs för dem det gällde, vilket var 300 till 400 personer.

– Men till min stora förvåning fick vi blankt nej när vi begärde en kurs.

Både Carina Persson och Kjell Roslund-Pettersson ansåg att svaret var märkligt – det borde ligga i Arbetsförmedlingens uppdrag att rusta arbetslösa att söka jobb, ansåg de. Niklas Pettersson kontrollerade med sina chefer och beskedet blev negativt. En datorkurs till så många ingick inte i förmedlingens prioriterade arbete. I stället kontaktades vuxenutbildningen som arrangerade datorutbildningen tillsammans med Startkraft.

– Vi måste göra upphandlingar och de tar tid. Därför var den här lösningen bättre, säger Eva Lindh-Perheim.

Några andra turer mellan Startkraft och Arbetsförmedlingen försämrade klimatet ytterligare. Startkraft ansåg att det var förmedlingens sak att betala tolk när några döva personer skulle träffa sina coacher. Det fanns också många andra som behövde mycket stöd. Enligt Carina Persson hade Startkraft en tydlig bild av att minst 200 personer tillhörde Arbetsförmedlingens prioriterade grupper, men ytterst få av dem verkade få tillräckligt stöd. Kjell Roslund-Pettersson konstaterar att den grupp som Startkraft identifierat hade behov av tidiga insatser och om det hade skett, skulle deras situation varit bättre.

– All forskning visar att tidiga insatser är viktigt, inte minst för personer med särskilda behov, säger han.

Ett annat bekymmer var att det fanns personer som fick TSL-stöd som hade kontakt med arbetsgivare och hade löfte om jobb under förutsättning att de gick en kurs. Men Arbetsförmedlingen sade nej till att betala deras kurser, enligt Carina Persson.

– De ingick inte i de prioriterade grupperna och därför blev det inget. Men det tragiska är ju att det här var personer som kunde ha fått jobb, säger Carina Persson.

”Det är systemets fel, inte arbetsförmedlarnas.”

IF Metalls Håkan Skött är frustrerad över Arbetsförmedlingens regelverk. Han träffade själv flera ministrar som intygade att det skulle finnas pengar för insatser till de som drabbades av konkursen. Men pengarna var uppenbarligen inte problemet utan det var i stället Arbetsförmedlingens regelverk. Uppgiften för dagens arbetsförmedlare är att kontrollera de arbetslösa, inte att hjälpa dem, anser han.

– Vi stötte ihop med folk som hade jobb på gång i mars och april som behövde en kurs. Men de fick nej. Det är systemets fel, inte arbetsförmedlarnas. Till sist kom det äntligen pengar från globaliseringsfonden och då fick folk sina utbildningar, säger han.

Niklas Pettersson har hört kritiken tidigare. Han anser att den är orättvis och inte tar hänsyn till att Arbetsförmedlingen är en statlig myndighet som finansieras av skattepengar. Förmedlingens insatser ska omfatta alla, inte bara Startkrafts "kunder" som han uttrycker det.

– Tyvärr lovade Startkraft för mycket vid flera tillfällen. Vi har exempel på att löften om anställning efter kurser var felaktigt. När vi kontrollerade med arbetsgivarna – vilket vi ska göra – tog de tillbaka sina anställningslöften och då ska vi inte bevilja kurser eller utbildningar.

Den främsta irritationen från Startkrafts sida verkar handla om att förmedlingen var tungfotad och inte visade intresse för att samarbeta praktiskt. En förhoppning var att arbetsförmedlare skulle placeras i företagets lokaler på Kungsgatan. Efter flera påstötningar placerades en eller två där, men det var först i april 2012 och det var väl sent anser Startkraft. Men Niklas Pettersson och Eva Lindh-Pernheim tycker att kritiken är märklig. Arbetsförmedlingen hade redan hyrt egna lokaler som man hade kostnader för.

Startkrafts Kjell Roslund-Pettersson anser att det tog väldigt lång tid att komma igång för den nya förmedlingen och han konstaterar att det inte underlättade samarbetet. Medan alla andra ansåg att det var viktigt att komma igång direkt, agerade Arbetsförmedlingen långsamt.

– När arbetsförmedlarna äntligen var på plats hade folk varit av med jobbet i tre månader. Det är obegripligt att det tog sådan tid, säger han.

Globaliseringsfonden

En av Niklas Petterssons arbetsuppgifter, förutom att få igång den tillfälliga förmedlingen, var att ta fram underlag till ansökan om globaliseringsfonden. Den uppgiften prioriterades eftersom beskedet från ansvariga inom kommunen och Arbetsförmedlingen var att regeringen i bästa fall skulle skicka ansökan till EU i april 2012. Enligt samma besked skulle det vara möjligt att börja använda pengar till olika satsningar i samband med att ansökan var inskickad. Finessen med fonden var att med den skulle det vara möjligt för dem som omfattades att få praktikplatser eller studera med aktivitetsstöd. Det skulle också bli möjligt för Arbetsförmedlingen att använda det reguljära utbildningsväsendet istället för upphandlade arbetsmarknadsutbildningar. Nackdelen med att använda dem var att enskilda upphandlingar var tidsödande och kurserna ofta för korta för att använda vid omskolningar. Ett annat problem som skulle uppstått om arbetsmarknadsutbildning hade använts för de nyarbetslösa var att övriga arbetslösa inte hade fått tillgång till platser i tillräcklig utsträckning.

FAKTA

Stöd genom globaliseringsfonden

Arbetsförmedlingen fick möjlighet att erbjuda så kallat icke-prioriterade grupper reguljär utbildning med aktivitetsstöd. Olika former av utbildningar köptes inom ramen för det reguljära utbildningsväsendet istället för genom upphandlingar.

Exempel på utbildningar och stöd:

Yrkesinriktad gymnasieutbildning, t ex under-sköterska, yrkesförare, montör och kundtjänst.

Yrkeshögskola, t ex kvalitets- och processutbildning, energi- och miljöeffektiv transportteknik.

Utbildningar på Högskolan, t ex yrkeslärare, lantmäteri, sjuksköterska, arbetsorganisation.

Arbetsmarknadsutbildningar, t ex svets, cad/catia.

Validering, t ex truckkort, svets.

– Med globaliseringsfonden skulle det bli möjligt för oss att göra en rad insatser för de nyarbetslösa som annars inte var möjliga enligt vårt regelverk, säger Niklas Pettersson.

Ledningen på Startkraft och coacherna såg också fonden som en möjlighet, men i takt med att beskeden dröjde blev det allt svårare att göra reklam för den. Deltagarna i omställningsstödet ville ha snabba besked om saker de funderade över. Den 24 maj kom beskedet att ansökan lämnats in och några veckor senare anslog regeringen medel för verksamheten. En projektgrupp inom Arbetsförmedlingen tillsattes omedelbart och några veckor senare började förmedlingen fatta beslut om olika insatser inom ramen för verksamheten. Över 100 arbetslösa fick klartecken för att studera på vuxengymnasium och högskolan efter sommaren. Niklas Pettersson var övertygad om att regeringen förr eller senare skulle lämna in en ansökan och hade därför uppmuntrat handläggare att göra reklam för den bland de arbetssökande. Carina Persson anser att Arbetsförmedlingens val att invänta beskeden från globaliseringsfonden gjorde att insatser försenades. Flera av dem som omfattades av TSL-stödet hade fått jobb snabbare om de hade fått utbildningsinsatser tidigare, anser hon.

– Det var som om allt annat avstannade. Allt handlade om fonden trots att det fanns andra utbildningsinsatser som kunde ha skett i alla fall, säger Carina Persson.

Skälet till att Arbetsförmedlingens roll blir så viktig är regelverket, understryker hon. Det är bara Arbetsförmedlingens handläggare som kan fatta beslut om att anvisa arbetslösa till kurser och utbildning på heltid med aktivitetsstöd. Inom TSL-systemet har omställningsaktörerna inga möjligheter att erbjuda den typen av utbildningslösningar.

– Vi kan självklart erbjuda kortare kurser. Men problemet är att då måste det vara på halvtid om deltagarna över huvud taget ska ha möjlighet att få behålla sin a-kassa. Det var av det skälet vi tyckte att för mycket hängdes upp globaliseringsfonden. Andra insatser behövdes, säger hon.

Men Niklas Pettersson tillbakavisar kritiken. Väntan var visserligen frustrerande. Våren 2012 hade också han hoppats att besked om fonden skulle komma i april. Så här i efterhand är han övertygad om att förseningen var positiv. Fram till sommaren 2012 minskade antalet arbetslösa med tusen personer. De som fick jobb var visserligen oftare tjänstemän än arbetare, men många arbetare fick också jobb. Hade det varit möjligt att erbjuda omfattande utbildningsinsatser tidigt är risken stor att många hade inlett utbildningar som de därefter hade hoppat av, tror han.

– När ett varsel sker är det i första hand efterfrågan på arbetskraft som ska råda. Sätter vi in utbildningsmöjligheter för tidigt är risken att folk hoppar på utbildningar som de sen kliver av när de får jobb. Eller att de prioriterar utbildning och avstår jobb trots att arbetsgivare söker just den kompetensen, säger Niklas Pettersson.

Men resonemanget att förseningen var bra avvisas av Startkraft. De deltagare som talade om utbildning hade funderat igenom alternativen. Eftersom många varit hemma sedan våren 2011 på grund av produktionsstoppet hade de haft tid att fundera. De som fattat beslut om att studera hade bestämt sig under våren, säger Startkrafts Carina Persson.

– Det handlade om medvetna och genomtänkta beslut. Att hävda att det inte var så är att nedvärdera besluten, säger Carina Persson.

Minskat tryck och försämrat samarbete

Det fanns alltså en hel del grus i maskineriet mellan Startkraft och Arbetsförmedlingen. Men när klartecknet äntligen kom att ansökan till globaliseringsfonden var inskickad verkar något ha hänt. Nu fanns det pengar till insatser. Startkrafts coacher kunde med större säkerhet föreslå utbildningar till sina deltagare och handläggarna på Arbetsförmedlingen kunde hantera ansökningarna och föreslå annat, till exempel praktikplatser.

Ett annat skäl till att samarbetet flöt bättre var sannolikt att trycket minskade. Fler och fler fick jobb. Det tillfälliga arbetsförmedlingskontoret flyttade in i den ordinarie Arbetsförmedlingens lokaler mitt i Trollhättan och antalet medlemmar som besökte IF Metalls avdelning minskade också.

Leif Håkansson hade hört att det fanns lite olika uppfattningar om några utbildningar mellan Startkraft och Arbetsförmedlingen.

– Men vi upplevde aldrig att det var några svårigheter att prata med varandra, det handlade främst om regelverket som vi uppfattade det, säger han.

När TSL på central nivå sade upp avtalet med Arbetsförmedlingen verkar bilden ha varit att det berodde på att något inte fungerade i Stockholm.

– Det berörde inte oss i första hand, säger Kjell Roslund-Pettersson, på Startkraft.

Många blev därför förvånade när TSL presenterade sin rapport i mitten av februari 2013. I den riktas hård kritik mot flera lokala aktörer, men främst mot Arbetsförmedlingen i Trollhättan och i Stockholm. Ansvariga på olika nivåer hade helt struntat i att leva upp till det samarbetsavtal som var tecknat mellan Arbetsförmedling och de olika omställningsaktörerna, hävdades i rapporten. Kommunstyrelsens ordförande i Trollhättan, Paul Åkerlund, fick löpande rapporter om hur samarbetet fungerade mellan olika aktörer och hans intryck var att allt fungerade väl. Han är mycket kritisk mot att några personer i TSLs ledning tecknar en ensidig bild av något som i praktiken är deras egen uppfattning. Rapporten förstörde mer än den klarade upp, är hans dom.

– Den är helt enkelt olycklig och verkar främst bero på att folk inte kunde samarbeta i Stockholm. Vi har 25 års erfarenhet av att hantera kriser i den här kommunen. Ingen från Stockholm ska komma hit och tala om hur vi ska göra, säger Paul Åkerlund.

Annika Wennerblom vid Trollhättans kommun ger en liknande bild av rapporten. Att TSL sade upp samarbetsavtalet med Arbetsförmedlingen i Stockholm uppfattade hon inte som att det påverkade samarbetet i Trollhättan. Det fungerade väl och fortsatte, ansåg hon. Eftersom kommunens företrädare inte fick ge sin bild i rapporten betraktade hon den mest som en partsinlaga. Niklas Pettersson blev både arg och ledsen när rapporten offentliggjordes. Han medger att det ibland uppstod svårigheter i samarbetet mellan Startkraft och förmedlingen. Det berodde på deras olika roller och oftast klarades oenigheterna ut. När regeringen gav klartecken till globaliseringsfonden flöt dessutom samarbetet bättre.

– Och så kommer en rapport där TSL från Stockholm lägger sig i. Det försvårade vårt samarbete igen under en period. Tyvärr ledde rapporten till att jag inte gick vidare med tanken att genomföra en gemensam utvärdering med de andra aktörerna. Det kändes som det var omöjligt efter den bedrövligt ensidiga rapporten.

För Startkrafts ledning verkar rapporten ha varit både bra och dålig. Å ena sidan pekade den på svårigheter som Startkraft försökt lyfta – till exempel Arbetsförmedlingens ovilja att betala för kurser som företagets representanter ansåg vara väl motiverade och oviljan att utveckla samarbetet. Å andra sidan underlättade inte rapporten samarbetet med de aktörer som kritiserades i den.

– Samarbetet fungerade förhållandevis bra, men Arbetsförmedlingens regelverk gjorde det svårjobb för oss och därför är kritiken i TSL-rapporten relevant. Men samtidigt var och är det viktigt för oss som finns på plats att hitta lösningar tillsammans. Alla vill ju att de arbetslösa ska hitta lösningar. Då måste man lägga eventuella trätor åt sidan, säger Kjell Roslund-Pettersson.

Också för Startkraft minskade trycket. Fler och fler av de som omfattades av TSL-stödet fick jobb och tack vare globaliseringsfonden fick andra ja till utbildningar eller praktikplatser. Lokalen som hyrdes började kännas ödslig och vid årsskiftet 2012/2013 flyttades verksamheten till gemensamma lokaler med tjänstemännens omställningsorganisation TRR. I juni 2013 var det dags att sätta punkt. Då hade det gått ett år sedan anställningstiden löpte ut för alla deltagare. Startkraft lämnade sin slutrapport till TSL.

Många lärdomar

När intervjuerna görs med aktörerna i Trollhättan är det nästan två år sedan Saab stängde fabriksdörrarna. Flera har flyttat och bytt jobb, medan andra är kvar. Niklas Pettersson arbetar på en annan förmedling, Eva Lindh-Pernheim är Arbetsförmedlingens regionchef i Göteborg och Startkrafts ansvariga ägnar sig åt nya omställningsprojekt. Leif Håkansson och Håkan Skött är kvar på IF Metalls avdelning, Lennart Hansson är fortfarande chef för den kommunala vuxenutbildningen och kommunledningen är densamma. Alla tycker att det är svårt att minnas exakt när olika saker inträffade. Men när berättelsen om vad som hände kommer igång verkar ingen vilja sluta. Det visar sig därför att de flesta intervjuer tar längre tid än det var tänkt. En gemensam uppfattning är att det är viktigt att dra lärdomar av den intensiva tiden. Det har också kommunföreträdare runt om landet insett, som åker till Trollhättan för att ta del av erfarenheterna.

Gemensamt för alla intervjuade aktörer i Trollhättan är att de är stolta. Mycket gick väldigt bra. Arbetslösheten är visserligen drygt 15 procent i Trollhättan men den hade kunnat vara mycket högre, konstaterar Eva Lindh-Pernheim. Paul Åkerlund, kommunstyrelsens socialdemokratiske ordförande, är också stolt, men han anser att uppmärksamheten kring uppsägningarna är problematisk. Knappt två år efter konkursen är arbetslösheten nästan densamma som tidigare, företag etableras och huspriserna ökar.

– I Stockholm har många bilden av att det här är en krisort. Inget kan vara felaktigare, men det är en bild vi kämpar med nu, säger han.

Enligt Startkraft slutrapport till TSL i juni 2013 hade 81,5 procent av de 1 330 som tackat ja till omställningsstöd fått jobb, utbildning eller startat eget. 141 personer hade enligt Startkraft lämnat arbetsmarknaden och 105 fanns inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Några månader senare, i september 2013, visade Arbetsförmedlingens siffror att 588 av IF Metalls medlemmar på Saab var anmälda vid förmedlingen.

– Skillnaden mellan hur många som var anmälda hos Arbetsförmedlingen kan bero på att en del tillfälliga anställningar har upphört eller att de som har gått utbildningar har haft svårt att hitta jobb, säger Carina Persson på Startkraft.

Hon är också övertygad om att coachernas insats spelade stor roll för dem som fick del av omställningsinsatsen.

– Visst hade jag hoppats att fler hade fått fast jobb, men med tanke på förutsättningarna är det ett mycket bra resultat, säger hon.

”Man måste komma ihåg att det hade varit mycket värre utan insatserna.”

Det faktum att arbetslösheten inte ökat mer i

Trollhättan med omnejd anses vara ett bra mått på att förmedlingens – och omställningsaktörernas insatser – verkligen fungerade, anser Niklas Petterson.

– Man måste komma ihåg att det hade varit mycket värre utan insatserna, säger Niklas Petterson på Arbetsförmedlingen.

Samarbetet går att förbättra

Alla aktörer är överens om att saabarnas egen yrkesskicklighet och kompetens är en av de viktigaste förklaringarna till att en hel del av de som drabbades av konkursen hittade nya jobb. En annan förklaring är att kommunen lyckades locka företag att etablera sin verksamhet i regionen – och att tidigare Saabanställda startade företag som i sin tur behövde arbetskraft. Men den viktigaste förklaringen anses trots allt – och möjligen paradoxalt nog – vara det goda samarbetet.

– Det fanns en samverkanskultur sedan fler år tillbaka och vi använde den och skapade inte några nya tunga organisationer, säger Annika Wennerblom.

När hon får besök av andra kommuner är det samarbetet hon trycker på. Samma sak säger Carina Persson. Missnöjet över hur Arbetsförmedlingen hanterade omställningsaktörerna är visserligen kvar. Men så här efteråt anser hon ändå att samarbetet fungerade bra även om hon är övertygad om att alla hade tjänat på ett ännu bredare samarbete.

– Det som hände visar att det krävs ett väldigt grundligt arbete för att ett samarbete ska fungera. Det räckte uppenbarligen inte med att diskutera i förväg som vi gjorde inom OMF-gruppen. Jag tror att det behövs tydligare ramar för vad ett samarbete innebär, säger Carina Persson.

Niklas Pettersson och Eva Lindh-Pernheim håller med. En överenskommelse som tydliggör vem som gör vad mellan omställningsföretagen och Arbetsförmedlingen kan behövas. Å ena sidan har Arbetsförmedlingen och omställningsföretagen åtminstone delvis samma uppdrag – de ska stötta arbetslösa. Å andra sidan är deras roller helt olika, en myndighet och ett företag. Vad det här innebär för samarbetet måste klaras ut, liksom hur dubbelarbete ska undvikas.

– Det finns en uppenbar risk för dubbelarbete, dels genom att coacher och handläggare träffar samma arbetssökande utan att prata med varandra, dels för att det inte sker ordentliga avstämningar mellan omställningsföretag och förmedling, säger Niklas Pettersson.

Också Eva Lindh-Perheim anser att ökad tydlighet om olika aktörers ansvar behövs.

– Jag tror till exempel att det går att tillvarata omställningsföretagens arbete bättre. Vi ska ta vid där coachen slutat och inte börja om.

Rundat regelverk

En förklaring till att Arbetsförmedlingen får kritik kan vara att det finns en felaktig bild av vad dagens arbetsmarknadspolitik innebär för dem som kallas nyarbetslösa, anser flera. Kommunalrådet Paul Åkerlund är inte förvånad över att höra om hur de intervjuade metallarna beskriver sin upplevelse av mötet med arbetsförmedlarna. Den kritiken han hört många gånger tidigare. Många tror att Arbetsförmedlingen ska göra det som namnet säger – förmedla jobb. Men så är det inte längre konstaterar både han och Leif Håkansson. Han har också fått beskrivningar från många besvikna medlemmar som anser att de får för lite hjälp. Som socialdemokrat hävdar Paul Åkerlund att en socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik erbjuder mer insatser till alla.

– Det är klart jag tänker så. Men det borde finnas mer åtgärder också i den borgerliga politiken. Nu gick det att lösa den här gången genom att använda globaliseringsfonden. Men det går ju bara vid exceptionellt stora nedläggningar, säger han.

Niklas Pettersson återkommer ofta till Arbetsförmedlingens regelverk. Förmedlarna ska prioritera arbetslösa som står långt från arbetsmarknaden medan merparten av de ”nyarbetslösa” inte är prioriterade säger han gång på gång. Till dem finns en mer begränsad arsenal av insatser, men många tror fortfarande att det finns många insatser till alla och det skapar felaktiga förväntningar. Samtidigt ska förmedlingen alltid göra arbetsmarknadspolitiska bedömningar om vad som är lämpliga kostnader för olika insatser. Om det inte är säkert att en insats leder till jobb ska den inte genomföras för en nyarbetslös person. Inte minst utbildningsinsatser är svåra att hitta stöd för i regelverket för nyarbetslösa. Men med globaliseringsfonden i ryggen blev det i praktiken möjligt för Arbetsförmedlingen att runda sitt eget regelverk, konstaterar han. Sättet som förmedlingen arbetade med det reguljära utbildningsväsendet borde användas oftare, anser han. Hur ofta kan han inte säga, men åtminstone vid mer omfattande varsel om uppsägningar.

– Vi har ju haft besök av många politiker och jag säger samma sak till alla: Detta är något att ta efter!

Startkrafts representanter tycker också att globaliseringsfonden blev lyckad eftersom så många till sist fick åtgärder. De har inga åsikter om förmedlingens uppdrag ska ändras och mer generellt innefatta mer utbildning. Men Kjell Roslund-Pettersson efterlyser en diskussion om hur de prioriterade grupperna ska identifieras.

– Det borde underlätta om det arbetet sker gemensamt mellan Arbetsförmedlingen och omställningsföretagen. Jag efterlyser i alla fall en diskussion om det här, säger han.

Arbetsförmedlingen har också något att lära av omställningsföretagen, anser han.

– Vi är snabba med att komma igång. Enligt TSL-avtalet ska vi vara igång senast tre veckor efter att vi fått ett uppdrag och det klarar vi alltid. I det här projektet kom Arbetsförmedlingen igång sent enligt min uppfattning, trots att man via OMF-gruppen hade samma underlag som alla andra. Vad det berodde på kan jag inte uttala mig om. Kanske beror det på sättet att organisera arbetet, säger Kjell Roslund-Pettersson.

Kritik mot bemötande

Djupintervjuerna med TSL-deltagarna visar att många är besvikna över att de inte fick tillräckligt med hjälp av Arbetsförmedlingen. Niklas Petterson konstaterar att en del av kritiken mot handläggarna handlar om att de har två uppdrag. Det ena är att ha

kontakt med de arbetslösa och tipsa om jobb. Det andra är att se till att de arbetslösa söker jobben. Handläggarna är skyldiga att rapportera om arbetslösa inte gör det de ska. De här båda uppdragen slipper omställningsaktörernas coacher. De har ingen kontrollfunktion utan kan ägna all tid åt att stötta, medan handläggarna har sina dubbla funktioner – stöd och kontroll. Och deras budskap ska tas emot av personer som inte mår så bra.

– Som nyligen arbetslös kan man vara ledsen, kränkt och sårbar. Det handlar ju om stolta yrkesmänniskor som inte längre är efterfrågade. Då är risken stor för missuppfattningar i kommunikationen, säger han.

Carina Persson, Paul Åkerlund och Leif Håkansson säger ungefär samma sak. Kraven på att de arbetslösa ska söka jobb leder till att handläggarna på Arbetsförmedlingen får ett svårt uppdrag. Det går inte att övervaka och samtidigt försöka handleda. Människor som känner sig bevakade och ifrågasatta kan aldrig känna förtroende för dem som bevakar dem.

– Det är inte de enskilda handläggarnas fel, det är något fel på regelverket, säger Paul Åkerlund.

”Som nyligen arbetslös kan man vara ledsen, kränkt och sårbar.”

Men det går inte bara att skylla på regelverket, anser Carina Persson. Ända sedan hon började jobba som coach har hon hört arbetslösa som varit helt förtvivlade över hur de blivit bemötta på Arbetsförmedlingen. Hon anser att det är att göra det för enkelt att skylla på regelverket.

– Det är något annat också. Vad det är vet jag inte men någon form av attitydfråga handlar det om, säger hon.

Det skulle vara möjligt att minska friktionen mellan arbetslösa och handledare om förmedlingarna har en större öppenhet för att människor inte alltid trivs med varandra, anser hon. Startkrafts alla coacher passar självklart inte ihop med alla deltagare. Ibland skär det sig och då är det lika bra att byta ut coachen.

– Det är en individuell lösning som inte är så svår att genomföra, i alla fall inte för oss, säger Carina Persson.

TSL-utbyggnad

Ett sätt att underlätta samarbetet mellan TSLs omställningsleverantörer och Arbetsförmedlingen är att bygga ut TSL-avtalet, anser merparten av de intervjuade aktörerna och några TSL-deltagarna. Jämfört med tjänstemännens avtal TRR innehåller inte TSL-avtalet lika mycket pengar. Det leder till att TSL-företagen blir mer beroende av att samarbetet med Arbetsförmedlingen fungerar. TRR har ekonomiska muskler att betala för egna utbildningsinsatser om inte Arbetsförmedlingen betalar och det ger ett oberoende som också TSL borde ha. Leif Håkansson, ombudsman på IF Metalls avdelning, inser att de båda avtalen har olika historia – under lång tid ansåg LO att arbetarna hade andra behov än ett omfattande omställningsavtal. Men med en industri som befinner sig i stark strukturomvandling och en Arbetsförmedling som inte satsar på alla arbetslösa, behövs ett mer omfattande komplement, anser han.

– Jag tycker att vårt avtal ska vara lika bra som tjänstemännens. Nu blev globaliseringsfonden ett slags utbyggd TSL. Så ska det inte vara. Arbetsförmedlingen ska ha mer resurser och vårt avtal ska vara ett bra komplement, säger Leif Håkansson.

Niklas Pettersson tror att de olika villkoren i avtalen mellan arbetare och tjänstemän är en förklaring till att inte minst TSL centralt var missnöjt med att Arbetsför-

medlingen hänvisade till sitt regelverk. Med ett större eget kapital eller andra prioriteringar av medlen i arbetet kan organisationen till viss del ta egna utbildningsbeslut och slipper bli beroende av vad förmedlingen kan eller inte kan göra, konstaterar han.

Om Arbetsförmedlingen får ändrade direktiv är det svårt att veta hur omfattande omställningsavtalen ska vara, anser Paul Åkerlund. Det som är helt uppenbart är att en utbyggnad måste ske och han anser att det i första hand handlar om det skattefinansierade systemet, alltså Arbetsförmedlingen. Men Saabkonkursen visade också att det finns behov av någon form av pensionslösning för äldre som drabbas av konkurser. När parterna förhandlar vid personalminskningar brukar oftast någon form av avtalspension erbjudas de äldre. Vid en konkurs finns inte någon sådan lösning. Alla får lönegaranti och inget mer. Samtidigt är det uppenbart för alla att de som har det besvärligast är de äldre anställda. De som har några år kvar till pensionen tycker till sist att det är svårt att stå till arbetsmarknadens förfogande och tar förtida uttag av ålderspensionen. Men det innebär att pensionen blir lägre i ett livslångt perspektiv.

– Det här tycker jag parterna borde hitta en lösning på. Ett annat alternativ är att lönegarantin kompletteras med någon form av pensionslösning för de äldre, säger Paul Åkerlund.

Kjell Roslund-Pettersson och Carina Persson har inga åsikter om hur TSL-avtalet ska förändras. Men med mer pengar skulle det vara möjligt att erbjuda deltagarna ett mer omfattande stöd.

– Om det i så fall ska vara längre coachstöd eller mer utbildning är svårt att säga, säger Carina Persson.

Däremot skulle det vara bra att hitta ett sätt att utse omställningsleverantör tidigare, anser Kjell Roslund-Pettersson.

– Nu valdes vi efter konkursen men de lokala parterna på Saab hade kunnat utse oss tidigare och då hade vi kunnat komma igång ännu snabbare, säger han.

Likvärdighet och rättvisa

Utifrån Arbetsförmedlingens perspektiv var det viktigt att de insatser som genomfördes inte enbart omfattade de som hade arbetat på Saab i Trollhättan. Anställda på underleverantörsföretag och övriga industrianställda som drabbades av nedskärningar skulle också omfattas av resurser från till exempel globaliseringsfonden. De som inte hade tillgång till omställningsföretag skulle få samma stöd som de som hade omställningsstöd. Samtidigt var det viktigt att andra arbetslösa i kommunen och regionen fick samma stöd som tidigare. De skulle inte få sämre förutsättningar för att Saabkonkursen inträffat. Så måste en myndighet fungera, anser Niklas Petterson.

– Vi kan inte särbehandla någon, det är inte minst viktigt om uppmärksamheten är så stor som den var när det gällde Saab. Andra som var arbetslösa i kommunen fick inte lika stor uppmärksamhet men det ska inte vi påverkas av.

Det är en annan skillnad mellan myndigheten Arbetsförmedlingen och omställningsföretagen, anser han.

Omställningsföretagen behöver bara ägna sig åt sina ”kunder” medan handläggarna på Arbetsförmedlingen inom ramen för regelverket ska ägna sig åt alla. Men det är en väldigt förenklad bild anser Kjell Roslund-Pettersson. Enligt TSL-avtalet har alla rätt till samma stöd. Ingen ska särbehandlas. Men samtidigt tillämpar TSL den så

kallade omfördelningsprincipen. Den innebär att pengar som inte används för att några inte behöver så mycket stöd, kan användas till dem som behöver mycket stöd. Vid större uppdrag kan det innebära att det finns mer pengar att fördela på några få. – Det är en viktig utmaning för oss att stödet ska vara detsamma oavsett om det handlar om ett stort företag eller om det lilla företaget med tre till fem anställda, säger han.

Trots ambitionen att behandla alla lika har IF Metall fått ta emot kritik från arbetslösa medlemmar som inte varit anställda på Saab. De har känt sig undanskuffade och osynliggjorda. För att råda bot på kritiken har ett projekt startat som Håkan Skött håller i.

– Många andra som drabbades av arbetslöshet tyckte att saabarna fick för mycket hjälp, säger han.

Nu ska IF Metall och Arbetsförmedlingen gemensamt arbeta för att matcha arbetslösa metallare – och det ska främst vara personer som blivit arbetslösa före konkursen. I bästa fall uppnås två saker, konstaterar Håkan Skött. Den höga arbetslösheten minskar i Trollhättan och irritationen bland medlemmar som anser sig orättvist behandlade minskar.

Lennart Hansson tycker att det behövs en diskussion om hur utbildningsinsatserna ska fördelas. Att globaliseringsfonden möjliggjorde för vissa att studera med bibehållen ersättning är bra. Men det leder till orättvisa eftersom möjligheten inte omfattar alla. De som inte omfattades av fonden och ville studera fick ta studielån. Gränsdragningen för vem som ska få vad borde diskuteras, anser han. Det finns också en övertro på att arbetsmarknadsutbildningar är bra för alla. Men så är det inte.

– För personer som vill studera vidare leder inte arbetsmarknadsutbildningen någonsans. Det pratas för lite om vad arbetsmarknadsutbildningar innebär, säger han.

Konkurs försvårar

En försvårande omständighet för alla som skulle hantera konkursens effekter var att arbetsgivaren försvann, liksom alla chefer och att företaget stängde igen. IF Metall försökte få chefer att skriva intyg om sina anställda, vilket några gjorde och andra inte. En rad andra papper behövdes för att de anställda skulle få ut olika former av ersättningar. De viktigaste var arbetsgivarintyg och AGB-formulär. Med hjälp av den lilla personalstyrka som konkursförvaltarna anställde gick det till sist att få fram det som behövdes. Men det krävdes mycket tjat hos konkursförvaltarna.

– Det konkursförvaltarna såg till var att folk fick lön före jul och det var väl bra – även om det var en lön som de skulle ha fått i november. I övrigt behandlade de oss som några besvärliga typer som krävde saker som vi inte hade rätt till, säger Leif Håkansson.

I praktiken har konkursförvaltare ytterst få skyldigheter när det gäller personalen – trots att de är så beroende av underlag från företaget, konstaterar han.

– Andra statliga myndigheter kräver sådana underlag. Men det tycks inte någon tänka på när det gäller konkurser eller att man ska ställa krav på konkursförvaltaren att tillgodose de behoven, säger han.

Startkraft och Arbetsförmedlingen anser också att deras verksamheter försvårades i onödan på grund av att den tillfälliga personalavdelningen var underdimensionerad. Det var till exempel svårt att få tag i adresser till alla anställda.

– Konkursförvaltaren brydde sig helt enkelt inte om Arbetsförmedlingen och våra eventuella behov, säger Niklas Pettersson.

Förbättringslistor och bättre dokumentation

Carina Persson tycker att någon form av utredning behövs av hur olika system fungerar – eller snarare inte fungerar. Som projektledare i olika omställningsprojekt får hon av och till höra frustrerade coacher berätta om statliga system som inte fungerar tillsammans. Det kan handla om allt från omöjlighet att studera med arbetslöshetsersättning till att inte få möjlighet till studielån för att utbetalningen av lönegarantin sker vid några få tillfällen vilket ger en missvisande bild över den sökandes tillgångar.

– Om någon ville börja studera kunde det märkliga hända att det blev nej till studiemedel för att det fanns för mycket pengar. Helt befängt. Det var ju en skuld från företaget till den anställde, säger hon.

Staten borde samla in exempel på allt som inte fungerar och som försvårar för de som blivit arbetslösa.

– Jag inser att allt inte kan ändras. Men det måste ligga i statens intresse att ha bättre kontroll över alla problem som uppstår.

Flera anser att något annat som borde ändras är dokumentation när någon byter jobb. Det blev uppenbart för Startkrafts coacher, Arbetsförmedlingens handläggare och den kommunala vuxenutbildningens studievägledare att många saknade papper på vilka arbetsuppgifter de haft under alla år på företaget. Därför var det svårt att få en bild över vilken kompetens alla skaffat sig. Än mer ovanligt var omdömen från arbetsgivarna. Ändå hade merparten haft en rad olika jobb inom företaget. Därför krävdes det tämligen långa intervjuer för att tydliggöra varje individs karriär. Om alla hade fått papper med sig vid varje arbetsbyte hade det kartläggningsarbetet underlättats och inneburit mindre beroende av konkursförvaltarens välvilja. Men det finns inte en sådan tradition, konstaterar IF Metalls Leif Håkansson och Håkan Skött.

”Jag inser att inte allt kan ändras. Men det måste ligga i statens intresse att ha bättre kontroll över alla problem som uppstår.”

– Jag kan inte förklara varför det är så, men det sker liksom inte, säger Håkan Skött.

Men har man inga papper på det man kan, är risken stor att man tror att man inte kan något, konstaterar Lennart Hansson. Studievägledarna fick ofta ägna lång tid åt att rekapitulera hur yrkeskarriärer sett ut för att kunna bedöma vilka utbildningsbehov som fanns. Niklas Pettersson och Carina Persson har samma bild. Det krävdes ofta långa samtal för handläggare och coacher för att få en bild av arbetslivserfarenheten mer på djupet för varje enskild person. På sikt tror båda att det blir naturligt bland arbetare att kräva tydlig dokumentation av sin karriär. Men ännu så länge sker det inte. För att skynda på utveckling tror Paul Åkerlund att mer drastiska åtgärder är nödvändiga.

– Någon form av avtal kanske behövs, eller kanske till och med lagstiftning.

Fackets roll

Håkan Skött och Piia Kähkönen har pratat mycket med varandra om allt som hände och om hur de själva mådde. Under lång tid levde de under stor press. Oron över att göra fel fanns där hela tiden. Förbundskontoret i Stockholm erbjöd visserligen hur mycket stöd som helst. Men det var ändå de båda i klubbstyrelsens ledning tillsammans med styrelsen som skulle fatta besluten och ibland kändes det väldigt ensamt. Efteråt har de insett att de befann sig i ett akut kristillstånd och kanske hade behövt stöd själva. Hur det skulle ha sett ut vet inte Håkan Skött. Han vet inte ens om han skulle ha tagit emot stöd om det erbjödits. Samtidigt inser han först efteråt hur ensamt det var att leda verkstadsklubben för Saab. Som nybliven ordförande 2010 fick han lära sig att uttala sig om stort och smått. Någon form av stöd hade behövts, tror han.

– Just när det var som mest dramatiskt hade det nog inte funnits tid. Men tidigare. Det kanske är dags för fackföreningsrörelsen att utbilda sina egna i medie- och informationsträning på samma sätt som sker i övriga näringslivet.

Att också facket får kritik av de intervjuade medlemmarna förvånar inte Leif Håkansson och Håkan Skött. Vid det första informationstillfället två dagar efter konkurrensen var det uppenbart att informationsbehovet var gigantiskt och att många hade svårt att fokusera på alla detaljer. Efter flera informationsinsatser och meddelanden på avdelningens hemsida tyckte båda att de berättat om det mesta. Men så enkelt var det inte, konstaterar de.

– När man tror att man har gjort tillräckligt ska man göra lika mycket en gång till. Det är alltid någon som inte deltar i ett möte eller som inte tar in informationen, säger Leif Håkansson.

Samtidigt tycker Håkan Skött att informationen och servicen till medlemmarna blev bra. Han och övriga klubbstyrelsen var närvarande på Saab och därefter visste alla att han fanns på avdelningen. Att vara tillgänglig där kändes viktigt och bra. Dit kom medlemmar och ställde inte bara frågor om lönegaranti, AGB och a-kassa. De kom också för att prata – och skratta.

– Det kunde stå folk i trappan, fler våningar ner. Men ingen tappade humöret. Jag tror, faktiskt, att det var Saabandan som visade sig. Kanske för sista gången, säger Håkan Skött.

Centrala aktörer

Arbetsförmedlingen och TSL-systemet är beroende av varandra. Därför är det viktigt att hitta hållbara samarbetsformer, enligt Arbetsförmedlingens tf generaldirektör Clas Olsson och TSLs vd Tomas Petti. Parternas representanter i TSLs styrelse tycker liksom Tomas Petti att staten borde skjuta till mer resurser i omställningsförfarandet. En annan viktig åtgärd är att Arbetsförmedlingen styrs upp som myndighet, anser TSLs vd. Vad regeringen tycker är oklart. Arbetsmarknadsminister Elisabeth Svantesson säger nej till att ge sin bild.

Sedan Saabkonkursen, uppsägningen av avtalet mellan omställningsaktörerna och Arbetsförmedlingen och offentliggörandet av TSLs kritiska rapport har mycket ändrats i ledningsfunktionerna för Arbetsförmedlingen och Arbetsmarknadsdepartementet. Tidigare generaldirektören Angeles Bermudez-Svankvist fick lämna sin tjänst i augusti 2013 och ersattes av Clas Olsson som tillförordnad generaldirektör. Några veckor senare utsågs Elisabeth Svantesson till arbetsmarknadsminister och ersatte därmed Hillevi Engström. Hon deltog i många av turnerna runt Saab och dess efterspel, men vill inte ge sin och departementets syn utan hänvisar till Elisabeth Svantesson – som i sin tur avböjer att delta. Därmed går det inte att ge någon bild av hur regeringen ser på samspelet mellan Arbetsförmedlingen och omställningsaktörerna. Som analyschef ingick Clas Olsson i Arbetsförmedlingens ledningsgrupp vid konkursen och fram till i januari 2013, då han blev biträdande generaldirektör. Men Saabfrågan hanterades främst av Angeles Bermudez-Svankvist.

”Det viktigaste för mig var likabehandlingsprincipen. Alla arbetslösa, också de som inte hade tillgång till omställningsstöd skulle få samma stöd av oss.”

Angeles Bermudez-Svankvist konstaterar att hon har lämnat frågor som har med Arbetsförmedlingen att göra. Hon vill därför inte kommentera kritiken i TSL-rapporten och kritik från Tomas Petti. Men i övrigt anser hon att samarbetet fungerade mycket bra i anslutning till allt som hände i Trollhättan.

– Det viktigaste för mig var likabehandlingsprincipen. Alla arbetslösa, också de som inte hade tillgång till omställningsstöd skulle få samma stöd av oss, säger hon.

När TSLs rapport kom i februari 2013 var Clas Olsson biträdande generaldirektör och ansåg att han därmed borde sätta sig in i den bild som gavs i rapporten och vilken bild Arbetsförmedlingens medarbetare gav.

– Men jag uppfattar att ord står mot ord och det kändes inte då eller nu som rätt använd energi att gräva mer i vad som hänt. Det viktiga är istället att återupprätta relationen med TSL och dra lärdomar av det som hänt, säger han.

Tomas Petti har en liknande inställning – även om han fortfarande är mycket kritisk till hur frågan hanterades av Arbetsförmedlingens dåvarande ledning. Av rapporterna från Startkrafts personal i Trollhättan och det han upplevde vid sina egna besök där framgick att samarbetsavtalet inte fungerade, understryker han. Trots bråk och tjat hände ingenting. Igångsättandet av den tillfälliga Arbetsförmedlingen tog för lång tid, de negativa beskederna om insatser för datorkurser och annat stod i direkt strid med avtalet och påståendet att det inte fanns pengar till insatser uppfattade TSLs ledning som felaktiga med tanke på att regeringsföreträdare gång på gång upprepat

att pengar inte var något hinder. Enligt Tomas Petti satsades all tid och kraft på ansökan till globaliseringsfonden.

– Och den bild som gavs var att regeringen skulle lämna in ansökan i april. Men det skedde inte och enligt den information vi hade berodde det på oenighet inom regeringen. Men till sist kom kraven från tillräckligt många håll att göra något och då skickade regeringen ansökan, säger Tomas Petti.

Onödig väntan

Det faktum att ansökan till globaliseringsfonden dröjde i några månader ledde till att alla hamnade i ett helt onödigt vänteläge, anser han. Och i väntan på besked använde inte Arbetsförmedlingen i Trollhättan sitt regelverk på rätt sätt. Det ledde i sin tur till att personer som var prioriterade inte fick det stöd de hade rätt till.

– Efter kritiken i vår rapport verkar en del tro att vi vill lägga ner Arbetsförmedlingen. Så är det inte. Men i klartext är det så att myndigheten har befunnits sig på ett sluttande plan under många, många år. Under den tidigare ledningen förvärrades den utvecklingen eftersom den dåvarande generaldirektören inte hade förmåga att lyssna, säger han.

Att innehållet i rapporten försvårade samarbetet mellan de lokala aktörerna är han medveten om. Men rapporten var viktig eftersom den ledde till en diskussion om vilka roller omställningsaktörerna och Arbetsförmedlingen ska ha, anser han.

Nytt projekt

Nu pågår ett samarbetsprojekt mellan TSL och Arbetsförmedlingen i Småland. Tanken är att skapa regelbundna kontakter mellan handläggare på Arbetsförmedlingen och representanter från TSLs omställningsföretag. Relationerna byggs upp innan en omställningssituation uppstår. Målet är att alla ska veta vad alla gör, det ska också bland annat finnas ett system för överlämningar från omställningsföretagen till handläggarna.

Clas Olsson anser att projektet är lovande. När det pågått lite längre är det dags att sammanfatta erfarenheterna och i bästa fall vidareutveckla dem och använda i hela landet. En uppenbar lärdom av de olika bilderna som ges av vad som hände i Trollhättan är att det måste bli tydligare vem som gör vad, anser han. Liksom de regionala företrädarna för Arbetsförmedlingen i Trollhättan konstaterar han att myndighetens regelverk är tydligt. Det innebär att många grupper inte kan räkna med stöd i samband med att de blir arbetslös och är en uttalad utgångspunkt för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

– Personer som just blivit arbetslösa från en fast tjänst och har en bra utbildning oavsett om det är en ekonom eller en yrkesarbetare får inga tunga insatser av oss. De anses tillräckligt väl rustade att hitta jobb på egen hand. Det är där omställningsaktörerna kommer in, säger han.

En lärdom att dra är att det är viktigt att samarbetet fungerar, anser han. Omställningsaktörerna är snabbt inne och får en bra överblick av vilka behov som finns.

– I bästa fall går omställningsaktörerna in först vid en personalminskning och gör sitt jobb, sen ska en överlämning ske till oss och det är viktigt att den fungerar, säger han.

En annan lärdom av det som hände i Trollhättan är att uppmärksamhet i sig skapar förväntningar. När ministrar och Arbetsförmedlingens ledning kommer på besök och gång på gång intygar att det finns hur mycket pengar som helst, uppstår en förväntan på omfattande insatser. Men insatserna måste ändå ske inom ramen för Arbetsförmedlingens regelverk och kunskapen om regelverket är för låg hos många, tror han. Ytterligare en komplikation i Trollhättan var att det kom pengar till insatser via globaliseringsfonden.

– Med pengarna från fonden går det att göra andra typer av insatser. Man kan säga att den svenska principen för en restriktiv arbetsmarknadspolitik för starka grupper rundades. Det skapade nog också förvirring. Vad var det som gällde egentligen? säger Clas Olsson.

Tomas Petti tycker att användandet av globaliseringsfonden är komplicerat. Enligt regelverket går den att använda i extrema fall.

– Globaliseringsfonden har en mycket långsam handläggning och blir därför vanskelig att bygga på. Den kan ses som något extra när den väl kommer på plats. Men vi kan inte bygga vår arbetsmarknadspolitik runt den här fonden. Det måste finnas inhemska resurser som kan användas när de behövs, säger han.

Däremot avfärdar han påståendet att det var bra att beskeden om fonden dröjde eftersom det minskade risken för att de som omfattades hoppade på utbildningar som de därefter riskerade att hoppa av. Enligt Clas Olsson visar erfarenheterna av fonden från Volvo i Göteborg att de som utbildade sig fick jobb senare än de som sökte jobb.

– Det fanns alltså en inlåsningsrisk.

Tomas Petti anser att snabba åtgärder behövdes i Trollhättan.

– Folk hade ju i praktiken varit hemma i nästan ett år och ville komma igång. Att då säga att de behövde mer tid är bortförklaringar. Människor är inte slarviga med hur de fattar beslut i sådana här situationer, säger han.

Statliga systemfel

Det är också viktigt att de statliga systemen fungerar tillsammans och inte motarbetar varandra, anser Tomas Petti. Vid stora neddragningar bör någon form av samordnare utses som ser till att systemen fungerar.

– Våra coacher måste lägga mycket tid på att hjälpa till att guida i hur olika statliga system fungerar, eller snarare inte fungerar. Studielån kan vara omöjliga om någon fått ersättning på annat håll, det finns en rad exempel, säger han.

Två personer utsågs av regeringen att samordna de statliga och regionala insatserna i Västra Götalands län i samband med konkursen. Tomas Petti är kritisk till deras insatser. De gjorde inget åt systemfelen och visade inte något intresse för omställningsföretagen, anser han. Lars Bäckström, landshövding i Västra Götalands län var en av de två som utsågs. Den andra var Birgitta Losman, ordförande i regionalutvecklingsnämnden. Lars Bäckström var runt och pratade med de olika aktörerna vid flera tillfällen och fick uppfattningen att samarbetet fungerade. Det betyder inte att allt fungerade perfekt men under förutsättningarna väl, konstaterar Lars Bäckström.

– Visst hade jag kunnat ringa Tomas Petti också. Nu tyckte jag att det var viktigast att ha kontakter i Trollhättan. Men han hade också kunnat ringa mig. Ingen hade uppfattat att missnöjet var så stort som det gavs uttryck för i rapporten, säger han.

Om missnöjet tydliggjorts tidigare hade det varit möjligt att göra något åt det, anser han. Trots allt är han nöjd med vad som hände i regionen. Arbetslösheten bland dem som drabbades minskade i en takt som ingen trodde var möjligt när konkursen inträffade. Han har också uppmärksammat regelverk och annat som inte fungerar.

– Jag kan inte upphäva regelverk, men jag kan påtala när friktioner uppstår och det har jag rapporterat till regeringen, säger han.

En av hans viktigaste uppgifter som samordnare var att skapa kontakter med företag som skulle kunna etablera sig i Trollhättan. En av dem han bjöd på middag var till exempel borgmästaren i Qingdao, den stad som gått in som ägare i Nevs, som köpte Saabs konkursbo.

– Att den affären skedde är otroligt viktigt för regionen. Som samordnare ligger det också i mitt uppdrag att locka företag att etablera sig i regionen, säger han.

Bygga ut TSL

För Pär Andersson, ordförande i TSL och ansvarig för omställningsförsäkringar på Svenskt Näringsliv var rapporterna om Saab i Trollhättan oroväckande. Tillsammans med TSLs vd Tomas Petti och LOs representant i TSLs styrelse, Patrick Roselin och övriga ledamöter i styrelsen har det under flera år förts en diskussion med Arbetsförmedlingen om samarbetet mellan TSL och myndigheten. Risken för dubbelarbete och bristande stöd från Arbetsförmedlingen till deltagarna i omställningsprogrammet är uppenbar och därför ansågs det viktigt att i ett samarbetsavtal med myndigheten klara ut vem som skulle göra vad. Men så här i efterhand tror Pär Andersson att avtalet inte var tillräckligt konkret och därför gav utrymme för olika tolkningar. Det som är viktigt nu är att klara ut vad som gäller inför framtiden.

– TSL finansierar en verksamhet som till stora delar avlastar Arbetsförmedlingen. Därför är det viktigt att undvika dubbelarbete och att företag och anställda får något tillbaka, till exempel i utbildning eller praktik, säger han.

Patrick Roselin håller med. Om parterna bidrar borde samhällets motprestation vara tydligare och mer omfattande. LO vill att fler omfattas av avtalet, till exempel visstidsanställda och sjuka. Samtidigt är det inte helt enkelt att veta hur mycket ett omställningssystem ska byggas ut, konstaterar han. Utgångspunkten för LO är ändå att den statliga Arbetsförmedlingen ska ha huvudansvaret för dem som drabbas av arbetslöshet. Arbetsförmedlingen borde också få ett utökat uppdrag och ge mer stöd till nyarbetslösa, till exempel genom att erbjuda mer arbetsmarknadsutbildningar.

– Parterna på arbetsmarknaden borde också involveras mer i arbetsmarknadspolitiken, inte minst regionalt, säger han.

Ett sätt att fylla på verksamheten med mer pengar skulle kunna vara att använda de möjligheter som EUs strukturfonder erbjuder, anser han. Pär Andersson konstaterar att för arbetsgivarna förutsätter ett utbyggt avtal att LO accepterar andra förändringar.

– En utvidgning av avtalet till att finansiera längre utbildningar och att skapa möjligheter för exempelvis visstidsanställda att få omställningsstöd kräver stora ekonomiska tillskott till TSLs verksamhet. En förutsättning för ett sådant tillskott från vår sida är att det blir förändringar i nuvarande turordningsregler, vi måste gå över till kompetensbaserade regler, säger han.

Tomas Petti anser att det är orimligt att kräva att parterna bygger ut avtalet.
– Det finns skattepengar till åtgärder och de borde användas bättre i våra system, säger han.

Men det är viktigt att Arbetsförmedlingens roll som myndighet förtydligas och att vissa arbetsuppgifter flyttas över till andra, anser Tomas Petti. Staten har tydligt uttalat att det är bra att omställningsaktörerna tar ett aktivt ansvar för delar av omställningsarbetet. Det gör de med egna pengar, men i samverkan med statens egen myndighet. En sådan samverkan kräver att Arbetsförmedlingens ledning inser att det finns två parter som har olika roller – men lika viktiga – när folk blir arbetslösa.

Mer samarbete

Patrick Roselins och Pär Anderssons hoppas att det är möjligt att återupprätta samarbetet mellan TSL och Arbetsförmedlingen. Enligt Pär Andersson är det viktigt inte minst för att medlemsföretagen ska känna fortsatt förtroende för systemet.
– Om det inte fungerar är upplevelsen att betala två gånger. En gång via skatten och en gång via avgiften till TSL. Därför är det viktigt att det fungerar, säger han.

Patrick Roselin hoppas att det gemensamma projektet i Småland ska leda till ett bättre samarbete. Hans intryck är att samarbetet fungerade tämligen bra mellan de lokala aktörerna i Trollhättan, men mindre bra mellan TSLs och Arbetsförmedlingens respektive ledning i Stockholm. Samverkan bör också ske på ett mycket tidigt stadium i samband med personalminskningar, anser han. Men sannolikt behövs tydligare avgränsningar för vem som ska göra vad – och ett förtydligade om aktörernas olika roller. Bland många av LOs medlemmar finns det till exempel felaktiga förväntningar på vad Arbetsförmedlingens regelverk ger utrymme för.
– Många tror att de kan räkna med att få hjälp direkt, men så är det ju inte sedan många år tillbaka. Just för att arbetsmarknadspolitiken är så ändrad är det viktigt att omställningsaktörernas roll blir tydligare, säger han.

Felaktiga förväntningar på Arbetsförmedlingen

Clas Olsson är medveten om att många av Arbetsförmedlingens kunder som han säger har felaktiga förväntningar. Han är därför inte förvånad över att höra att flera av de intervjuade TSL-deltagarna känner sig kränkta över hur de blir behandlade och besvikna över att de inte får mer hjälp. I viss mån handlar det om välfärdssamhällets dilemma, anser han. Den är uppbyggd på att förespegla medborgarna att det finns offentliga institutioner som hjälper dem vid behov. Men det betyder inte att hjälpen är densamma oavsett behov.

”Många tror att de kan räkna med att få hjälp direkt, men så är det ju inte sedan många år tillbaka.”

– Kan du söka jobb själv ska du göra det, på samma sätt som ett skrubbat knä inte leder till omedelbar akutvård. Det finns säkert åsikter om att det ser ut så här, men vi har ett regelverk som regering och riksdag beslutat om och som vi ska följa.

Men för att underlätta för kunderna och Arbetsförmedlingens anställda kan det vara bra att informera om regelverket. I bästa fall innebär det att besvikelsen blir mindre för dem som inte får den hjälp de trodde att de skulle få. Att de intervjuade berättar om att de upplever olikheter i bemötandet från handläggarna förvånar honom inte heller. Det är något han hört tidigare. Som statlig myndighet ska Arbetsförmedlingen

ge samma service till alla – och samtidigt ge utrymme för individuella behov. Det skapar olikheter.

– I viss mån kan det förklara vårt minskande förtroende hos medborgarna. Samtidigt kan inte alla behandlas lika. Den som brutit benet får snabbare vård än en person som skrubbat knät.

Clas Olsson inser också att många arbetslösa kan bli irriterade när handläggare understryker vikten av att de måste söka jobb. Men det är något som handläggarna måste göra, regering och riksdag har bestämt att arbetslösa är skyldiga att söka jobb.

– Sen kan säkert det göras på olika sätt. En del handläggare klarar bättre än andra att förklara att det handlar om ett regelverk som de är skyldiga att följa.

Hösten 2013 var arbetslösheten 15,6 procent i Trollhättan. Om det är ett bra resultat vill inte Clas Olsson uttala sig om.

– Det beror på så många olika faktorer. Men med tanke på att det handlar om Sveriges största konkurs måste det väl ändå anses vara bra att arbetslösheten inte är högre.

Tomas Petti tycker att Startkraft gjort ett fantastiskt jobb i Trollhättan. Enligt TSLs sätt att mäta har runt 80 procent fått någon form av lösning och det är mycket bra med tanke på de svåra omständigheterna. Många hade visserligen inte fått fasta jobb och en del fanns fortfarande i arbetsmarknadspolitiska program, men med tanke på omfattningen hade det kunna vara betydligt värre, konstaterar han. Förutom förhoppningen om ett bättre samarbete mellan TSL och Arbetsförmedlingen hoppas han också på att Arbetsförmedlingen som myndighet blir bättre och tydligare.

– Det är så mycket som måste bli bättre, allt från ett mindre omfattande och tydligare uppdrag till mindre detalj- och regelstyr. Medarbetarnas professionalism måste användas bättre. Ett första steg är en ny ledning. Men i den breda översyn som ska genomföras av Arbetsförmedlingen är det också viktigt att man lyssnar ordentligt på arbetsmarknadens parter. Nyckeln till en väl fungerande Arbetsförmedling finns hos dem.

Avslutande reflektioner

Mer stöd till arbetslösa och bättre samarbete bland aktörerna som ska stötta dem. Förslagen till förbättringar är många bland dem som intervjuas, men mycket handlar om mer insatser.

För alla som vurmar för den statliga arbetsmarknadspolitiken har Förtroendebaro- metern inte varit någon upplyftande läsning de senaste åren. Barometern visar svenska folkets förtroende för samhällsinstitutioner, partier, massmedier och företag. I många år har förtroendet för Arbetsförmedlingen minskat. År 2004 svarade 23 procent av de tillfrågade att de hade förtroende för hur Arbetsförmedlingen skötte sitt arbete, år 2013 hade andelen minskat till 11 procent. Att merparten av personerna som fick del av TSL-stödet skulle ingå bland dem som har lågt förtroende framgår av djupinter- vjuerna. De uttrycker en stor besvikelse över att de inte fick mer stöd och hjälp. Men enligt Arbetsförmedlingens företrädare är det en besvikelse som är grundad på en felaktig förväntan. Arbetsmarknadspolitikens inriktning är inte att stötta personer som har en stark position på arbetsmarknaden. De får klara sig själva. Frågan är om kritiken bland TSL-deltagarna varit mindre omfattande om de hade haft andra för- väntningar. Många verkar helt enkelt anse att de har rätt till bättre insatser från den statliga arbetsmarknadspolitiken – och användandet av globaliseringsfonden visar ju också att det är möjligt.

Andra sätt att förbättra stödet till arbetslösa som diskuteras bland de intervjuade är att bygga ut nuvarande TSL-avtal eller att förbättra samarbetet mellan olika aktörer så att resurserna används bättre. Men samtidigt visar det sig att samarbete är svårt och att det inte är helt enkelt att bygga ut avtalet. För att sammanfatta diskuteras några av de förslag och invändningar som framkommit.

Ojämlika institutioner

Ingen av aktörerna verkar vara emot mer samarbete, tvärtom. Men det visar sig att det inte är helt okomplicerat. Det handlar om två relativt ojämlika institutioner som hävdar att de är beroende av varandra. Men deras ansvar och möjligheter att påverka är helt olika. Arbetsförmedlingen är statens förlängda arm när det gäller arbetsmark- nadspolitiken och har miljarder till sitt förfogande och en skyldighet att följa de reg- ler och krav som regeringen ställer. En myndighet och dess anställda får inte, ska inte och kan inte göra vad som helst utan måste arbeta inom ett givet eget regelverk. TSLs och omställningsföretagens uppdragsgivare är LO och Svenskt Näringsliv. Det avtal de tecknat styr deras verksamhet, ansvarsområde och kostnadsramar. Omställ- ningsföretagen som anlitas är privata och agerar på en konkurrensutsatt marknad – i praktiken konkurrerar de med varandra om TSL-uppdrag.

När oenighet uppstod mellan aktörerna hänvisade de ansvariga i olika funktioner på Arbetsförmedlingen i Trollhättan och i Stockholm till regelverket. Den riktiga tolk- ningen var den som myndigheten gjorde. Men representanterna för Startkraft och TSL hade invändningar. Regelverket gick att tolka och därmed använda på ett annat sätt, hävdade de. I praktiken innebar deras tolkning att fler borde ha fått tidiga insat- ser eftersom de tillhörde de grupper som Arbetsförmedlingen ska prioriterad. Oavsett vem som har rätt tycks den här oenigheten om regelverket – och det faktum att Ar- betsförmedlingen avgör tolkningen – påtagligt ha försvårat samarbetet.

Det faktum att aktörerna tycker att de kompletterar varandra verkar inte ha underlättat samarbetet. När Arbetsförmedlingen gör det den ska göra enligt regelverket – fokusera på de prioriterade grupperna – tycker de intervjuade ansvariga att det är skönt att veta att det finns andra, i det här fallet Startkraft, som ägnar sig åt dem som inte tillhör de prioriterade grupperna. Men när Startkrafts representanter vill ha hjälp krockar uppdraget – och då är det myndigheten som avgör vad som ska göras och vilka insatser som anses befogade.

Alla tycks vara överens om att ett sätt att minska konfliktytorna är att tydliggöra vem som ska göra vad och när. Det underlättar säkert samarbetet. Men en förklaring till oenigheten mellan de båda aktörerna, oavsett om de befinner sig på lokal eller central nivå, verkar vara olika syn på vad Arbetsförmedlingens pengar kan och ska användas till. I den frågan är styrkeförhållandena minst sagt olika. Möjligen är det inte heller en fråga för aktörerna att klara ut på egen hand, utan en fråga för regering och riksdag. Inte bara den nuvarande borgerliga regeringen utan också tidigare socialdemokratiska regeringar, har under en längre tid ansett att parternas omställningsavtal är ett viktigt instrument i arbetsmarknadspolitiken.

Det som borde oroa alla som anser att dagens system är bra, är kommenterarna från LO, Svenskt Näringsliv och TSL. Parterna och TSLs ledning tycker att de gör mer än vad de får betalt för. Om parterna anser att de inte får valuta för sina pengar eller tvingas göra mer än vad som varit avsikten från början kan de bestämma sig för att formulera om innehållet i det gemensamma avtalet. Det skulle kunna innebära en minskad vilja att vara ett komplement till den statliga arbetsmarknadspolitiken.

Okunskap om regelverket

Det är också uppenbart att många av de intervjuade som deltog i TSL-stödet har en förväntan på en hjälp som inte överensstämmer med regelverket. En inte ovanlig kommentar bland de intervjuade arbetarna är att de tycker att Arbetsförmedlingen antingen ska ändra inriktning på uppdraget eller byta namn. Enligt deras erfarenhet lever inte myndigheten upp till sitt namn – att förmedla jobb. Okunskapen om att myndighetens uppdrag är prioriterade grupper är som framgått mycket stor. Möjligen kan en förklaring vara att de som blev arbetslösa efter Saabkonkursen kom i kontakt med Arbetsförmedlingen för första gången på 20–30 år och trodde att myndighetens ansvar och arbetsmarknadspolitikens innehåll var samma som när de var unga. Chocken över att systemet inte fungerar på det sättet verkar ha varit stor för många. Det verkar också vara något som främst Startkrafts coacher får hantera. Paradoxen blir därmed att en av coachernas uppgifter blir att orientera i vad samhället kan göra när jobbet är borta i stället för att uppmuntra till nya steg in i framtiden. Det var sannolikt inte parternas avsikt när TSL-avtalet skrevs under.

Intervjuerna med deltagarna i TSL-stödet visar också att de uppfattar kraven att söka jobb som överdrivna och för långtgående. Att det är krav som regering och riksdag fattat beslut om och som handläggarna på Arbetsförmedlingen är skyldiga att följa finns mycket lite kunskap om och förståelse för.

Men det är också en betydande skillnad mellan coachernas och handläggarnas roller. Coachernas roll är att bygga upp och uppmuntra deltagarna till att ta tag i sina framtida yrkesliv. Och det är en uppgift som många deltagare uppfattar som positiv. När

samma personer kommer till Arbetsförmedlingen uppfattas handläggarnas roll som främst kontrollerande och deras vilja att ge stöd som mycket liten. Det verkar skapa en känsla av osäkerhet som dessutom förstärks av att beskederna från handläggarna uppfattas som otydliga och olika.

Möjligen ökade känslan av variation och osäkerhet genom globaliseringsfonden. Under många månader talades det om fonden som en möjlighet som inte fanns. När den sen kom var det helt plötsligen möjligt att få hjälp med saker som tidigare hade varit omöjliga.

Den irritation som deltagarna i omställningsstödet visar över hur svårt det är att få tag i handläggarna borde ge Arbetsförmedlingens ledning något att fundera över. Att handläggare inte går att få tag på under flera månader kan inte vara meningen. Men också coacherna får kritik. Inte minst för att de är överdrivet optimistiska och hurtiga. Det skulle kunna bero på att stöd eller samtal sattes in för tidigt. De som är mindre negativa verkar tycka att de fick tid att prata av sig innan det var dags att gå vidare.

Mer stöd?

Få av de djupintervjuade kände till hur det kom sig att de fick stöd genom Startkraft. Intervjuerna visar också att det finns en osäkerhet om hur stödet fungerar i relation till den statliga arbetsmarknadspolitiken. Deltagarna verkar vara osäkra över vilka roller coacher och handläggare ska ha och vad som går att kräva av dem. Även om merparten av de intervjuade är nöjda med det stöd de får av sina coacher finns det en risk att osäkerheten om deras uppgift leder till att deltagarna inte ställer lika höga krav på coacherna som på handläggarna.

Men inställningen till coacherna verkar påverkas av slutresultatet. De som är mest positiva till stödet från Startkraft och till Arbetsförmedlingen är de som tagit steget och utbildat sig eller fått jobb. Bland dem som haft det tuffare är inställningen till stödet mer negativ. Däremot går det inte att utläsa någon skillnad i hur stödet uppfattas beroende på ålder eller arbetslivserfarenhet. Det är dock uppenbart att en del tycker att stödet försvinner för snabbt. Flera uttrycker en känsla av övergivenhet och verkar tycka att det borde vara möjligt att få använda coachen längre och att facket skulle visa större intresse för att företräda arbetslösa medlemmar.

All statistik över hur arbetslösheten utvecklas visar att en grupp som alltid har särskilt svårt att få jobb är de äldre. Så verkar det vara också bland saabarna. Hade personalen på Saab minskat på vanligt sätt – alltså utan konkurs, skulle de lokala parterna ha genomfört en förhandling. Den hade med stor sannolikhet resulterat i någon form av avtalspensionslösning för de äldre. Eftersom Saab försattes i konkurs genomfördes inte en sådan förhandling. Möjligen skulle en lösning för framtiden kunna vara att den statliga lönegarantin kompletteras med någon form av lösning för de som är äldre.

Statens roll

Flera av de intervjuade – både TSL-deltagare och aktörer – återkommer till saker de anser inte fungerar. När det gäller samarbete mellan Arbetsförmedling och TSL verkar förhoppningen vara att det som nu sker i ett gemensamt projekt i Småland ska visa på sätt att arbeta i framtiden. Om det innebär att ett nytt, betydligt mer omfatt-

tande samarbetsavtal ska skrivas, är oklart. Det som är uppenbart av beskrivningarna från Trollhättan är att det finns behov av en ökad tydlighet om vilka roller Arbetsförmedlingen och omställningsaktörerna ska ha.

Men det verkar som om andra förhållanden också är i behov av att klaras ut. Många aktörer uttrycker irritation över regelverk som inte fungerar och då handlar det inte enbart om Arbetsförmedlingens. Systemet för lönegaranti beskrivs som stenåldersmässigt och annat, till exempel regler för studielån, fungerar inte ihop med lönegarantin. Konkursförvaltares ansvar mot anställda i företag som begärs i konkurs anses också inte tillräckligt omfattande. I Trollhättan rapporterade samordningspersonerna in saker som inte fungerade till regeringen. Kanske är det dags att göra vad som efterfrågas av några aktörer, nämligen någon form av mer systematisk sammanställning över vilka svårigheter det handlar om och undersöka om det går att göra något åt dem.

Sämre avtal

Det är uppenbart att TSL-avtalet uppfattas som sämre än tjänstemännens motsvarighet. Några av deltagarna har den uppfattningen och merparten av de lokala aktörerna inklusive IF Metalls representanter. Att det finns historiska förklaringar till att avtalen är olika finns det viss förståelse för, men ändå anses en förbättring vara nödvändig.

När LO och Svenskt Näringsliv inledde förhandlingar om ett nytt omställningsavtal var utgångspunkten att deras gemensamma system inte skulle behöva en lika stor administration som tjänstemännens TRR-system. Befintliga omställningsföretag skulle konkurrera om TSLs uppdrag och det skulle minska administrationskostnaderna. Vilket system som är mest effektivt är inte granskat så det är omöjligt att hävda att det ena eller det andra är mest kostnadseffektivt. Men att det finns uppenbara risker med TSL-systemet uppmärksammades i början av november 2013. I Dagens Arbeta, den gemensamma tidningen för industrifacken inom LO, berättade lokala företrädare för IF Metall hur de uppvaktades av omställningsföretag som ville visa hur duktiga de var. Företagen har insett hur lukrativt ett omställningsuppdrag är och erbjuder ombudsmän allt från biobiljetter till middagar i förhoppningen att ombudsmännen ska välja just det företaget vid en nedskärningssituation. Ombudsmännen värjer sig för uppvaktningen, enligt artikeln. Men det system som parterna valt innebär ändå att det öppnar upp för uppvaktningar av omställningsföretag. I Trollhättan valdes Startkraft utan någon konkurrens från andra. Det är inget brott mot avtalet, men kanske mot dess intentioner. Samtidigt är det svårt att föreställa sig att avdelningen skulle genomfört en omfattande upphandling i samband med att konkursen blev ett faktum.

Omställningsföretagen inom ramen för TSL-systemet är också beroende av att parter som anlitar dem är nöjda med det de åstadkommer. Att leverera kritik är därför inte helt okomplicerat. När TSL i Stockholm skriver en kritisk rapport om vad som sker i Trollhättan ska Startkraft å ena sidan bekräfta att kritiken är riktig – delar av den kommer ju från företagets lokala och regionala representanter. Å andra sidan måste man "gilla läget" på det lokala planet. Där måste samarbetet fungera under hela projektiden och verkar dessutom inte ha uppfattats som lika dåligt som det beskrevs i rapporten. Och här är rollerna helt olika. TSL är en av flera fristående omställningsaktörer och kan agera och opinionsbilda utifrån den rollen. Startkraft är ett företag

som befinner sig på en konkurrensutsatt marknad och som hela tiden måste tänka på hur företaget uppfattas inför kommande uppdrag. För mycket kritik utåt kan göra att framtida uppdrag går till andra aktörer.

Dokumentation

En uppgift som verkar ha blivit tidsödande för coacher, handläggare och studievägledare var att kartlägga arbetslivserfarenheten hos de som omfattades av TSL-stödet. Under sina år på företaget – ofta mellan 10 och mer än 30 år – hann många byta jobb flera gånger. Men få hade någon tydlig dokumentation över vad de olika jobben ineburit och ännu mer sällan verkar de ha haft omdömen från sina chefer.

Ett sätt att åtgärda den här bristen är att uppmuntra anställda att begära papper av sina chefer när de byter jobb, ett annat är att träffa avtal om att någon form av intyg ska skrivas. Ett tredje mer drastiskt sätt är att lagstiftningsvägen tvinga arbetsgivare att förse sina anställda med omdömen.

Rättvisa

Många av de som drabbades av konkursen på Saab var äldre. För dem var studielån uteslutet av regelskäl – de var helt enkelt för gamla. För andra var det uteslutet av ekonomiska skäl – det fanns inget ekonomiskt utrymme för att leva på studielån. När globaliseringsfonden kom på plats skapades en annan lösning. Men den är inte helt okomplicerad. Arbetslösa som inte direkt omfattades av Saabkonkursen kunde inte söka pengar ur fonden. Lite hårddraget betydde det att en person som blev av med jobbet för att handeln minskade – på grund av konkursen – inte kunde använda de lösningar som fonden erbjöd.

Om man dessutom lägger till fokuseringen på Saab i media, ministerbesök och löften om extra pengar är det inte svårt att inse att IF Metall får problem. Medlemmar som inte omfattades av konkursen tycker att det ”gullas” med en grupp. IF Metalls utgångspunkt, oavsett om det är Saab eller andra företag som minskar på arbetskraft, verkar också vara att de anställda inte ska behöva betala om de måste gå en ny utbildning och skola om sig för att få jobb. Men den svåra frågan blir då: Vem ska kunna utbilda sig utan studielån och vem ska tvingas dra på sig skulder?

Fackligt stöd

För alla som skulle hantera Saabkonkursens konsekvenser beskrevs uppgiften som ansvarstyngd och omfattande. Inte minst de fackliga representanterna hade hårt tryck på sig. Före konkursen skulle verkstadsklubben, men också avdelningen, hantera uppmärksamheten utifrån och alla frågor från medlemmar samtidigt som man skulle hänga med och försöka påverka försöken att rädda företaget. När konkursen väl inträffade uppstod nya frågeställningar och krav från medlemmarna. Som framgått av intervjuerna ansåg en del att informationen från IF Metall var otillräcklig. De fackliga företrädarna upplevdes som oförberedda. Flera uttrycker också besvikelse över att de inte längre känner att facket företräder dem. Vilka insatser som krävs går de inte in på, men det är uppenbart att något mer efterfrågas.

Intervjuerna med de fackligt förtroendevalda visar att de ansåg att de hade bra stöd från förbundsledningen i Stockholm. Men när konkursen väl inträffar står de tämligen ensamma. Utan vare sig media- eller krishanteringskurser ska de hantera alla frågeställningar som dyker upp från medlemmar och omvärld. Möjligen hade de

fackligt förtroendevalda och kritiken mot dem minskat om någon form av extra stöd erbjudits till dem.

Utvärdering

Enligt Startkrafts redovisning från juni 2013 fick drygt tusen personer jobb eller utbildning och 105 var kvar hos Arbetsförmedlingen. Det är ett bra resultat, anser de ansvariga. Men när siffrorna särredovisas visar det sig att av de tusen har över 300 visstidsanställningar som är kortare än sex månader och nära 300 är i utbildning.

Några månader senare i september 2013, publicerar Arbetsförmedlingen siffror som visar hur det ser ut i förmedlingens register. Då visar det sig att antalet arbetslösa och i program är runt 600 och inte 105 som Startkraft visat. Skillnaden mellan de båda mättillfällena beror sannolikt på att flera hade någon form av sommarjobb i juni och blev arbetslösa till hösten. Det visar hur svårt det är för många av de berörda att få fäste på arbetsmarknaden. Även om många fick jobb, var de fasta anställningarna få och de tidsbegränsade anställningarna vanligare. Som djupintervjuerna visar har flera upplevt nya varsel om uppsägningar.

De intervjuade aktörerna är dock nöjda. Några år efter konkursen är arbetslösheten i alla fall inte avsevärt högre än före konkursen, konstaterar de. Det hade alltså kunnat vara mycket betydligt värre. Men den avgörande och obesvarade frågan är vad som är ett riktigt bra resultat. Ingen vet. Det som inte heller har undersökts är hur det gått för dem som var arbetslösa redan före konkursen. Hur många av dem har fått jobb och hur många hamnade ännu längre bort från arbetsmarknaden på grund av konkursen? I värsta fall innebar konkursen att de som redan var arbetslösa fick ännu svårare att hitta nya jobb. Och för dem har det varken funnits extra pengar, ministerbesök eller omfattande uppmärksamhet.

Del 2: 17 djupintervjuer

I denna del av rapporten återges intervjuerna med 17 deltagare i TSL-stödet i samband med Saab-konkursen.

Christian Abrahamsson, Trollhättan

Redan hösten 2011 tänkte Christian Abrahamsson att Saab inte skulle klara en kris till. Han hade varit med om många. När konkursbeskedet kom bestämde han sig för att börja leta jobb – själv. Arbetsförmedlingen och Startkraft var han inte speciellt intresserad av.

<p>Christian Abrahamsson Ålder: 41 år Bor: Trollhättan År vid Saab: Drygt 20 Sista jobbet: Montör Gör nu: Montör/bilbyggare på Nevs</p>
--

Christian Abrahamsson tycker som så många andra att det på sätt och vis var skönt när beskedet kom. Produktionstoppen, leverantörer som krånglade och svårigheterna att få ut lönen hade visat på Saabs stora svårigheter. Men trots det var det märkligt att gå till Arbetsförmedlingens tillfälliga lokaler och anmäla sig, konstaterar han. Samtidigt sjöd Trollhättan av rykten.

– Det pratades om att den ena eller den andra ville köpa företaget. Jag trodde inte på det där, men tyvärr tror jag många gjorde det. De gick och väntade på att Saab skulle öppna igen.

Ekonomi var han inte speciellt oroad för. Enligt ett besked från konkursförvaltaren skulle han få pengar till slutet av maj i lönegaranti. Ambitionen var att få jobb innan det var dags för a-kassa och därför bestämde han sig för att börja söka direkt. Startkrafts coach hjälpte till med cv och utmanade honom, som han säger.

– Hon fick mig att inse att jag kunde en hel del och det var bra.

”Inget händer om man sitter och väntar. Visst jag är jättekritisk till Arbetsförmedlingen, men man måste vara aktiv själv också.”

Men samtidigt tycker han att coachen var väl optimistisk. Det blev något krystat över hennes positiva inställning till framtiden när det fanns så få jobb att söka. Arbetsförmedlingen hade han inget förtroende alls för. I stället bestämde han sig för att använda sig av egna kontakter. Vänner, kollegor och tidigare chefer på olika företag kontaktades. Det ledde till ett kortare påhugg redan i februari. Han hade också chans på ett annat jobb med då krävdes körkort för truck och det hade han inte. Arbetsförmedlingen sade dock nej till att bekosta en utbildning, trots att han visste att andra fått utbildningar betalda.

– Det var väldigt olika beroende på vilken handläggare man fick och det var väldigt irriterande.

Men bara några veckor senare var det dags för ett annat jobberbjudande. Saab Ana i Trollhättan hade köpt ett femtiotal cabrioletter av Saabs konkursbo. Bilarna var inte helt färdiga och Christian Abrahamsson fick jobb i några veckor med att göra bilarna klara. När Ana sedan köpte fler bilar blev han projektanställd i sex månader och därefter i ytterligare sex månader. I mars 2013 tog även det jobbet slut och Christian

Abrahamsson blev arbetslös ”på riktigt” för första gången sedan konkursen. Eftersom hans fru också var arbetslös var han angelägen om att hitta ett nytt jobb. En kompis tipsade om Manpower som i sin tur ville att han skulle börja på ett industriföretag i Färjelanda. Intervjun skedde på förmiddagen och på eftermiddagen började han.

– Det var ett jobb. Men egentligen är bemanningsanställningar mest för ungdomar. Man kan jobba dag ena veckan, natt en annan. Det fungerar inte när man har familj, men just då var det bättre än ingenting.

Som tillfälligt anställd av bemanningsföretaget visste han att semester inte var möjlig. När företaget stängde skulle han bli uppsagd och hänvisad till a-kassa.

– Men i början av juli ringde en av mina tidigare chefer på Saab som nu jobbade på Nevs och undrade varför jag inte sökt de jobb som var utannonserade där. Jag sökte direkt.

Efter någon vecka blev han kallad till intervju och dagarna innan industrin i Färjelanda slog igen skrev han på ett anställningskontrakt för att börja på Nevs i början av september. Han ställde in sig på att gå arbetslös i väntan på jobbet. Då hörde en annan tidigare chef av sig och ville ha hjälp i ett nystartat företag. Det ledde till jobb fram till att det var dags att börja på Nevs. Att vara tillbaka är väldigt roligt, konstaterar han. I princip jobbar han på samma ställe som före konkursen. Men allt som hänt sedan konkursen har lärt honom att han har något att erbjuda och att det gäller att förkovra sig hela tiden och att underhålla sitt kontaktnät.

– Inget händer om man sitter och väntar. Visst jag är jättekritisk till Arbetsförmedlingen, men man måste vara aktiv själv också.

Inte minst borde de äldre som kanske inte har bred kompetens få mer hjälp, anser han. Personer som han klarar sig på egen hand, men andra behöver hjälp.

– Jag förstår inte varför det är så svårt att få hjälp att hitta jobb och att få kurser som behövs för att lättare få jobb.

Johnny Andersson, Trollhättan

Rörigt och för mycket på en gång. Så minns Johnny Andersson tiden efter konkursen. Och ingen hade egentligen tid. Oron för ekonomin var jobbigast. Men redan efter några månader löste sig allt – han fick jobb på Volvo i Göteborg.

Johnny Andersson

Ålder: 53 år

Bor: Trollhättan

År vid Saab: 33,5 år

Sista jobbet: Verktygsmakare i pressverkstaden

Gör nu: Verktygsmakare på Volvo i Göteborg

Det tog någon vecka för Johnny Andersson att inse att konkursen innebar arbetslöshet och osäkerhet. Insikten var jobbig och förstörde julhelgen. Några dagar efter helgerna kallades han och alla andra till informationsmöten. I lokalen fanns representanter för Arbetsförmedlingen, facket, Startkraft och flera andra myndigheter.

– Det var inte bra. Vi delades in i grupper och föstes från det ena till det andra. Papper skulle skrivas under och vi fick med oss papper hem. Men det fanns inte mycket tid till frågor.

De som var där blev hängande i luften, enligt Johnny Andersson och på Arbetsförmedlingen tycktes ingen ha tid. Samtidigt verkade ingen egentligen ha kunskap om vad som gällde för lönegarantin. Bäst information gav personalen hos konkursförvaltaren, anser han. Det visade sig att han och flera andra arbetskamrater hade inestående semester som omvandlades till pengar. Men det han behövde veta var om det var pengar som utbetalades utöver lönegarantin.

– Innan vi visste tordes man inte röra de där pengarna, det kunde ju vara fel.

Det visade sig att lönegarantin var strax över 170 000. När den summan utbetalats fanns det inte mer pengar.

– För oss som hade mycket semester innebar det att vi fick mycket pengar på en gång. Men sen var det slut.

”Jag var tvungen att sätta mig ner efter telefonsamtalet. Det var så skönt att slippa osäkerheten och att få ett bra jobb.”

När ekonomin var klarlagd började Johnny Andersson söka jobb. Han hade 26 års erfarenhet som verktygsmakare och hade varit lagledare i många år. En coach från Startkraft som hörde av sig hade han ett möte med. Men han insåg snart att det var en person som inte kunde hjälpa honom – hon kunde helt enkelt ingenting om industrin. I mitten av februari hörde en chef från Volvo PV i Göteborg av sig. En av Johnny Anderssons tidigare chefer på Saab hade tipsat om honom. Varken Startkraft eller Arbetsförmedlingen var involverad. Chefen ville att han skulle skicka in sitt cv genom att formulera vad han gjort i ett mail.

– När jag träffade coachen hade jag med mig det jag skrivit. Jag hade använt en hel del fackuttryck som hon inte förstod. De tog hon bort och skrev ett annat cv som blev helt obegripligt.

Efter en vecka kallades han och tre av hans tidigare arbetskamrater till Volvo på intervju. I väntan på besked sökte han fler jobb, men med ett egenhändigt skrivet cv. Coachen gav förslag på jobb att söka men han sökte dem inte eftersom han hade fel kompetens.

– Hon visste i princip inte vad en verktygsmakare gör.

I början av mars, när lönegarantin var på väg att ta slut, hörde Volvo av sig. Han erbjöds fast jobb och kunde börja den 19 mars.

– Jag var tvungen att sätta mig ner efter telefonsamtalet. Det var så skönt att slippa osäkerheten och att få ett bra jobb.

Mötet med Arbetsförmedlingen blev mest en formalitet och han berättade för coachen att han fått jobb. Den sammanlagda arbetslösheten blev fyra dagar. Likväl fanns han kvar i Startkrafts register.

– De skickade hela tiden information om träffar och mässor. Varje gång skickade jag tillbaka informationen och berättade att jag hade fått jobb. Men det fungerade inte.

Hans egen och jobbkompisarnas erfarenhet av Startkraft gör att han inte är speciellt imponerad av deras tjänster.

– De kanske är bra för andra, men inte för mig.

Nu stormtrivs han på Volvo, trots att det tar nästan en timme att åka till jobbet i stället för en kvart som det gjorde tidigare. Skiften är bra och, lönen högre.

– Allt är jättebra. Jag tycker också att facket är mer aktivt på Volvo jämfört med hur det var på Saab. Men efter så lång tid på samma ställe är det klart att jag saknar jobbkompisarna från den tiden.

Thommy Carlsson, Vargön

För tio år sedan bestämde sig Thommy Carlsson. Han skulle gå i pension vid 63. Trots konkursen genomförde han sitt mål, även om det blev ett halvår senare än planerat. Att gå och stämpla fram till 65 kändes otänkbart.

Thommy Carlsson

Ålder: 63 år

Bor: Vargön

År vid Saab: 38

Sista jobbet: Arbetade på avdelningen för teknisk utveckling med krocktestning

Gör nu: Pensionär i förtid

Det var inte för att han vantrivdes på Saab som Thommy Carlsson tog beslutet om tidig pension. Tvärtom. Han stormtrivdes. Men hans egen pappa gick bort när han var 70 och det ökade Thommy Carlssons insikt om att det gäller att göra det mesta av åren efter 60. Han placerade ett arv på sparkontot och dessutom började han spara allt han kunde.

- Barnen hade flyttat hemifrån och frugan och jag skildes så jag behövde bara tänka på mig själv.

Jobbet på Saab var fantastiskt, säger han. Sedan slutet av 1980-talet jobbade han på avdelningen för teknisk utveckling och det var något helt annat än att jobba i produktionen.

- Det var två olika världar. Vi var på andra sidan vägen, utan staket och hade stor frihet. Det är synd att det ska vara så olika villkor mellan produktion och utveckling.

De sista fem åren var extra spännande. Då jobbade han på avdelningen som undersökte vad som händer när bilar krockar. Tanken var att fortsätta på avdelningen fram till 63 år. Men konkursen kom emellan när han var 61,5 år.

- Jag tänkte direkt att då får jag väl stämpla på a-kassan till jag fyller 63. Det behöver man inte ha dåligt samvete för, jag har betalt fackavgiften i 40 år.

”Jag tänkte direkt att då får jag väl stämpla på a-kassan till jag fyller 63. Det behöver man inte ha dåligt samvete för, jag har betalt fackavgiften i 40 år.”

Vid inskrivningen hos Arbetsförmedlingen

sade han som det var. Att han hade siktet inställt på pension. Samma besked fick coachen från Startkraft som han pratade med i telefon några veckor senare. Från båda håll kom ändå uppmaningen att han skulle söka jobb. Han tittade i Platsbanken och kunde konstatera att det inte fanns många jobb att söka. Varje månad hörde han av sig till Arbetsförmedlingen och berättade vad han gjort. Ibland tyckte den handläggare han pratade med att det fanns jobb att söka.

- Sammantaget sökte jag kanske 15–20 jobb, men jag hörde aldrig av en enda arbetsgivare.

I maj 2013 fyllde han 63, men bestämde sig för att avvakta ett halvår innan han tog pensionssteget. Men när andra fasen i jobb- och utvecklingsgarantin närmade sig, och han skulle ut och praktisera fick det vara nog. Han pensionerade sig.

- Det är det bästa jag gjort. Jag har massor med intressen och har fullt upp hela tiden, pengarna räcker och jag har lugn och ro.

Thommy Carlsson tycker att både Arbetsförmedlingen och Startkraft respekterat hans beslut. Han har ringt regelbundet och berättat om de jobb han sökt och de har inte krävt mer än så av honom.

– De gjorde det de skulle utan att kräva för mycket av mig.

Ritva Hallberg, Trollhättan

Å ena sidan är Ritva Hallberg glad över möjligheten att äntligen få studera. Å andra sidan är hon förbannad. Konkursen var slöseri med pengar – en hel fabrik stod länge oanvänd. Och någon valuta för all skatt hon betalat har hon inte fått.

Ritva Hallberg

Ålder: 51 år

Bor: Trollhättan

År vid Saab: 26

Sista jobbet: Kvalitetsmätare

Gör nu: Studerar till undersköterska

Som chef var Victor Muller en av de bästa Ritva Hallberg haft under sina 26 år på Saab, säger hon. Helt uppenbart slet han hårt för att hitta köpare till företaget. Men i december 2011 började hon inse att det nog inte skulle gå. Konkursbeskedet beskriver hon som tungt, konstigt och definitivt. Det var märkligt att tänka sig att den stora och fina fabriken skulle tömmas på anställda och att alla maskiner skulle tystna.

– Några dagar senare skrevs vi in på Arbetsförmedlingen. Det var första gången någonsin för mig. Jag har jobbat sedan jag var 15 år.

På gymnasiet försökte lärarna få henne att plugga vidare eftersom hon hade läshuvud och höga betyg. Men hon ville jobba på kontor. Första barnet kom när hon var 19 år och då bestämde hon och dåvarande mannen att gå på olika skift i fabriken för att undvika dagis.

– Det blev linan istället för kontor.

”Jag har betalat skatt sedan jag var 15 år men har inte någon gång sedan konkursen träffat ”min” handläggare på Arbetsförmedlingen.”

De sista tio åren var hon lagledare på kvalitetsavdelningen. Det var ett jobb hon stormtrivdes med, självständigt men med höga krav. Dagarna efter konkurs väntade hon sig massiva informationsinsatser. Företaget, facket och Arbetsförmedlingen hade ju vetat vilka svårigheter Saab stod inför.

– Ingen kunde säga att de togs på sängen. Produktionen stod ju nästan stilla i ett år. Därför förutsatte jag att det skulle finnas omfattande information. Men så blev det inte.

Efter det första inskrivningsmötet på Arbetsförmedlingen hände inte så mycket, tycker hon. De fackliga representanterna var med på inskrivningsmötet men hon tyckte inte att de hade så mycket att säga, förutom information om lönegarantin. Hon hade velat ha information direkt om vart hon skulle vända sig, hur det skulle gå till att söka jobb och vad Arbetsförmedlingen kunde hjälpa till med. Frågorna var många.

– I början av januari ringde jag till Arbetsförmedlingen. Men de få gånger jag fick tag på någon sade de att jag fick vänta. Oftast var det upptaget.

Tillsammans med några arbetskamrater, ”tjejerna” som hon kallar dem, promenerade hon och pratade om allt som hänt och om framtiden. Strukturen i tillvaron var borta.

– Tidigare hade livet gått ut på att jobba, städa, laga mat. Nu var det borta och det var märkligt.

Efter några månader hörde en coach från Startkraft av sig. Hos honom pratade hon av sig om hur hon mätte och de pratade om vilka av hennes kunskaper som skulle

anges på ett cv. Tillsammans skrev de hennes cv och träffades därefter en gång i veckan under några månader. Hon sökte alla industrijobb hon hittade hos bemanningsföretag och på Volvo i Göteborg. Men ingen arbetsgivare hörde av sig. Lönegarantin tog slut och hon gick på a-kassa. Det blev allt jobbigare att tänka på framtiden. Ekonomin försämrades, trots att hennes sambo hade jobb. Men de sparade mindre och började tänka på vad saker kostade. Hon ville träffa sin handläggare på Arbetsförmedlingen och försökte få tag på honom. Han svarade aldrig i telefonen, men hon hade fått en tid för ett möte.

– När jag kom på överenskommen tid hade han slutat och jag fick ett nytt namn och en ny tid. Jag gick till det nya mötet och väntade i 45 minuter, men han kom inte. Då sade de att han inte var där. Det var förra våren. Sedan dess har jag inte hört av Arbetsförmedlingen.

Vem som berättade om globaliseringsfonden kommer Riva Hallberg inte ihåg. Men så fort hon fick höra talas om den letade hon upp ytterligare information. Hon insåg direkt att det här var en möjlighet att slippa gå hemma utan något att göra och samtidigt förverkliga drömmen om studier och slippa studielån.

– Jag skulle ha blivit knäpp av att fortsätta gå hemma. Och så visste jag att det behövdes folk i vården.

I juni 2012 året träffade hon den ansvariga handläggaren för globaliseringsfonden på Arbetsförmedlingen och fick information. Den var tydlig och bra. Hon hade rätt till bidrag från fonden och kunde söka en utbildning till hösten. Det blev undersköterskeutbildningen och i oktober startade kursen.

– Det var jobbigt i början. Jag har höga krav på mig själv och ville ha MVG i allt och det har jag nästan klarat i alla kurser.

För att dryga ut aktivitetsstödet jobbar hon extra hos ett bemanningsföretag med uppdrag inom vård och omsorg. Ibland får hon jobb i äldreomsorgen, ibland hos nyopererade som precis kommit hem. Den fördjupningskurs hon valt handlar om akutsjukvård och det är där hon hoppas få jobb till sommaren 2014 när utbildningen är klar. Men några fasta jobb hoppas hon inte på. Sådana verkar helt enkelt inte finnas inom vård och omsorg, konstaterar hon.

Även om Ritva Hallberg är säker på att ha någon form av jobb till sommaren är hon djupt besviken över det bristfälliga stödet hon fått. Coachen från Startkraft var visserligen bra, men av andra har hon fått höra att alla inte var lika nöjda. Jobbarkompisar från Saab har sagt att några av deras coacher nyss varit arbetslösa själva och inte hade speciellt mycket kunskap om vad som gällde. Arbetsförmedlingen är hon också, precis som många andra, mycket kritisk till.

– Jag har betalat skatt sedan jag var 15 år men har inte någon gång sedan konkursen träffat ”min” handläggare på Arbetsförmedlingen. Ingen hörde av sig och när jag själv försökte fick jag inte tag på någon handläggare heller.

Det enda hon fått av förmedlingen är handlingsplaner som hon kallar meningslösa.

– Som skattebetalare tycker jag att det är Arbetsförmedlingen och inte Startkraft som ska hjälpa mig.

LO borde ställa mer krav på Arbetsförmedlingen, anser hon. Som hon ser det är det förmedlingens uppdrag att hjälpa alla arbetslösa. Om regelverket har ändrats borde

LO jobba för att det ändras tillbaka så att också de som precis blivit arbetslösa får hjälp. Hon tycker också att LO borde kräva att man ställer högre krav på de coacher som anlitas inom ramen för TSL-avtalet. De måste kunna sina sak.

– Det är fel att anlita coacher som inte kan något.

Men även om hon anser att Arbetsförmedlingen ska arbeta på ett annat sätt, anser hon att krav ska ställas på de arbetslösa. Även om det som hände på Saab inte var de anställdas fel, har alla som blir arbetslösa ett eget ansvar för att hitta jobb.

– Det finns nog en del som haft jobbet som sitt enda och stora intresse och de får svårt att gå vidare, men det måste man göra. Även om självförtroendet är i botten och man kanske lever ensam måste man försöka hitta jobb.

Ritva Hallberg mobiltelefon ringer. Klockan är tio i tolv på dagen en fredag. Hon tittar på numret och konstaterar att det är bemanningsföretaget hon jobbar för. Den här fredagen hade hon avsatt för studier och lite fredagsfest med sambon på kvällen. Hon funderar på att inte svara, men gör det ändå. Arbetsgivaren undrar om hon kan börja jobba om en timme och arbeta till halv tio på kvällen. Hon säger ja.

– Sambon blir inte glad, men är man tillfälligt anställd har man inget val. Så är det.

Jörgen Hallberg, Trollhättan

Jörgen Hallberg vet att det låter märkligt – men för honom känns Saab-konkursen som högsta vinsten. Drömmen om att studera har blivit verklighet och han slipper studielån. Till sommaren 2014 hoppas han jobba som behandlingspedagog.

Jörgen Hallberg

Ålder: 43 år

Bor: Trollhättan

År vid Saab: 24

Sista jobbet: Truckförare på karosfabriken

Gör nu: Utbildar sig till behandlingspedagog

När han började på Saab som 18-åring för 24 år sedan var Jörgen Hallberg övertygad om att företaget alltid skulle finnas kvar. De första sex månaderna han arbetade betalades hans lön genom ett lönebidrag. En förlösningsskada gör att hans ena ben är lite kortare och han haltar, dessutom har han svårt att använda högerarmen. Saab ville testa hans förmåga och när det visade sig att han var lika snabb som alla andra vid monteringen fick han anställning och lön.

Han trivdes med jobbet, men tvingades av och till vara borta en hel del eftersom en rad operationer genomfördes. Sammantaget blev det 14 stycken, den senaste 2010. – Jag var alltså hemma stora delar av året när det var så oroligt på företaget. Men jag trodde aldrig att det skulle bli konkurs, säger han.

Ändå var det just konkurs eller uppsägning han brukade ange som skäl till att han skulle sluta på Saab. Drömmen var att arbeta med människor, helst unga. Men samtidigt kändes det otänkbart att säga upp en trygg fast anställning som gav vettig lön. Varje månad ska han betala drygt 2 000 i underhållsbidrag till de två barnen han inte bor med. Det var omöjligt att klara med studier som dessutom i värsta fall kunde leda till osäkra anställningsförhållanden. Så han blev kvar.

”Tänk dig att slippa köra truck och ha arbetskläder och istället göra skillnad för någon annan.”

Men till hans stora förvåning gick stora trygga Saab i konkurs. Många av hans arbetskamrater blev oroliga för vad som skulle hända. Jörgen Hallberg tog det ganska lugnt och gick på alla informationsmöten som Arbetsförmedlingen, Startkraft och IF Metall ordnade. Ganska snart fick han klart för sig att funktionshindret innebar att han tillhörde en prioriterad grupp hos Arbetsförmedlingen. Han fick tidigare än andra kontakt med en handläggare på förmedlingen och hon berättade att funktionshindret placerade honom i en grupp som prioriterades. Det innebar bland annat att arbetsgivare skulle erbjudas samma typ av lönebidrag som han fick under sin första tid på Saab. Och det var något bra, underströk handläggaren. Det gjorde honom mer intressant för arbetsgivarna.

– Det var lugnande att få höra att jag tillhörde en prioriterad grupp.

En coach från Startkraft hjälpte honom att göra ett cv – ”jag hade ingen aning om hur man skulle göra” – och han började söka jobb. Men de positiva beskederna uteblev. I mitten av mars var lönegarantin slut och han insåg att det skulle bli tufft att leva på akassan som gav 11 000 efter skatt. När underhållet och hyran var betald var det inte mycket pengar kvar. Men eftersom jobbsökandet inte gav något resultat började han fundera över alternativ. Den gamla drömmen om att studera vaknade och han pratade med coachen från Startkraft.

– Jag kommer inte ihåg hur jag fick höra om globaliseringsfonden, men det var nog strax före förra sommaren.

Coachen var uppmuntrande. De kom fram till att eftersom skolan inte gått så bra och betygen var för låga skulle han söka utbildningar som inte krävde betyg från gymnasiet. Till sist hittade de tre utbildningar till behandlingspedagog där skolan gör antagningar genom intervjuer. Den närmaste var Viskadalens folkhögskola utanför Borås.

– Jag har aldrig varit så nervös i hela mitt liv som när jag åkte på intervjun.

För att vara på den säkra sidan sökte han till flera skolor. Men sommaren kom och ingen skola hörde av sig så han sökte jobb igen.

– Ska jag vara ärlig var det jobb som jag inte ville ha. Jag hoppades så på att få komma in på utbildningen.

I början av augusti kom äntligen beskedet. Han var antagen på Viskadalens folkhögskola och stod som reserv i Jönköping. Efter ett möte på Arbetsförmedlingen fick han klart för sig att förmedlingen skulle betala reskostnaderna till Borås och kostnaden för folkhögskolan som var internat. Själv skulle han behålla samma ersättningsnivå som a-kassan men nu kallades den för aktivitetsstöd. Han började i augusti förra året och blir klar sommaren 2014.

– I början var det jobbigt att plugga men det är det inte längre. Det här är det bästa jag har gjort och något jag borde ha gjort för länge sedan, om jag hade haft modet.

Jörgen Hallberg är väldigt tacksam att coachen på Startkraft uppmuntrade honom att plocka fram drömmen om studier. Det är hennes förtjänst att de tankarna fullföljdes, anser han. Hon hittade lämpliga kurser som inte låg alltför långt bort. Men ibland var hon överdrivet uppskrivad, anser han. Allt skulle gå så väldigt bra och inget var någonsin svårt. Hon tecknade en bild som kändes överdrivet och forcerat optimistisk. Och ibland lovade hon för mycket.

– Jag hade hört att kontakten med coachen mest skedde i början och sen skulle den trappas ner och frågade om det. Men hon hävdade att vi skulle ses intensivt och länge.

Så blev det inte, konstaterar Jörgen Hallberg. Sedan han började skolan har de inte haft mycket kontakt. Och även om hans behov av en coach inte är speciellt stort tycker han inte om att coachen sade saker som hon inte menade. Samma sak gäller det faktum att hon aldrig kommit till skolan, trots att hon lovat. Handläggaren på Arbetsförmedlingen var bra tyckte han. Samtidigt anser han att det är något fel med hela upplägget på förmedlingen. Det är för mycket kontroll och för lite hjälp.

– Jag tycker att handläggarna ska vara mera aktiva och hjälpa till mer, inte minst oss som har funktionshinder.

IF Metall är han inte heller helt nöjd med. På skolan berättade en elev att det gick att söka speciella fackliga stipendier för dem som studerar på folkhögskola. Han ringde IF Metall i Trollhättan för att fråga om det var något som omfattade honom.

– Men ingen visste något och jag fick bara beskedet att själv ringa LO i Stockholm. Det tyckte jag var dåligt. De vet mer vilka man ska kontakta än vad jag gör. Ett samtal till Stockholm har jag väl ändå tjänat ihop till med min fackavgift?

Men det viktiga är den förändring som konkursen lett till för hans egen del. Till sommaren nästa år är han rätt säker på att ha någon form av behandlingsjobb.

– Något kommer jag att hitta. Tänk dig att slippa köra truck och ha arbetskläder och istället göra skillnad för någon annan.

Roland Harald, Vänersborg

Roland Harald är helt övertygad. Även om han med sitt lönebidrag knappt kostar en arbetsgivare någonting kommer han aldrig mer att få en anställning. Ingen vill anställa en 63-åring med protes i båda knäna.

Roland Harald

Ålder: 63 år

Bor: Vänersborg

År vid Saab: 39

Sista jobbet: Körde truck

Gör nu: Arbetslös, deltar i

jobb- och utvecklingsgarantin

När konkursen skedde var Roland Harald sjukskriven efter att ha fått en protes inopererad i högra knät. I det vänstra fanns redan en sedan januari samma år. Den 19 december var han på återbesök för kontroll av hur den senaste operationen hade gått. Då ringer telefonen.

– Det är min handläggare på Försäkringskassan. Hon säger, på fullt allvar, att min ersättning kommer att

minska eftersom jag nu är arbetslös. Hon hade hört om konkursen på radion, sade hon.

Roland Harald skrattar när han berättar. Han skrattar ofta. Han beskriver hur han försökte få handläggaren på Försäkringskassan att lugna ner sig.

– Kan vi inte ta det här efter jul? frågade jag. Nej sa hon, då är jag på semester. Men jag är hos doktorn nu, sade jag. Jaha, sa hon. Jag vill bara berätta hur det är nu efter konkursen.

Han skakar på huvudet. I pengar skulle det handla om 100 kronor mindre om dagen. En stor skillnad. Efter helgerna tog han sig med visst besvär till Arbetsförmedlingen för att skriva in sig. I samma lokaler skulle det också finnas folk från IF Metall som kunde ge information om vad som skulle hända med sjukpenningen. Det hade någon sagt i telefon. Han var till exempel orolig för att bli återbetalningsskyldig om han fick för hög sjukpenning. Kön till de olika handläggarna var lång och det var ganska besvärligt med det opererade knät. När han kom fram kunde ingen svara på hans frågor. Efter någon månad fick han fram besked på egen hand. Ersättningen från Försäkringskassan skulle inte ändras.

– Jag ringde upp handläggaren och frågade varför hon skrämt upp mig. Men hon vägrade gå med på att hon hade sagt det hon sade då.

”Det är kanske dags att lägga ner Arbetsförmedlingen helt och hållet. Några jobb förmedlas ju inte den vägen.”

Startkrafts coach hörde av sig efter några månader och ordnade en datorkurs som han ville gå. Problemet var bara att han fick fel adress och fel tid och missade första dagen. Vid nästa besök sade kursledaren till honom att kursen var för avancerad för någon som kunde så lite som Roland Harald. Han träffade coachen igen.

– Han skulle hjälpa mig att göra ett cv. Men han kom inte in i sin dator. Då frågade han mig hur man gjorde – mig som han hade skickat på kurs!

Roland Harald skrattar så tårarna rinner åt den absurda situationen. Coachen byttes ut och den nya var väldigt bra tycker han. Hon lärde honom att skriva cv och söka jobb. Den första handläggaren på Arbetsförmedlingen var också bra.

– Det var i Vänersborg. Hon var mänsklig och satt inte och pekade med hela handen som jag hört att de gjorde i Trollhättan.

Till exempel hjälpte den handläggaren honom att få en ordentlig undersökning av hans knän. Läkaren och därmed också Arbetsförmedlingen konstaterade därefter att han hade en funktionsnedsättning. Men i breven från Försäkringskassan stod det ”arbetsförmågan inte påverkad”. Roland Harald konstaterar leende att två olika myndigheter gjorde olika bedömningar. Han började ändå söka jobb och gick en annan datorkurs. Sammantaget har han sökt 150 jobb tror han. Bara några få gånger har arbetsgivare svarat.

– Nu när jag går in i jobb- och utvecklingsgarantin har jag fått en ny handläggare på Arbetsförmedlingen. Hon är inte lika bra som den förra. Jag pratade med henne i somras och hon var väldigt grinig.

Inför ett nytt möte hoppas han att en välgörande semester i bästa fall gjort handläggaren på bättre humör – något han har sagt till andra på Arbetsförmedlingen.

– Man måste ta det här med lite humor, annars går det inte.

Samtidigt är han undrande inför Startkrafts och Arbetsförmedlingens roller. Att arbetslösa ska gå mellan coacher och handläggare verkar onödigt, tycker han.

– Antingen det ena eller det andra. Det är kanske dags att lägga ner Arbetsförmedlingen helt och hållet. Några jobb förmedlas ju inte den vägen.

Han tycker också att facket borde ha en bättre informationsstrategi. När en konkurs inträffar behöver medlemmarna hjälp med klar och tydlig information. Men IF Metall's företrädare visste väldigt lite.

– Man kan ju knappast säga att konkursen kom utan förvarning. De hade god tid att förbereda information. Det är märkligt att de inte gjorde det.

Även om Roland Harald försöker använda humorn för att klara av den nya situationen tycker han att det är svårare än han föreställde sig. Bemötandet är sämre och motgångarna fler. Därför undersöker han nu möjligheten att gå i pension i förtid. Men ekonomiskt blir det inte någon bra affär. Jämfört med den ersättning han får i jobb- och utvecklingsgarantin ökar inkomsten med några tusenlappar.

– Men den blir ändå väldigt nära 10 800 och det brukar kallas fattigpension. Ändå har jag jobbat sedan jag var 16 år.

Markku Heikkinen, Trollhättan

Hösten 2011 bestämde sig Markku Heikkinen för att förverkliga en pojkdrom. Han gick en utbildning som innebar att han kunde söka jobb på norska oljeplattformar. Han ville skaffa sig alternativ om Saab lades ner. Men på Arbetsförmedlingen skrattade man åt honom.

Markku Heikkinen

Ålder: 46 år

Bor: Trollhättan

År vid Saab: 23

Sista jobbet på Saab: Sprutlackerare på måleriet

Gör idag: Har tillsvidareanställning på norskt offshoreföretag

När det blev mer och mer uppenbart att en konkurs närmade sig började Markku Heikkinen prata med sin fru om vad han skulle göra sedan.

– Jag berättade att jag alltid velat jobba på en oljeplattform. Vi bestämde att det var värt att försöka.

Han visste att det behövdes målare på de norska oljeplattformarna, men för att få jobb där måste man gå några kurser i bland annat säkerhet. Kurserna kostade sammanlagt 50 000 kronor. Men det var en investering som skulle ge jobb, resonerade paret Heikkinen. När konkursbeskedet kom deltog Markku Heikkinen i sin första kurs. Därför missade han också möjligheten att skriva in sig på Arbetsförmedlingen. Men han åkte till Saab och lämnade sina nycklar.

– Även om jag hade mycket på gång kändes det konstigt.

Han visste att lönegarantin skulle räcka fram till mars och var därför inte orolig för ekonomin. Till våren skulle företagen på oljeplattformarna börja anställa och han var säker på att han skulle vara en av dem som anställdes. Säkerhetskursen övergick till en datakurs på distans under januari. Det innebar att medan hans gamla arbetskamrater började fundera över framtiden, satt han hemma och pluggade. Men efter några månader hörde en coach från Startkraft av sig. Även om Markku Heikkinen visste att jobb väntade i Norge tog han gärna emot hjälp.

– Jag ville veta hur man skrev cv, det hade jag aldrig gjort tidigare. Coachen hjälpte mig också att ta fram underlag från Norge. Listor på företag som sökte folk och annat.

”Det verkar som man ska komma till Arbetsförmedlingen och vara helt nedbruten och inte som jag veta precis vad man vill och vad jag behöver hjälp med.”

När lönegarantin tog slut skrev han in sig på Arbetsförmedlingen. Han träffade en handläggare som ville veta hur han såg på framtiden. Han berättade om planerna på jobbsökeri i Norge.

– Han skrattade åt mig och sade att det är ett hårt jobb att jobba på plattformar och kallade det för fantasier.

Personen som skrev in honom var inte hans handläggare, men av tidigare arbetskamrater hade han fått veta att alla arbetslösa ska ha en egen och undrade vem som var hans.

– Jag fick ett telefonnummer och ringde till honom. Han visste ingenting.

Markku Heikkinen undrade om han skulle skicka sin cv till handläggaren. Men det behövdes inte fick han veta ”det tar vi sen”, sade handläggaren.

– Han sa att om jag behövde få kontakt med honom kunde jag ju höra av mig någon gång efter sommaren. Då visste jag att vi aldrig skulle ses och det kändes skönt.

Det blev som han tänkt sig. I april fick han jobb i Norge. Företaget ordnade med flyg mellan Göteborg och Bergen. Sista sträckan, ut till plattformen, sker med helikopter. Första resan var lite han lite nervös.

– Det var storm och det tog ett tag innan vi kunde landa. Men det var precis som jag föreställt mig.

Sedan den första resan har han haft jobb hela tiden, men han har bytt företag en gång. Lönen är högre, villkoren fantastiska med god mat och med hög standard i hytten där han bor på plattformen. Och allt är gratis när han jobbar. Ibland jobbar han två veckor i rad med tre veckors ledighet, ibland tre veckor med fyra veckors ledighet.

– Jag är hemma mer nu än när jag jobbade på Saab. Ofta tänker jag att det här borde jag ha gjort tidigare. Men det behövdes en konkurs för att jag skulle ta steget.

Flera gånger återkommer han till bemötandet på Arbetsförmedlingen. Det rimliga hade varit att förmedlingen hjälpt till med kostnaderna för utbildning, resa och hotell som han själv betalade.

– De tyckte att jag skulle vänta på globaliseringsfonden men då hade allt tagit mycket längre tid. Jag hade ingen lust att vänta.

Nu kan han leva med att det kostade 50 000 kronor. Men att handläggaren skrattade åt honom kan han inte acceptera.

– Det verkar som man ska komma till Arbetsförmedlingen och vara helt nedbruten och inte som jag veta precis vad man vill och vad jag behöver hjälp med.

I juli 2013 ändrades familjens situation igen. Då blev hustrun Birgitta arbetslös när den fabriken hon jobbade på i Uddevalla lades ner. Sedan dess har mycket åter kretsat kring Arbetsförmedlingen.

– Hon fick besked att det var hennes ansvar att träffa sin handläggare före 20 september och hon har ägnat massor med tid åt att försöka träffa henne. Men det har inte lyckats.

Nu tror både Markku Heikkinen och hans fru att Arbetsförmedlingen glömt bort henne. Båda är mycket kritiska.

– Enligt namnet ska jobb förmedlas, men så är det ju inte. Dessutom verkar det finnas mindre pengar till de som blir arbetslösa efter Saab. Nu finns inga pengar från EU. Det är orättvist, säger han.

Kent Johansson, Stora Mellby

När konkursen var ett faktum bestämde sig Kent Johansson för att ta det lugnt. Han skulle inte hoppa på första bästa jobb och inte känna sig stressad. Däremot tog han tag i det egna kontaktnätet. Nu har han ett fast jobb.

Kent Johansson

Ålder: 47 år

Bor: Stora Mellby

År vid Saab: 27

Sista jobbet: Jobbade med prototypbilar

Gör nu: Anställd som prototypchef på företaget Techroi Fuel Systems i Trollhättan

Den 19 december 2011 gick Kent Johansson till "sin" prototypverkstad och släckte ner adventsljusstakarna. Ingen skulle arbeta över jul. Men trots konkursen var han övertygad om att alla skulle komma tillbaka efter helgerna. Han älskade de båda jobb han hade på företaget. Det ena var att bygga prototypbilar i den tekniska verkstaden. Ett avancerat jobb med stor självständighet och nära samarbete med konstruktörer och ingenjörer. Det andra jobbet var kanske ännu roligare. Som gammal rallyförare var

han en av dem som ingick i "Saab Performance Team", en grupp anställda som åkte världen runt och körde bilshower och hade körskola för återförsäljare och intresserade.

– Vi var överallt och körde. Det var väldigt roligt.

Men det blev ingen fortsättning efter helgerna. Istället väntade inskrivning hos Arbetsförmedlingen. Någon direkt oro kände han fortfarande inte. Det skulle ordna sig på något sätt. Medan lönegarantin gällde passade han på att greja hemma. Några renoveringar som aldrig blivit genomförda kunde äntligen göras. I april/maj tog lönegarantin slut och det blev dags att börja stämpa. Han träffade en coach från Startkraft några gånger som hjälpte honom att skriva cv och han fick kontakt med en handläggare på Arbetsförmedlingen.

– Båda var bra, absolut. Jag har inget ont att säga om dem. Men samtidigt var jag ganska självgående.

"Jag satt inte bara och väntade på att folk skulle ringa utan pratade hela tiden med folk och undersökte vad som var på gång."

Till sommaren började han söka jobb. Bemanningsföretaget Lernia ringde så snart de fått hans cv och ville att han och några tidigare arbetskamrater skulle söka jobb på Volvos prototypverkstad i Göteborg. Men innan det var dags att ta ställning till om han skulle orka pendla till Göteborg varje dag kom beskedet att Volvo skulle minska på personal. Istället började Kent Johansson undersöka vad hans tidigare arbetskamrater och chefer gjorde. Det visade sig att många hade startat konsultfirmor.

– Jag ringde ett gäng som jobbade med ett projekt som handlade om rostfria tankar. Det hade vi sysslat med på Saab och nu fortsatte de.

Men arbetet hade precis inletts och det fanns ännu inget behov av att bygga prototyper och inte några pengar till att anställa. Samtidigt insåg Kent Johansson att det som var på gång skulle komma att vidareutvecklas och då gällde det att vara med. Han hade hört talas om att det inom ramen för globaliseringsfonden fanns möjligheter till praktikplatser.

– Jag talade med handläggaren som hade hand om fonden och hon var jättebra. Hon ordnade med en praktikplats och jag kunde börja.

Han praktiserade i sex månader på företaget som växte och nu behövdes en prototypverkstad.

– Då hyrde de prototypverkstaden på Saab! Exakt samma ställe som jag jobbat på tidigare, alltså.

Precis före jul 2012 fick han nycklarna till verkstaden. I början var han där ensam och byggde, men efter några månader började han rekrytera gamla arbetskamrater.

– Det var självklart kul. Men märkligt att komma tillbaka till de gamla lokalerna. Allt var som när vi lämnade. Eftersom det var jul tände jag adventsljusstakarna.

Nu är Kent Johansson prototypchef, eller manager som han säger. Som tjänsteman har han lämnat IF Metall och gått med i Unionen. Lönen är högre och arbetsuppgifterna är ännu roligare än tidigare. Han är övertygad att det var riktigt att inte hoppa på första bästa jobb.

– Men jag satt inte bara och väntade på att folk skulle ringa utan pratade hela tiden med folk och undersökte vad som var på gång. Ett brett kontaktnät tror jag är viktigare för att få jobb än Arbetsförmedling och Startkraft.

Även om han är nöjd med den hjälp han fick från Startkraft har han upptäckt skillnader jämfört med tjänstemännens system. Där finns mer pengar till utbildning och mer långsiktiga insatser.

– Jag vet att tjänstemännens avtal funnits mycket längre så det kanske finns mer pengar i det systemet. Men jag tror att det vore bra om det gick att bygga ut TSL-avtalet så att det finns mer pengar att använda till utbildning för de som behöver det, till exempel äldre.

Martin Karlsson, Uddevalla

I början önskade Martin Karlsson bara att allt var som vanligt igen. Och han ville vara i fred. Men coachen från Startkraft fick honom att se på vilka möjligheter som fanns istället för att bara se allt som måste göras. Några månader senare hade han fast jobb och han stormtrivs.

Martin Karlsson

Ålder: 36 år

Bor: Uddevalla

År vid Saab: 15

Sista jobbet: Tillverkade program till fräsmaskiner

Gör: Projekterar kontaktledningar för spår- och tågtrafik

Martin Karlsson började jobba på Saab 1996, direkt efter skolan. Då var han färdig gymnasieingenjör efter att ha gått treårig teknisk linje och därefter pluggat ytterligare ett år. Han trivdes med jobbkompisarna och med jobbet, även om han som alla andra gnällde över jobbet av och till. Under sina fjorton år på Saab hann han med att arbeta på tre olika avdelningar. Första gången han insåg att det skulle kunna bli uppsägningar på Saab var 2005. Han var

på en väldigt liten avdelning bestående av fyra personer, en av dem var en studiekamrat och han blev uppsagd.

Men någon riktig osäkerhet kände inte Martin Karlsson. När många jobbkompisar i produktionen fick gå hem våren 2011, var han kvar. På den avdelning han jobbade på fanns det fortfarande jobb. Men det var rätt kusligt – de var ett 20-tal personer i ett hörn av fabriken där det i vanliga fall brukade röra sig hundratals personer. Lite halvhjärtat sökte han några jobb och var på en intervju hos det företag som den tidigare pluggkompisen flyttat till. Han fick jobb men eftersom det bara var tillfälligt valde han att stanna kvar på Saab. För även om mycket var osäkert hösten 2011 var han ändå fast anställd där. Och skulle det gå så illa att konkursen var ett faktum kände han sig säker på att få ett nytt jobb. Så kom beskedet 19 december 2011.

”Första träffen kändes olustig. Man visste inte vad som skulle hända och längtade bara att allt skulle bli som vanligt igen.”

– Det var märkligt och det som var tråkigt var att våra fackliga representanter inte visste så mycket. Det hade varit skönt om de hade kunna säga lite mer om vad som skulle hända. Men de visste lika lite som vi.

Och osäkerheten fortsatte, anser han. Som han minns det fick han och andra metallare information av de jobbkompisar som var tjänstemän. De hade i sin tur fått information av TRR.

– Man glömmer men som jag minns det dröjde det till i början av januari innan vi fick träffa folk från Startkraft och Arbetsförmedlingen, säger han.

Då hade de blivit kallade till en gemensam träff via brev. Vad Startkraft var visste han inte riktigt, kanske något som hade med LO och TRR att göra?

– Första träffen kändes olustig. Man visste inte vad som skulle hända och längtade bara att allt skulle bli som vanligt igen.

Beskedet från Startkraft och Arbetsförmedlingen var att alla skulle sätta igång och söka jobb. Det var också jobbigt tyckte han. Känsloerna var i olag, han hade behov av

att sörja att tiden på Saab var över. Han ville vara i fred – och ville inte höra på allt som skulle och borde göras.

– Samtidigt ville man inte vara i fred. Det var dubbelt.

Första träffen med coachen från Startkraft kommer han väl ihåg. Hon pratade om alla möjligheter han hade. Han kunde starta eget och göra en rad andra saker.

– Det var bra, jag började tänka på framtiden och fick en knuff.

Fast aktiv hade han redan varit på egen hand. Han hade tagit fram ett cv och sökt jobb. Ett företag i Norge vill anställa honom men det skulle ha inneburit långpendling. Så pratade en jobbkompis med sin coach om honom och berättade att han var duktig på att rita i datorn. Coachen visste att ett företag i Göteborg gärna tog emot folk som var duktiga på det.

– Han visste att företaget inte annonserade utan att det gick via kontakter.

Tipset från coachen gav resultat. Företaget tog gärna emot Martin Karlsson som praktikant.

– Tack vare Startkraft fick jag alltså höra talas om företaget och fick en praktikplats. Arbetsförmedlingen såg till att jag fick pengar i väntan på första lönen. Det var det enda Arbetsförmedlingen gjorde, säger han.

Den 20 mars 2012 började han på företaget. Efter praktikperioden blev han provanställd i sex månader och därefter fast anställd. Trots långa resor mellan Göteborg och Uddevalla där han bor stormtrivs han och han lär sig nya saker.

För Martin Karlsson är det inte helt enkelt att säga hur och när Arbetsförmedlingen och Startkraft borde inleda sitt arbete med dem som blivit arbetslösa. Å ena sidan ville han ha mycket information tidigt – å andra sidan ville och behövde han vara i fred. I hans fall blev det kanske någorlunda rätt, men det är svårt att säga hur det ska gå till, tycker han. Hans enda möte med en arbetsförmedlare var när ersättningen för praktikplatsen skulle klaras ut. Han minns hur överlupna av jobb alla verkade vara på Arbetsförmedlingen.

– Det var ju så det var. Det var massor av folk som drabbades samtidigt. På Arbetsförmedlingen gjorde de säkert så gott de kunde.

Stefan Karlsson, Trollhättan

Redan före konkursen visste Stefan Karlsson hur det var att bli uppsagd från Saab. Det blev han 2009 och fick gå hemma några månader innan företaget behövde honom igen. Då trodde han att det var för gott, men till hans stora förvåning fick han och alla andra sluta två år senare.

Stefan Karlsson

Ålder: 32 år

Bor: Trollhättan

År vid Saab: 12

Sista jobbet: Montör

Just nu: Jobbar på ett industri-företag i Färjelanda men är anställd av ett bemanningsföretag

Nästan hela Stefan Karlssons släkt har någon gång jobbat på Saab: mamma, pappa, bror och morbror. De flesta av hans kompisar jobbade också där. När företaget skulle minska på personalen 2009 och Stefan Karlsson var en av dem som blev uppsagd var det därför väldigt jobbigt. En coach från Startkraft försökte uppmuntra honom men det hjälpte inte mycket. – Jag sökte jobb, gick hemma, klättrade på väggarna och ville bara tillbaka. Inga arbetsgivare hörde av sig och självförtroendet fick sig en knäck.

Men efter några månader hörde hans tidigare chef på Saab av sig. Orderläget var bättre och Stefan Karlsson behövdes igen. Det var ”jackpot” som han beskriver det. Allt blev som vanligt igen. Men under 2011 blev han orolig när produktionsstoppet skedde och lönerna inte utbetalades. Med tanke på vad som hade hänt några år tidigare bestämde han sig för att söka andra jobb och att ställa in sin första resa utomlands. Han hade tänkt fira sin 30-årsdag i Thailand, men avbeställde den för att spara pengar.

– Inget företag hörde av sig och jag vet faktiskt inte vad som hade hänt om de gjort det. Det hade nog varit svårt att slita sig från ett företag man varit på i tolv år.

”Han ville lära känna mig först. Det kändes som han förstod mig och det var skönt.”

De flesta av hans släktingar hade slutat på Saab några år tidigare och gått till andra företag. Stefan Karlsson hade svårt att tänka sig att en konkurs verkligen skulle inträffa.

– Trots produktionsstoppet var vi på jobbet. Det var vår chef som var övertygad om att produktionen skulle komma i gång. När konkursbeskedet kom trodde jag inte att det var sant.

Inskrivningen hos Arbetsförmedlingen gick smärtfritt, men hans oro för ekonomin var stor. Han hade köpt en bostadsrätt några år tidigare och hade lån och räntor att betala. Eftersom Saab inte betalade ut lönerna i tid och lönegarantin dröjde räckte inte pengarna. Men i stället för att låna av banken vände han sig till sin mamma.

– Det kändes bättre på något vis.

Direkt när han fick träffa ”sin” coach från Startkraft insåg han att det var en person han gillade mycket bättre än coachen han hade träffat två år tidigare. Det bästa var att coachen tog det lugnt.

– Han ville lära känna mig först. Det kändes som han förstod mig och det var skönt.

Coachen tyckte att Stefan Karlsson var tydlig och bra med vad han ville och därför inbjöds han att delta när arbetsmarknadsminister Hillevi Engström besökte Trollhättan.

– Jag beskrev hur man mår, att det inte går att sitta och söka jobb framför en dator hela dagarna, att man måste göra annat också.

Ett av de jobb han hade sökt på eget initiativ var hos bemanningsföretaget Lernia. I slutet av augusti hörde de av sig och erbjöd jobb på Volvo i Göteborg. Men redan efter två och en halv månad varslade Volvo personal. Han var en av de varslade och i mitten av oktober var han arbetslös igen. Kontakten med coachen återupptogs och Stefan Karlsson berättade att hans dröm var att antingen jobba som testbilsförare eller budbilsförare. Han ville lämna det monotona industrijobbet och sökte många jobb. Oftast hörde inte arbetsgivarna av sig över huvud taget. Det irriterar honom. Någon form av besked är de skyldiga att ge alla som söker jobb, anser han. Via Manpower fick han jobb på Ikea i Uddevalla genom en kompis som rekommenderat honom. Han var dock bara där i fyra dagar eftersom Manpower hävdade att Ikea inte varit nöjt med honom.

– Jag tror faktiskt att det var fel.

Manpower hörde av sig igen. Nu var det ett industriföretag i Färjelanda som tillverkar plastdetaljer som ville att han skulle börja där den 1 april. Det innebar lite längre resor eftersom företaget ligger knappt sex mil från Trollhättan och dessutom handlade det om ett tämligen hårt jobb. Men det var ett jobb och därför började han där och arbetade där fram till sommaren 2012.

– Jag blev tillsagd att säga upp mig under de veckor företaget var stängt och gå på akassa under den tiden. Alternativet var annars att gå utan lön.

Han sade upp sig och kom tillbaka till samma företag efter fyra. Och efter några månader kom det efterlängtade beskedet. Manpower erbjöd en tillsvidareanställning som han tackade ja till. När vi ses är Stefan Karlsson sjukskriven i en vecka. Hans ärvda problem, restless legs, som gör att det kryper i benen när han ska sova har lett till stora sömnproblem. Periodvis sover han därför bara en till två timmar per natt, vilket var fallet i början av september. Till sist sade hans arbetskamrater ifrån och skickade iväg honom till företagsläkaren som sjukskrev honom.

– Hade jag varit på Saab eller haft ett annat fast jobb hade jag sjukskrivit mig tidigare, men när man har en tillfällig anställning är det svårt. Jag vill inte bli av med det här jobbet också.

Hans mål är en fast anställning, även om det handlar om ett industrijobb. Då skulle han slippa den oro och osäkerhet han nu känner inför framtiden. Han tycker att de han talat med på Arbetsförmedlingen under perioderna av arbetslöshet inte har visat någon förståelse för hur det är att vara arbetslös.

Hans coach var däremot bra. Inte minst samtalen som gav honom mer självförtroende och energi var bra. Samtidigt tror han att han skulle ha kunnat få mer hjälp. Men han har svårt att be om stöd och har svårt att visa att han inte kan.

– Ber man inte om hjälp på Arbetsförmedlingen så händer inget. Det var kanske dumt men jag kunde inte.

När drömmen om ett nytt fast jobb är infriad börjar Stefan Karlsson fundera över om det inte är dags för den inställda utlandssemestern.

- Den ska bli av, men jag tar det lite lugnt ännu så länge.

Piia Kähkönen, Vargön

Först nio månader efter konkursen började Piia Kähkönen, vice ordförande för verkstadsklubben, fundera över sin egen framtid. Hon gick högskolekurser för att validera sin fackliga erfarenhet. Men till hennes stora besvikelse ledde inte studierna till ett nytt jobb. Hon blev arbetslös som så många andra.

Piia Kähkönen

Ålder: 41 år

Bor: Vargön

År vid Saab: 20

Sista jobbet: Vice ordförande för verkstadsklubben

Gör nu: Läser in gymnasiekompetens

Piia Kähkönen har tänkt mycket på den intensiva tiden före och efter konkursen. Så här efteråt inser hon att det dröjde ett drygt år innan hon började slappna av. Medlemmarna hade ständiga frågor som hon ville lämna svar på och det var först sommaren 2012 som hon började slappna av.

Hon har rannsakat sig själv och frågat om det är något hon som facklig företrädare kunde ha gjort anorlunda.

– Jag tycker att vi klarade det bra. Vi lade snabbt upp en informationsstrategi som fungerade.

Själv var hon in i det sista övertygad om att Victor Muller skulle hitta finansiering till företaget. Med alla satsningar som skulle ske, en ny bilmodell och många fabriksinvesteringar, var det omöjligt att tänka på nedläggning. Men när beskedet väl kom jobbade hon hårt för att medlemmarna skulle få

så bra information som möjligt och att alla papper de behövde samlades in. De första veckorna efter konkursen arbetade hon och Håkan Skött, ordförande för verkstadsklubben, på Saab. När företaget stängde arbetade de hemifrån, men snart insåg avdelningen att de behövdes där. Det fanns så många frågor från så många Saabanställda att den ordinarie personalen på avdelningen inte skulle hinna med. Därför anställdes Piia Kähkönen och Håkan Skött på heltid i början av februari som en tillfällig lösning. Uppdraget handlade om allt från att sortera i verkstadsklubbens arkiv som hastigt flyttats från Saab till avdelningen, till att prata med oroliga medlemmar och med konkursförvaltaren.

– Det kändes bra att få fortsätta vara stöd. Vi kunde också tjata på konkursförvaltaren om papper som vi ansåg att medlemmarna behövde.

”När medlemmarna beskrev hur de blivit bemötta av Startkraft respektive av Arbetsförmedlingen var det stor skillnad till Arbetsförmedlingens nackdel.”

Men hösten 2012 tyckte IF Metall att det räckte med en extra person på avdelningen och Piia Kähkönen började fundera över sin egen framtid. En av coacherna på Startkraft lanserade idén att de fackligt aktiva på Saab borde få möjlighet att validera sina fackliga kunskaper. En kurs startades på högskolan dit både fackligt aktiva från Saab och andra kunde söka. Piia Kähkönen sökte och blev antagen. De läste ledarskap, organisationspsykologi och arbetsrätt.

– Kursen kallades personalledning och var jättebra, trots att allt utom arbetsrätt var svårt.

I maj hade hon klarat av alla tentor och därmed omvandlat sina fackliga kunskaper till 37,5 universitetspoäng. Arbetslös började hon söka olika lediga personaljobb.

Flera ansökningar ledde till intervjuer och vid ett tillfälle stod valet mellan henna och en annan person.

– Jag fick inte jobbet eftersom jag saknade erfarenhet att jobba med arbetsgivarsidan, och det är ju onekligen svårt att göra något åt om man varit fackligt aktiv.

Det första besöket på Arbetsförmedlingen kändes jobbigt. Hon hade varit där många gånger tidigare, men då som företrädare för IF Metall. Nu var hon där som sig själv. Dessutom hade hon hört många medlemmar berätta att de kände sig illa behandlade.

– Jag var orolig för hur jag skulle bli behandlad och om jag skulle träffa på medlemmar. De kunde tro att jag var där som IF Metalls företrädare. Men den här gången handlade det om mig.

Första besöket gick bra. Bemötandet från handläggaren var ok och inga medlemmar såg henne. Hon kunde uppträda som vem som helst. Men svårigheten att få jobb efter de första högskolekurserna ledde till att hon började fundera mer över framtiden. Trots en mängd ansökningar fick hon inga jobb. Därför fattade hon beslutet. Hon skulle fortsätta studierna.

– Nu läser jag in alla gymnasieämnen jag behöver för att söka till en högskoleutbildning nästa höst. Vilken utbildning det blir vet jag inte. Kanske någon form av personalfunktion.

Studierna gör att ekonomin blir sämre, eftersom hon lever på studielån och sambon som är snickare är arbetslös. Fortfarande tycker hon att konkursen var tråkig och onödig. En insikt efter konkursen var att Saab tog ett stort ansvar som arbetsgivare. När andra företag hade anställt en del av hennes arbetskamrater på lönebidrag, anställde Saab dem utan bidrag.

– Problemet är bara att många av dem har svårt att hitta andra jobb i dag.

Under tiden på avdelningen fick hon inblick i hur det gick för många medlemmar. Hon har också kommit till insikt om Arbetsförmedlingens oförmåga till individuell stödpassning.

– Coacherna från Startkraft följde till exempel med dem som behövde hjälp på möten och när de skulle träffa arbetsgivare. Men inget sådant skedde från arbetsförmedlarnas sida.

Arbetet präglades av en fyrkantighet som inte bara kan förklaras av att arbetsförmedlingarna måste följa olika regler, anser hon.

– När medlemmarna beskrev hur de blivit bemötta av Startkraft respektive av Arbetsförmedlingen var det stor skillnad till Arbetsförmedlingens nackdel. Det är omöjligt att hävda att skillnaden beror på olika regelverk. Det måste ha med attityder till arbetslösa att göra.

Thomas Lanz, Främmestad

Först skulle han ta det lugnt någon månad. Sedan skulle han bestämma vilka jobb han verkligen ville ha och söka dem. Det gjorde Thomas Lanz och hade jobb fem dagar efter det att lönegarantin hade tagit slut.

Thomas Lanz

Ålder: 62 år

Bor: Främmestad, några mil från Trollhättan

År på Saab: 39 år

Sista jobbet på Saab: Mekaniker

Gör nu: Arbetar som personlig assistent och behandlingsassistent

Bortsett från de allra sista åren, trivdes Thomas Lanz väldigt bra på Saab. Jobbarkompisarna var bra, arbetsuppgifterna självständiga och det fackliga uppdraget utvecklande. Men sedan skedde en omorganisation på Saab Power Train där han jobbade de sista åren och jobbet blev mer styrt.

– Det var tur att jag var huvudskyddsombud och fackligt aktiv på halvtid. Annars hade jag nog inte stannat kvar.

För även om han närmade sig de sextio var Thomas Lanz övertygad om att det var möjligt att hitta ett annat jobb. Kunskaperna från de fackliga kurserna och engagemanget som lekmannaövervakare inom kriminalvården borde öppna för jobb utanför industrin, var slutsatsen. När konkursen skedde började han därför göra listor på vad han kunde. Men inte omedelbart. Först tog han det lugnt i någon månad. Som huvudskyddsombud hade han fått tala med många oroliga medlemmar som hört av sig.

– Jag behövde landa själv och fundera över vad jag ville göra.

”Arbetsförmedlingen borde inspirera fler att ta steget till vård och omsorg.”

Några av mötena med och råden från coachen från Startkraft var bra. Inte minst uppmaningen

att göra en ordentlig lista över det han kunde. Listan över alla fackliga kurser blev lång. Allt från missbruk till psykisk ohälsa. Till dem lade han det han lärt sig i kriminalvården. Nästa steg var att skriva cv och ansökningsbrev.

– Men det ville jag göra själv. Om coachen hjälpte mig tänkte jag att breven blir som alla andras. Så jag skrev utan att han tittade. Jag tog med alla kurser och att jag hade jobbat fackligt.

I mars hittade han annonser på jobb han verkligen ville ha. Ett som personlig assistent och ett annat som behandlingsassistent på ett hem för missbrukare. Han kallades till intervju till båda – och fick dem. Sedan dess jobbar han ungefär halva tiden som personlig assistent och den andra halvan som behandlingsassistent.

– Jag stormtrivs! Jag får jobba med människor och eftersom mycket av arbetstiden är förlagd till nätter och kvällar tjänar jag bättre än på Saab.

Fast anställning är det dock inte fråga om. Och någon sådan blir det heller inte, det är han övertygad om.

– Det är ok eftersom jag inte har så långt till pensionen men om jag hade varit 40 hade det varit annorlunda.

Bland dem som jobbade på Saab finns det säkert många som skulle passa i omsorgsarbete, tror han. Men merparten törs inte pröva. Själv kunde han ta steget tack vare sin tidigare kontakt av kriminalvården och för att hade gått fackliga kurser.

– Arbetsförmedlingen borde inspirera fler att ta steget till vård och omsorg.

Britt-Marie Larsson, Trollhättan

Nästan 60 år och med all arbetslivserfarenhet från Saab. Britt-Marie Larsson insåg att hon hade skäl att oroa sig för framtiden när konkursen var ett faktum – men hon bestämde sig för att hålla emot. I dag är hon mindre trött och gladare i jobbet som vicevärd.

Britt-Marie Larsson

Bor: Trollhättan

Ålder: 58 år

År vid Saab: 38

Sista jobbet på Saab: Justerare i måleriet

Gör nu: Vicevärd i HSB-förening

Britt-Marie Larsson var 18 år när hon började på Saab 1974. Sedan dess har hon jobbat på många ställen i företaget. Sämst var det på monteringen, där hon med sina knappa 160 centimeter inte nådde upp till alla maskiner. Bäst trivdes hon mot slutet som justerare på ”end of line” som det kallades, alltså i slutskedet av linan. Inte någon gång under alla år tänkte hon på att söka jobb utanför Saab. Ett skäl var att det var omöjligt att komma på alternativ, ett annat

var bristen på självförtroende.

– Det var tryggt på Saab, jag visste vad jag var bra på men visste inte om jag kunde något annat.

Men redan några år innan konkursen började hon inse att företaget hade stora svårigheter. Höga chefer som slutade. Produktionsstopp. Löner som uteblev. Det var en del prat på rasterna. När beskedet kom var det därför skönt.

”Coacherna var extremt positiva. Det blev fel, folk orkade inte höra det där i början.”

– Väntan och osäkerheten var över. Men

många var jätteoroliga för den egna ekonomin och för vad som skulle hända.

Själv hade hon inga skulder och tänkte att något jobb skulle hon väl ändå kunna utföra. Inskrivningen hos Arbetsförmedlingen gick smärtfritt och hon gick på alla möten som arrangerades. Hon visste också att det fanns ett avtal mellan LO och Svenskt Näringsliv som innebar att Startkraft skulle anlitas för att hjälpa de som drabbades. Allt Startkraft gjorde var dock inte bra, jobbmässaorna fungerade till exempel inte.

– De tog hit företag från Stockholm men det kändes mest som jag fick bekräftelse på att jag inte var intressant.

Hon fick en egen coach som hon tycker var väldigt bra. Men en del gemensamma möten som Startkraft arrangerade blev överdrivna.

– Dit kom saabare som just hade fått benen avklippta och mådde dåligt. Men coacherna var extremt positiva. Det blev fel, folk orkade inte höra det där i början.

Uppmaningen att alla skulle gå ut och söka jobb på egen hand genom att lämna sitt cv till olika företag var inte heller bra.

– Med tanke på hur en del mådde var det otänkbart och det gjorde att de mådde ännu sämre.

Coachen fick henne inse att hon faktiskt kunde en hel del; listan från Saab över alla jobb hon utfört var trots allt ganska lång. Men under en kort period ökade ändå oron. Det kändes som om det var omöjligt att hitta nytt jobb och det var svårt att föreställa

sig vad hon kunde och ville göra. Efter några veckor lättade pessimismen och hon kunde blicka framåt igen.

– Långa promenader och många samtal med min bästa vän hjälpte till.

När lönegarantin var slut och det var dags för a-kassa började hon genast räkna dagar. Ersättningen gällde i 300 dagar. För att öka kompetensen och för att träffa folk gick hon en kombinerad dator- och svenskurs mellan maj och augusti. Hela tiden sökte hon också jobb men utan resultat. Kontakterna med Arbetsförmedlingen var dock positiva.

– En del har varit helt knäckta av Arbetsförmedlingen, jag har hört folk som gråter när de går därifrån. Jag har aldrig träffat på någon otrevlig människa även om jag inte haft så mycket att göra med folk på förmedlingen.

Men tiden gick och a-kassedagarna tickade på. I slutet av sommaren tänkte hon att det kanske ändå fick bli ett jobb i våren – trots att hon inte hade lust. Då inträffade det hon själv betraktar som magiskt. Hon var suppleant i styrelsen för den HSB-förening hon bodde.

– Vicevärden hade avlidit och styrelsen sökte en ny. På ett styrelsemöte diskuterades lösningar och då frågade de mig om inte jag kunde bli vicevärd. Jag blev skitträdd!

Men hon sade inte tvärnej utan gick hem och funderade. Till sist kom hon fram till att det nog skulle vara möjligt att lära sig. Även om oron för att inte klara av uppdraget var stor.

– Då kom Arbetsförmedlingen på den strålande lösningen att jag kunde praktisera ett halvår med hjälp av pengar från globaliseringsfonden för att pröva på.

Praktikplatsen gjorde också att det var lättare att fråga andra i styrelsen och att acceptera att hon inte kunde allt från början. Betala räkningar, ringa till olika företag som ska utföra saker i föreningens lägenheter, ta hand om överlåtelser av lägenheter och hantera parkeringstillstånd – listan över de nya arbetsuppgifterna var lång. Men vid årsskiftet visste hon att det skulle gå och hon blev formellt anställd.

– Lönen är lägre och det var en stor omställning, men jag har inte ångrat mig.

Även om det ordnat sig för Britt-Marie Larsson är hon orolig för en del gamla arbetskamrater som mår dåligt. Som låser in sig och isolerar sig. Alla har visserligen ett eget ansvar för att bryta arbetslösheten. Men Arbetsförmedlingen och Startkraft borde vara mer lyhörda för vilka behov olika individer har, tycker hon.

– Nu ska alla göra allt själva. Många har inte den förmågan utan måste få hjälp. En del som blir besvikna på Arbetsförmedlingen tar säkert ut saker de bär på själva. Men jag tycker ändå att det är Arbetsförmedlingen som ska hjälpa dem.

Hon tycker också att facket borde ha varit tydligare. I samband med konkursen var det många fackliga företrädare som visade stor osäkerhet. Det smittade av sig på medlemmarna. Hösten 2013 har det gått två år sedan Britt-Marie Larsson började inse att Saab nog inte skulle klara krisen. I dag anser hon att konkursen är bland det bästa som hänt henne.

– Jag mår bättre i kroppen, är mindre trött och gladare. Tänk när jag går över gårdsplanen och det kommer en unge och ger mig en kram. Det är helt underbart.

Kjell-Åke Lindberg, Trollhättan

Kjell-Åke Lindberg utgick från att arbetslöshet var det som väntade. 56 år gammal trodde han inte att det var möjligt att hitta ett nytt jobb. Det kunde han acceptera. Men inte hur han blev behandlad på Arbetsförmedlingen.

Kjell-Åke Lindberg

Ålder: 58 år

Bor: Trollhättan

År vid Saab: 25

Sista jobbet: Utbildningsansvarig

Gör idag: Arbetslös

Jämfört med många andra i hans ålder har Kjell-Åke Lindberg varit på Saab förhållandevis kort tid – ”bara” 25 år. När han slutade skolan blev det först jobb på ett gjuteri. Efter några år bestämde hans sig för att testa vården och fick jobb på Vänersborgs lasarett som sjukvårdsbiträde. Men det var för många besparingar och för dåliga villkor för de anställda och patienterna i vården så några år senare gick han

tillbaka till gjuteriet. När det gick i konkurs, blev han arbetslös och fick en utbildning till styr- och regleringsmekaniker via Arbetsförmedlingen. 1986 fick han jobb som servicetekniker på Saab och blev kvar. Han trivdes under alla år och inte minst mot de sista fem åren när han var ansvarig för olika utbildningar, både för nyanställda och vidareutbildningar.

– Det var jättekul, men också andra jobb jag haft inom företaget var bra. Sammanhållningen var stor.

När konkursbeskedet kom insåg han att det var kört och att sannolikheten var väldigt hög för att det var färdigjobbat för hans del.

– Är man över 50 eller 55 är det ingen arbetsgivare som anställer. Och jag var 56.

Redan under hösten 2011 hade han informerat sig om vilka ekonomiska villkor som väntade om konkursen blev ett faktum. Vad lönegarantin och arbetslöshetsersättningen innebär var några av frågorna.

– Tyvärr hade inte lokala facket så mycket svar och det tyckte jag var konstigt. Alla visste ju hur skakigt det var och då borde de ha tagit fram någon form av information. Men det gjorde de inte.

Efter inskrivningen på Arbetsförmedlingen tog det några månader innan coachen från Startkraft hörde av sig. Coachen var bra och de träffades någon gång i månaden och hade ofta telefon- och mailkontakt. Via honom fick Kjell-Åke Lindberg hjälp med att skriva cv och brev för att söka jobb. När lönegarantin tog slut i april hörde ”hans” handläggare på Arbetsförmedlingen av sig.

– Hon har varit bra. Ställt krav på att jag ska söka jobb men samtidigt varit lyhörd och inte kommit med en massa pekpinnar.

Han är kritisk mot att det tog flera månader innan han fick kontakt med coachen och handläggaren. Det fanns en otålighet hos honom och många andra att sätta igång direkt efter konkursen. Det borde också ha varit möjligt att validera den kunskap han hade. Fram till september 2013 hade han sökt 128 jobb. Av dem har arbetsgivarna svarat på 30. Svaren har varit negativa. Flera jobb har handlat om utbildning och

”LO borde företräda de arbetslösa bättre. Vi har ingen röst. Ingen verkar bry sig om hur det känns att inte kunna åka iväg eller det här att alltid känna sig övervakad.”

andra om fastighetsförvaltning. I båda fallen har han erfarenhet men kan inte visa någon formell kunskap.

– Det måste gå att validera kunskapen på något vis. Arbetsgivare kräver papper på allt och då måste man kunna visa upp det.

Efter åren som utbildare på Saab är det många utbildningsjobb som han kan utföra, anser han. Och efter fem år som ordförande för den stora bostadsrättsförening han bor i kan han mycket om fastighetsförvaltning och fastighetsekonomi. Jobb som fastighetsförvaltare eller fastighetsvärd skulle därför passa utmärkt.

– Alternativet till validering är utbildning. Men i min ålder får man inga studielån och dessutom är det väl inte vettigt för mig eller samhället att jag studerar två år för att kunna jobba i fyra?

Men det Kjell-Åke Lindberg är mest kritisk till är hur arbetslösa blir bemötta.

– Jag hade en jättebra coach och en jättebra handläggare på Arbetsförmedlingen.

Men bemötandet som jag fått av en del personer på Arbetsförmedlingen var under all kritik, säger han.

Redan första dagen som arbetslös fick han höra hot om att han kunde bli av med arbetslöshetsersättningen. Om han inte sökte tillräckligt många jobb och om han inte kom på möten kunde ersättningen dras in.

– Jag har varit anställd i 43 år, haft massor med olika jobb och ansvarsuppgifter, betalat skatt – och så kommer unga killar och tjejer som aldrig satt sin fot i industrin och pratar till en på det sättet.

Arbetslösa ska ha krav på sig. Men kravet att alltid stå till arbetsmarknadens förfogande är orimligt. Arbetslösa måste ha möjlighet att ta ledigt några veckor utan att bli av med a-kassan. Det är politikerna som bestämmer regelverket för arbetsmarknadspolitikerna och det behövs en diskussion om att kraven som ställs på arbetslösa är för långtgående, anser han.

– Min fru jobbar men vi kan inte fira semester ihop och jag kan inte åka med mina barnbarn till Danmark på några dagar. Som anställd får man spara ihop till semesterlön. Som skattebetalare i över 40 år har jag väl ändå tjänat ihop till lite betald ledighet från jobbsökeriet?

I juni tog a-kassan slut och nu är det jobb- och utvecklingsgarantin och aktivitetserättning som gäller. Även om ersättningen är låg tycker han inte att ekonomin är ett så stort problem. Barnen är vuxna, lägenheten betald, frun jobbar och onödiga utgifter är borttagna.

– Man kan väl säga att det onödiga som vi handlade tidigare försvinner. Jag saknar inget ekonomiskt. Får jag inget jobb är det den här ersättningen som gäller fram till jag fyller 65 år. För jag tänker inte ta ut pension i förtid.

Och han fortsätter med att söka jobb. Framst är det möjligheten att få gå hemifrån som lockar, att få det sociala liv som ett arbete innebär. Får han inget jobb är det tråkigt men han vet att han kommer att klara tillvaron i alla fall. Familjen och vännerna finns där. Däremot är han orolig för andra som inte har familj eller så många vänner. De riskerar att tappa självförtroendet.

– Vi får ju till exempel höra att vi går på bidrag. Det gör vi inte. Vi har betalt för den ersättning vi får.

LO borde visa större intresse för de arbetslösas situation, anser han. Attityden mot arbetslösa vittnar om ett nytt samhällsklimat och det är något han diskuterat med politiker inom kommunen och med IF Metall.

– LO borde företräda de arbetslösa bättre. Vi har ingen röst. Ingen verkar bry sig om hur det känns att inte kunna åka iväg eller det här att alltid känna sig övervakad.

Det är bra att det finns ett avtal som hjälper till när en uppsägning eller konkurs sker. Men om bemötandet av de arbetslösa är sådant att många känner sig utsatta och nedvärderade räcker det inte långt.

– LO underskattar det här. Man måste få lite utrymme som människa också.

Patrick Linder, Trollhättan

Patrick Linder har redan hunnit med två olika TSL-företag. Den första coachen, från Startkraft var bra. Den andra sade mest självklarheter. Så här i efterhand anser han att han var för ivrig – han borde ha inväntat ett bra jobb. Hans förhoppning är nu att Nevs ska höra av sig.

Patrick Linder

Ålder: 48 år

Bor: Trollhättan

Antal år på Saab: 28

Sista jobbet på Saab: Karossbyggare

Idag: Arbetssökande

Att konkursen skulle leda till att en stor fabrik skulle stå tom och oanvänd var otänkbart för Patrick Linder. Victor Mullers slit för att hitta köpare och det stöd han fick av alla anställda gjorde honom också övertygad om att verksamheten skulle fortsätta på något sätt.

– En chef som får applåder vid informationsmöte trots att folk inte har fått löner har ett helt otroligt stöd.

Patrick Linder kom till Saab direkt från skolan och hade tänkt stanna några år. Men han blev kvar och stormtrivdes. I slutet av 1990-talet blev han lagledare och jobbade natt. Några år senare bytte han till dag men fortsatte på den avdelning som byggde Saabs cabriolet.

– Då tänkte jag inte på hur bra vi hade det. Gick till jobbet, stämplade in, jobbade fick lön och semester och behövde inte tänka på någonting, säger Patrick Linder.

När konkursen väl inträffade insåg han att många skulle bli arbetslösa samtidigt. Därför gällde det att vara snabb. Efter inskrivningen på Arbetsförmedlingen hörde han inte av någon därifrån. Hans syster hjälpte honom att skriva cv och han började skicka i väg jobbansökningar. I slutet av januari hörde en coach från Startkraft av sig och de finslipade Patrick Linders cv. Han intensifierades jobbsökandet.

– Coachen var bra och hjälpte till med det jag behövde.

”Den person jag träffade pratade bara om hur mycket de hade att göra. Jag fick känslan av att de tyckte att jag skulle klara mig själv, att andra behövde mer hjälp.”

Lernia i Göteborg kallade till intervju för jobb på Volvo och Patrick Linder åkte dit. Men beskedet dröjde. Under tiden hörde Lernia av sig och undrade om han var intresserad av ett svetsjobb på Volvo Bussar i Uddevalla. Platschefen där hade frågat en av Patrick Linders tidigare chefer om duktiga svetsare på Saab och då hade hans namn nämnts. Efter intervju i början av april, några veckor innan lönegarantin skulle ta slut fick han jobbet i Uddevalla och började i slutet av maj. Det blev bara drygt en månad med a-kassa, konstaterar han belåtet.

– Allt verkade bra i början men jag tyckte ändå att det var lite rörigt på företaget. Det tog tid innan jag fick träffa min arbetsledare till exempel. Och efter en månad kom beskedet; jag behövde inte komma efter helgen.

Företaget skulle genomföra personalnedskärningar och de första att drabbas var de anställda från bemanningsföretagen. Till sin stora förvåning var därför Patrick arbetslös igen till midsommar. När beskedet kom funderade han över jobb som han

inte hade sökt. Lernia hörde av sig igen och frågade om han och en tidigare kollega kunde tänka sig att börja på Pininfarina i Uddevalla, företaget som var samägt med Volvo Cars och tillverkade Volvos C 70-modell. Båda skulle jobba i monteringen.

– Vi sade båda att vi kunde pröva, men det är ju mer ett ungdomsjobb. Jag var orolig för att inte klara tempot.

Det visade sig att oron var befogad. Patrick Linder ser vältränad ut men är storvuxen, nära två meter lång. Det var många moment att utföra på kort tid och han småsprang för att hinna med.

– Jag gick ner fem–sex kilo och hade ont i hela kroppen eftersom det krävdes att jag kröp ihop för vissa monteringsuppgifter.

Men det var ett jobb och han bestämde sig för att härda ut. Ändå blev det några arbetslöshetsperioder. När fabriken stängde för semester till sommaren sade Lernia upp hans tillfälliga anställning och han fick vända sig till a-kassan i väntan på att fabriken skulle öppna igen. Till hösten, när det uppstod arbetsbrist under några veckor fick han också gå på a-kassa innan Lernia anställde honom igen.

– Men facket kritiserade det här sättet att använda a-kassan så vid årsskiftet anställdes vi av Pininfarina.

Midsommar 2013 lades Pininfarina ner och det blev dags för arbetslöshet igen. En coach från Lernia hörde av sig för att prata framtid. Men den här gången var inte Patrick Linder så intresserad. Efter det som hänt i Saab visste han mer.

– Jag upplevde det som att den här nya coachen pratade om självklarheter.

Någon handläggare från Arbetsförmedlingen hörde han aldrig av. I samband med att lönegarantin tog slut våren 2012 besökte han dock förmedlingen.

– Men den person jag träffade pratade bara om hur mycket de hade att göra. Jag fick känslan av att de tyckte att jag skulle klara mig själv, att andra behövde mer hjälp.

Han skulle ändå gärna ha velat träffa en handläggare för att diskutera vägval och annat. Han hade en vag tanke på att börja studera, även om betygen från gymnasiet inte var lysande. En annan hjälpinsats som han skulle behöva är instruktioner för hur han ska redovisa vilka jobb han sökt och vad han gjort. Ingen har berättat hur man gör.

– Jag har ringt och frågat men det verkar som ingen på Arbetsförmedlingen vet hur man gör.

Nu hoppas han dock att det ska vara slut med allt trassel. Nevs har sökt personal och han har lämnat in en ansökan. En tidigare chef har sagt att han borde ha en chans.

– Jag hade i alla fall anställt mig själv!

Jolanta Walkow, Trollhättan

Jolanta Walkow är både nöjd och missnöjd med den hjälp hon fått av Arbetsförmedlingen och av Startkraft. Men allra jobbigast är det att alla ansträngningar att få jobb inte ger något resultat. Hon beskriver livet som en berg- och dalbana mellan hopp och förtvivlan.

Jolanta Walkow

Ålder: 50 år

Bor: Trollhättan

År vid Saab: 31

Sista jobbet: Måleriarbetare

Gör nu: Arbetslös

Jolanta Walkow kom till Sverige från Polen 17 år gammal efter att ha avslutat gymnasieskolan. Hon flyttade då till sin mamma som redan bodde i Trollhättan. Efter några månader fick hon jobb på måleriet på Saab och det tog inte lång tid innan hon träffade sin man där – också han från Polen. Hon trivdes med jobbet och med arbetskamraterna. I mitten av 2000-talet sade en arbetskamrat åt henne att hon som

var så socialt kapabel borde bli fackligt aktiv. Det blev hon och var snart vice ordförande i en av verkstadsklubbens gruppstyrelser. Uppdraget innebar många samtal med oroliga medlemmar i samband med att turbulensen ökade på företaget. Hon själv blev också orolig. Familjens ekonomi var beroende av två löner från Saab. Ändå hoppades hon som alla andra att en lösning var möjlig.

– Det var först när vi fick brev från Arbetsförmedlingen om att vi skulle skrivas in som jag insåg att det inte skulle gå den här gången.

”Vi som är arbetslösa jobbar stenhårt hela dagarna med att leta jobb och studera. Men ingen bryr sig.”

Ekonomin hade hon och maken redan sett över i samband turbulensen 2009 men nu gjorde de en ny genomgång av vilka utgifter de kunde minska. De vuxna döttrarna hade flyttat hemifrån men det fanns lån på en bil och huset ville de behålla. Tankarna handlade också mycket om vilken typ av jobb hon skulle kunna få.

– Jag insåg att nu kommer alla ut i arbetslöshet och en av dem är jag och det enda jag gjort är att ha jobbat inom industrin.

Samtidigt hoppades hon på återanställningsrätten.

– Den gällde fram till april, tror jag. Och jag hoppades att någon skulle börja driva företaget och att jag skulle kunna utnyttja återanställningsrätten.

De första månaderna var jobbiga. Hon väntade på att något skulle hända och efter några månader tog en coach från Startkraft kontakt. De formulerade en ny cv och hon peppades att sätta ord på sina kunskaper. Men det blev inget möte på Arbetsförmedlingen.

– De hörde av sig någon gång och sade att de inte hade tid.

Hon fick en handlingsplan, men hur hon än försökte var det omöjligt att få tag i handläggaren som stod angiven i pappren. Till sist fick hon beskedet att han hade slutat. Samtidigt gick hon på alla informationsmöten och fick bland annat höra om globaliseringsfonden. Coachen från Startkraft tyckte att hon skulle passa på att utbilda sig och tipsade om en serviceyrkesutbildning.

– Den första handläggaren jag pratade med på Arbetsförmedlingen tyckte att jag skulle ägna mig åt industrijobb. Hon lämnade meddelande till en kollega som var väldigt positiv till att jag skulle gå en utbildning.

Sedan gick det snabbt. Hon antogs till kursen och studerade mellan september 2012 och februari 2013, varav sex veckor var praktik som hon gjorde i en klädbutik i centrala Trollhättan.

– Chefen där ville anställa mig men det fanns inga pengar.

Hon fortsatte att söka jobb och till sommaren 2013 fick hon arbeta fyra veckor i butiken hon praktiserat i. Men i övrigt gav jobbansökningarna inga resultat. Då bestämde sig hon och maken för att studera svenska och engelska för att öka sina chanser. Nu är a-kassedagarna slut och de är båda inom jobb- och utvecklingsgarantin. De studerar och söker jobb. Ekonomin blir allt besvärligare – deras gemensamma inkomst har minskat med 12 000 kronor i månaden. Osäkerheten om framtiden är jobbig. Att aldrig veta om en jobbansökan leder till jobb eller inte. Döttrarna har redan börjat prata om var familjen ska fira jul. Men deras föräldrar vill inte bestämma något. Har de jobb går det före allt.

– Jag söker allt. Precis allt. Det värsta är osäkerheten, att inte veta när jag får jobb. För jag måste ju hoppas på att det ska gå.

Jolanta Walkow är kritisk till att Arbetsförmedlingen gjorde så lite i början, att beskeden är vaga och olika. Hennes man blir ständigt uppmanad av sin handläggare att söka jobb, men själv får hon sällan sådana uppmaningar. Och de jobb som handläggaren tycker att hon ska söka är ibland omöjliga. Till exempel jobb som kräver körkort som hon inte har.

– Att det är så olika är märkligt. Det skapar en osäkerhet om man gör rätt. Och så känns det så fyrkantigt, ingen har tid att lyssna på vad jag vill och tänker.

Coachen från Startkraft gjorde lyssnade visserligen. Hon var bra. Men de hade bara regelbundna träffar i någon månad. Och sannolikt hade Jolanta Walkow tur, för tidigare jobbkompisar har inte varit nöjda med sina coacher. Men helst skulle hon vilja att en diskussion kunde föras om vad Arbetsförmedlingen och Startkraft egentligen ska göra. Som fackligt aktiv känner hon till TSL-avtalet och tycker att det borde utvecklas.

– Nu sker ett slags dubbelarbete och det är slöseri med resurser.

Ett sätt att använda TSL-pengarna bättre skulle vara att se till att de som är arbetslösa länge får träffa en coach igen, eller att de får kontakt med facket.

– Man blir så otroligt ensam som arbetslös. Ingen kontakt med facket eller gamla arbetskamrater. Vi som är arbetslösa jobbar stenhårt hela dagarna med att leta jobb och studera. Men ingen bryr sig. Vi behöver stöd, men nu finns det inget.

Ossi Vallo, Lilla Edet

Efter några månader kom oron. Både Ossi Vallo och hans fru var utan jobb efter Saabs konkurs. Båda sökte jobb men fick inga. Han fick hjälp av Arbetsförmedlingen och Startkraft, inte hon. Men frun fick jobb först.

Ossi Vallo

Ålder: 60 år

Bor: Lilla Edet

År vid Saab: 36

Sista jobbet: Materialhantare i måleriet

Gör idag: Kör truck och servar små maskiner på ett verkstadsföretag i Surte

Ossi Vallo och hans fru Sirkka-Lisa kom till Saab från Finland. Ossi Vallos kusin hade fått jobb på Saab i Trollhättan och de tyckte att det var spännande att pröva något nytt. Tillsammans med den ettåriga dottern flyttade de, Ossi Vallo fick jobb direkt på Saab och hans fru efter några månader. Sammanlagt har de arbetat 36 år på Saab. Idag är han 60 år och frun 58 år.

– Jag har alltid tyckt om att jobba på Saab. De sista elva åren körde jag truck i måleriet. Inte en dag var lik en annan, säger han.

Ossi Vallo har varit med om många neddragningar under årens lopp. Men ingen gång trodde han att företagets framtid var hotad. Inte heller under de sista turbulenta åren. – Saabandan gällde. Vi litade på vad ledningen sa. Att det skulle gå.

Den 19 december 2011 när beskedet kom om konkurs var han tillbaka på jobbet. Under produktionsstoppet hade han varit hemma i många månader men i oktober eller november – han kommer inte ihåg – hade företaget velat att han skulle komma tillbaka. Uppdraget var att hålla ordning på reservdelar. – Det kändes för jävligt att få höra om konkursen. Men min fru och jag hade sparat pengar, hade inga skulder och en vuxen dotter, så i början var jag inte orolig för ekonomin.

”Min fru och jag hade sparat pengar, hade inga skulder och en vuxen dotter, så i början var jag inte orolig för ekonomin.”

Inskrivningen på Arbetsförmedlingen gick smärtfritt, som han minns det och information kom från många håll: IF Metall, Startkraft och Arbetsförmedlingen. Ganska snart fick han klart för sig att ingen skulle hjälpa honom att få ett nytt jobb. – Ingen visade intresse för det. Alla pratade om allt jag skulle göra själv.

Men redan efter någon månad hörde en coach från Startkraft av sig. Hon hjälpte visserligen inte heller till med att hitta jobb. Däremot fick han hjälp med att skriva ett cv. En arbetsförmedlare från kontoret i Lilla Edet där han bor hörde av sig några månader senare. Hon ville mest försäkra sig om att han sökte jobb – och det gjorde han. Men inga arbetsgivare svarade på ansökningarna och han började fundera på att starta eget. Erfarenheten hade han sedan tidigare. I mitten av 1980-talet sade han upp sig från Saab och studerade till bilskadereparatör. Utbildningen tog två år och när den var klar öppnade han och en kollega en verkstad i Agnesberg nära Göteborg. Men redan efter några månader blev kollegan sjuk och Ossi Vallo skötte verkstaden själv. Ofta hann han inte åka hem till Lilla Edet utan sov över i en husvagn som de ställt upp nära verkstaden. Efter något år sade hans fru ifrån. – Hon konstaterade att jag var alldeles grå i ansiktet och jobbade jämt.

Så han sålde verksamheten 1986 och ringde till Saab. Det räckte med ett samtal. ”Förmännen tävlade om att locka mig till sin avdelning” som han uttrycker det. Jobb fanns i överflöd.

Den korta erfarenheten som egenföretagare gjorde att funderingarna på att starta eget stannade vid funderingar. Han bestämde sig för att hellre satsa på en anställning. Risken var annars att han än en gång skulle börja jobba på tok för mycket. Tiden gick och trots låga omkostnader ökade oron för ekonomin med två arbetslösa i familjen. Men hösten 2012 fick hans fru hjälp av den vuxna dottern att hitta ett jobb som personlig assistent i Lilla Edet. Hon behövde inte gå någon kurs för att få jobbet.
– Duktiga människor behövs alltid, sammanfattar Ossi Vallo.

Att frun fick jobb lättade på oron för ekonomin. Men fortfarande hörde inte arbetsgivarna av sig. Det blev allt jobbigare för Ossi Vallo att inte ha något att göra. Men då ringde Lernia. De ville att han skulle gå deras truckutbildning. Efter utbildningen väntade jobb på Volvo i Göteborg. Det skulle visserligen innebära pendlingsresor, men det var det värt. När han efter avklarad kurs satt i bilen på väg till första arbetsdagen på Volvo ringde Arbetsförmedlingen. Det fanns ett jobb i Surte, som ligger drygt tre mil från Lilla Edet. I stället för att ringa och söka jobbet vände han bilen och åkte helt enkelt dit. Det var en smides- och håltagningsverkstad som behövde en truckförare. Han hade tänkt lämna sina papper där och fortsätta till Göteborg. Men det visade sig att personen som ägde företaget var son till en av hans gamla arbetskamrater på Saab. De kom genast överens om att Ossi Vallo skulle börja där, skrev kontrakt och så var saken klar.

– Jag ringde till Lernia och sade som det var och de förstod att jag föredrog ett jobb med kortare pendlingsavstånd.

Sedan dess har han jobbat i Surte och nu väntar troligen en fast anställning. Även om både han och frun har jobb tycker han fortfarande att Arbetsförmedlingen, Startkraft och IF Metall kunde ha gjort mer. Exakt vad har han svårt att formulera.

– Men samtidigt är jag tacksam över att Arbetsförmedlingen ringde om det här jobbet i Surte. Annars kanske jag inte hade hittat det.

Bilaga: Förteckning över intervjuade personer

Christian Abrahamsson, TSL-deltagare
Pär Andersson, ordförande i TSL och ansvarig för omställningsförsäkringar på Svenskt Näringsliv
Johnny Andersson, TSL-deltagare
Angeles Bermudez-Svankvist, tidigare generaldirektör för Arbetsförmedlingen
Lars Bäckström, landshövding och samordningsperson
Thommy Carlsson, TSL-deltagare
Ritva Hallberg, TSL-deltagare
Jörgen Hallberg, TSL-deltagare
Lennart Hansson, vuxenutbildningen
Roland Harald, TSL-deltagare
Markku Heikkinen, TSL-deltagare
Leif Håkansson, ombudsman IF Metalls avdelning Norra Älvsborg
Kent Johansson, TSL-deltagare
Martin Karlsson, TSL-deltagare
Stefan Karlsson, TSL-deltagare
Piia Kähkönen, TSL-deltagare
Thomas Lanz, TSL-deltagare
Britt-Marie Larsson, TSL-deltagare
Eva Lindh-Pernheim, marknadschef för Arbetsförmedlingens region Nordvästra Götaland
Kjell-Åke Lindberg, TSL-deltagare
Patrick Linder, TSL-deltagare
Clas Olsson, t f generaldirektör Arbetsförmedlingen
Carina Persson, projektledare Startkraft
Niklas Pettersson, chef Arbetsförmedlingen Trestad Industri
Tomas Petti, vd för TSL
Kjell Roslund-Petttersson, Startkrafts regionchef för Västra Götaland
Patrick Roselin, ombudsman LO, LOs representant i TSLs styrelse
Håkan Skött, verkstadsklubbens ordförande, Saab
Jolanta Walkow, TSL-deltagare
Ossi Vallo, TSL-deltagare
Annika Wennerblom, stadsdirektör Trollhättans kommun
Paul Åkerlund, kommunalråd, Trollhättan

Rapporterna kan hämtas som pdf-dokument på LOs hemsida eller
beställs från LO-distribution:
lo@strombergdistribution.se
Telefax: 026-24 90 26

December 2013
ISBN 978-91-566-2908-2
www.lo.se